

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na 4.
in 5. strani:

MIR ZA
VSAKO CENO

Četrtek, 19. novembra 1964
Št. 45, leto XXII.

OB UVAJANJU 42-URNEGA DELOVNEGA TEDNA

SAMO ŽELJE PREMALO ZA PREHOD NA KRAJŠI DELAVNIK

Na seji Občinske skupščine je odbornik zbora delovnih skupnosti takole začel razpravo: Delovnim kolektivom smo dali vse samoupravne pravice, ne pustimo jim pa, da bi sami odločali o tem, koliko časa bodo delali. Nekatera podjetja dobijo soglasje za skrajšanje delavnika, druga pa ne. Tako različno tretiranje bo povzročilo politične probleme...

Odbornik je povedal svoje mnenje in mnenje kolektiva. Veliko je želja za skrajšanje delavnika. Delovne organizacije skušajo dobiti soglasje za skrajšanje delavnika od republiške komisije, od občinskih skupščin, pa tudi take so, ki samovoljno samo sklepajo samoupravnih organov uvažajo skrajšani delovni čas. Večina brez vsakršnih analiz in predpisov.

Vse kaže, da kolektivi niso razumeli, zakaj je potreben pristanek občinskih skupščin in republiške komisije za skrajšanje delavnika. Zakaj je potreben izbor delovnih organizacij, ki delajo na tako imenovanem poskusu?

42-urni delovni teden je sicer ustavna pravica, vendar pa skrajšanje delavnika ne more biti le želja, manj delati, temveč naj bo to predvsem sredstvo za povečano produktivnost dela. Ustava ne daje pravice, temveč tudi dolžnosti. Zato je eden od pogojev za prehod na skrajšani delovni čas ta, da mora gospodarska organizacija povečati produktivnost dela in zagotoviti njeno nadaljnjo rast. Za prehod na 42-urni delovni teden bo izšel poseben zakon, ki bo določal tudi pogoje, ki jim bodo morale delovne organizacije zadostiti. Vsa skrajševanja delovnega

časa so sedaj le poskus, ki je izveden z namenom, da bi zbrali gradivo, ki bo služilo za osnovo pri izdelavi zakona. Roki in pogoji za prehod na novi delovni čas naj bi torej bili v določilih zakona postavljeni na osnovi praktičnih življenjskih izkušenj.

Prav zaradi tega so tudi za poskusno obratovanje delovnih organizacij s skrajšanim delovnim časom določeni pogoji, tako pred uvedbo in tudi po njej. Za skrajšan delavnik se je mogoče odločiti šele na osnovi temeljite dokumentacije, osnovane na podatkih in rezultatih ustreznih analitičnih služb delovnih organizacij. Preden v delovnih organizacijah preidejo na skrajšan delovni čas, morajo pripraviti predpisano dokumentacijsko gradivo in ga v presojo poslati občinski skupščini in republiški komisiji za delovni čas. Po odobritvi pa morajo te delovne organizacije pošiljati po predpisani metodologiji izdelana trimesečna poročila o gibanju fizičnega obsega in vrednosti proizvodnje, o gibanju zaposlenosti, o produktivnosti dela, gibanju nadurnega dela, o delovnem času delavcev, delovnih pripravah, o gibanju osebnih dohodkov in končno še o obliki razporeda delovnega časa v 42-urnem delovnem tednu.

Skrajšani delovni čas zahteva torej temeljitih analiz, ki jih v mnogih delovnih organizacijah še niso naredili. Za to so potrebne strokovne službe. Potrebno pa je še nekaj: vedeti, kaj je nujno v dokumentaciji obdelati in utemeljiti in kaj potlej zasledovati. Tudi za to so potrebne strokovne službe.

DOKUMENTACIJA ZADNJE ČASE BOLJ KVALITETNA

Strokovna skupina republiške komisije za delovni čas, ki ocenjuje dokumentacijo o pogojih posameznih delovnih organizacij za poskusno uvedbo 42-urnega delovnega tedna, ugotavlja, da se je v zadnjem času izboljšala kvaliteta predloženega gradiva. To je posledica ostrejših kriterijev ocenjevanja pogojev s strani občinskih komisij za delovni čas oziroma občinskih skupščin, ki zahtevajo bolj skrbne priprave v delovnih organizacijah. Nekateri občinske skupščine so v začetku namreč dajale mnenja o izpolnitvenih pogojih za poskusno uvedbo 42-urnega delovnega tedna le, da bi zadostile predpisanemu postopku. V zadnjem času pa obravnavajo predloge delovnih organizacij bolj temeljito.

Ker se v delovnih organizacijah pritožujejo, da je zvezna metodologija za spremljanje učinkov skrajšanega delovnega časa zelo komplicirana in nepregledna, jo je republiški sekretariat za delo dopolnil še z nekaterimi vprašanji, da bi tako zbrali čim več gradiva o problemih, ki se pojavljajo ob uvedbi 42-urnega delovnega tedna. Vendar pa delovne organizacije tudi na ta vprašanja, čeprav so bila dovolj jasna in poenostavljena, niso dajale izčrpnih odgovorov.

OCENA UČINKOV NI NAJBOLJŠA

Delovne organizacije, ki so poskusno uvedle 42-urni delovni teden, le delno dosegajo planska predvidevanja, tako kar zadeva fizični obseg proizvodnje, kakor tudi vrednost celotne proizvodnje. Primerjava doseženega obsega in vrednosti proizvodnje v prvem polletju letošnjega leta z istim obdobjem lani, kaže sicer ugodnejšo sliko, saj so skoraj vse delovne organizacije v poskusu dosegle boljše rezultate. Ta ugotovitev pa izgubi na pomenu vsled tega, ker se je v opazovanem obdobju zaposlenost povečala za 11%, kar je imelo za posledico zaostajanje rasti produktivnosti dela.

Doseženi obseg proizvodnje na zaposlenega kot pokazatelj produktivnosti kaže, da 14 od 33 delovnih organizacij, ki so poslale podatke, ni doseglo z družbenim planom predvidene stopnje rasti produktivnosti dela. Število zaposlenih, računano na osnovi opravljenih ur, kaže večji porast (12%) kot dejansko število zaposlenih. Takšen porast je posledica nadurnega dela, ki se je v večini delovnih organizacij povečalo v primerjavi s prvim polletjem lanskega leta. V povprečju se je v opazovanem obdobju nadurno delo v delovnih organizacijah, ki so na poskusu, povečalo za 11%. Razpoložljivi delovni čas delavcev, ki bi se zaradi skrajšanja delovnega časa moral zmanjšati za 12,5%, se je dejansko povečal za 1%, kar je posledica povečanja števila zaposlenih. Povprečno so se porabljene ure delovnih priprav v prvem polletju letošnjega leta v primerjavi z istim obdobjem lani povečale za 8%, strojne ure pa za 10%. To kaže, da v delovnih organizacijah delovne priprave boljše izkoriščajo, kot so jih pred preizkusno uvedbo 42-urnega delovnega tedna, čeprav še ne najboljše.

NI VSEENO, KAKO RAZPOREDIMO DELOVNI ČAS

Večina delovnih organizacij, ki so poskusno prešle na skrajšani delovni čas, se je odločila za takojšen prehod na 42-urni delovni teden in le nekatere postopoma skrajšujejo delovni čas. Izkušnje so pokazale, da je takojšen preskok z 48-urnega na 42-urni delavnik prevelik, da bi lahko zagotovili uspešnost. Veliko boljše bi bilo, in tudi manj presenečenj, ki jih še tako dober elaborat o prehodu ne more

(Nadaljevanje na 2. strani)

V OKVIRU

Po nekaterih znakih in ugotovitvah bi skoraj lahko zapisali, da je najvažnejše opravilo v socializmu, graditi ali obnavljati podjetje. Kajti skoraj vsepovsod se dogaja, da takrat, ko gradijo ali obnavljajo, takrat ni časa za nobeno drugo stvar. Veliko tekočih problemov, aktivnost družbenopolitičnih organizacij in samoupravnih organov, je potisnjena vstran ali pa služi enemu samemu cilju — izgradnji tovarne.

Ta nenavadni pojav pa ni odvisen samo od volje direktorja in upravno tehničnega vodstva, temveč je pogojen tudi s predpisi. Dokler je podjetje v izgradnji — in izgradnja traja pri nas zelo dolgo — do takrat podjetje nima samoupravnih organov, ker je privesek občinske skupščine, njihov direktor pa uslužbenec občinske skupščine. Bolj pravilo kot izjema je, da gradimo podjetja zelo počasi. Zato ni pri nas nobena posebnost, če je podjetje dve, tri leta v poskusni izgradnji, če že ustvarja in prodaja svojo proizvodnjo, toda ker je tak predpis, samoupravni organi ne morejo zaživeti.

Podjetje v izgradnji ima še posebno prednost, da ne plačuje tolikih davščin kot ostala podjetja. Zato je seveda razumljiv interes, da bi bil rok izgradnje čim daljši, ker so tako dohodki komune lahko neprimerno višji kot v normalnem obratovanju. Tak odnos seveda pogojuje nadaljnjo željo, da bi bilo podjetje potem, ko je izgradnja

PODJETJE VIZGRADNJI

končana, čim dalje v poskusnem obratovanju. Brali smo lahko želje, da bi naj podjetja v poskusnem obratovanju bila oproščena vseh davštin za dve ali tri leta, da bi se tako kolektivni usposobil za »normalno« proizvodnjo in si ustvaril enake pogoje gospodarjenja kot druge delovne organizacije.

Kot je vsaka ideja ali zamisel izraz okolja, razmer, pogledov in zrelosti, tako tudi ta želja izrazito kaže na to, da bi naj bila vajsenska doba proizvodnje čim daljša, da bi se priučevali, kar se da počasi in z najmanjšimi bolečinami.

Seveda pa ima tako gledanje tudi drugo, zelo senčno stran. Zapisali smo že, da gradimo podjetja počasi, da se nam nikamor ne mudi, da včasih celo namenoma zadržujemo izgradnjo zaradi administrativnih ugodnosti, ki jih pri tem pridobimo. Puščamo pa ob strani najbolj važen element izgradnje in rekonstrukcije, da se z modernimi stroji, z boljšo tehnologijo dela, vključujemo v mednarodno menjavo. In kdo bi imel več pogojev in boljši start, da se spoprime s hudo konkurenco, kot ravno podjetja, ki so izgrajena povsem na novo ali opremljena z novjšimi stroji. S tem, da jim dajemo prevelike ugodnosti, s tem samo zadržujemo njihov napredek, jih uspavamo, namesto da bi jih spodbujali za najbolj optimalne proizvodne rezultate. Ob tem se povsem upravičeno postavlja vprašanje: če ne nova podjetja, z novo opremo, katera podjetja pa so potem sposobna, da se lahko brez večjih stimulacij, ki jih plačuje vsa naša družba, pojavijo na mednarodnem trgu. In če se že po mnenju nekaterih zaradi premalo usposobljenih proizvajalcev še ne morejo spoprijeti z zahtevami mednarodnega trga, potem so zanesljivo lahko kos zahtevam domačega tržišča.

Če podjetje v izgradnji tudi nima nobenih samoupravnih organov, potem je skoraj razumljivo in nujno, da bo spričo navedenih ugodnosti izgradnja trajala zelo dolgo. Saj je to ekonomski račun komune, direktor kot edini organ pa je itak uslužbenec občinske skupščine.

Razumljivo in človeško pa je, da uslužbenci paviloma nikdar ne bodo delali zoper interese ustanove, kjer so na plačilni listi.

-vit

Z RAZŠIRJENE SEJE OSS CELJE

PLANIRANJE IN REALNE MOŽNOSTI

Na razširjeni seji predsedstva okrajnega sindikalnega sveta Celje so razpravljali o osnutku plana LRS za leto 1965. Povabljeni strokovnjaki so zelo kritično, tehtno in pogumno obravnavali posamezne postavke planskih predvidevanj in ugotovili precej neskladnosti, ki najbrž ne bodo dovoljevale, da bi bil plan izpolnjen po statističnih predvidevanjih.

Osnovno mnenje in ugotovitev razprave sta bila, da bo največje uskladiati naslednje tri postavke v planu:

- zmanjšati investicijsko potrošnjo do predvidevanj plana;
- povečati proračunsko potrošnjo;
- dvigniti realni standard proizvodjalcev.

Ce katerikoli od teh treh poročij prekoraci predvidevanja, se bo to nujno odrazilo na drugih področjih. To pomeni, če ne bomo zmanjšali investicijske potrošnje, potem bo to vplivalo na proračunsko potrošnjo in na realni standard. Če bomo skušali povečati realni standard in bomo hkrati povečevali investicijsko in proračunsko potrošnjo, bo realni standard upadel, ker se bo ostala potrošnja preobčutno povečala, kar bo v končni stopnji prizadelo življenjske pogoje občanov.

Po planskih predvidevanjih so slabo obdelani problemi družbenega standarda, saj je s planom predvideno minimalno po-

večanje. Ob tem pa opazamo, da na vseh področjih družbenega standarda (zdravstvo, šolstvo, preskrba, stanovanje itd.) delamo obsežne analize in dokazujemo, da se tu prepočasi razvijamo in da so potrebna povečana sredstva, če hočemo, da bomo ta zaostanek in kričeče primere v kratkem razrešili.

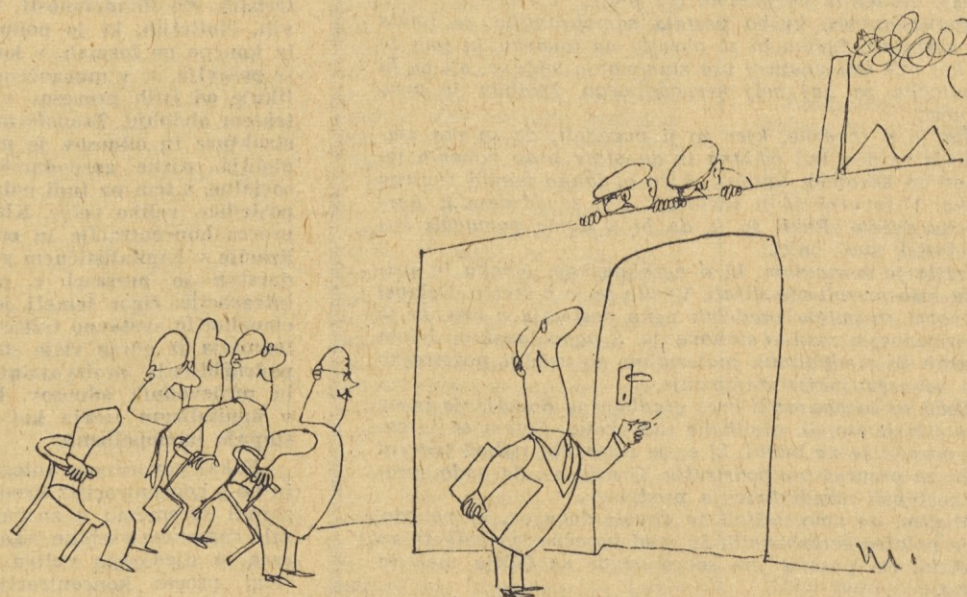
Nadaljnjo dinamiko povečane proizvodnje pa utegne v naslednjem letu občutno prizadeti pomanjkanje deviz in reprodukcijskega materiala. Na posvetu so zato menili, da bi bilo treba temeljito pregledati in proučiti naš izvoz in uvoz. Bili so mneneja, da nikakor ne bi smeli zavreti uvoza reprodukcijskega materiala, ki je pogoj nadaljnje rasti proizvodnje, boljše izkoriščanja kapacitet, uvažanja druge in tretje izmene, dohodka delovne organizacije. Ob tem pa je kazalo pregledati, katerim postavkam iz uvoza, ki gredo na račun potrošnje, ki samo dopolnjujejo našo potrošnjo in posredno s tem seveda vpli-

vajo na njeno raznolikost in izboljšanje, katerim proizvodom se lahko za krajše obdobje odpovemo. To je seveda usmeritev, ki ni brez nevarnosti, če pomislimo, da lahko nastopi na nekaterih področjih precejšnja monopolizacija domačih proizvodov. Toda v trenutnem položaju je to še najprimernejši izhod. Da pa bi za v bodoče ti problemi ne predstavljali neprestane grožnje za dinamiko naše proizvodnje, je za naslednje obdobje nujno potrebno bolj premisliti izvoz, čeprav s tem rušimo nekatera ekonomska izhodišča novega sistema.

Na posvetu so izrazili tudi precejšnjo zaskrbljenost nad preskrbo z električno energijo, nad majhnimi sredstvi, ki jih nameravamo vlagati v promet, ker bi oboje, če bodo tu nastopile večje težave, lahko občutno ogrozilo globalna planska predvidevanja, ki so po mnenju prisotnih bolj predvidevanja in želje kot pa realni, čvrsti okviri, v katerih se bosta gibali naša proizvodnja in potrošnja v 1965. letu.

Da ne bi ostali samo pri splošnih, ne dovolj argumentiranih trditvah in pomislekih, so na posvetu sklenili, da bodo iz osnovnih izhodišč razprave izdelali temeljitejšo studijo kot svoj prispevek k razpravi o izdelavi plana za 1965. leto.

-vit

Pred iztekom mandatne dobe

— Tovariši, zanima nas problematika vašega podjetja...

Karikatura: MILAN MAVER

OSEBNI DOHODKI - OSREDNJI SPORNI PROBLEM

Za razliko od prejšnjih let, ko so se delavci pritoževali predvsem zaradi nepravilnih oziroma nezakonitih odpustov, prihaja zdaj vedno pogosteje do delovnih sporov zaradi osebnih dohodkov in nadomestil.

Pravice do osebnega dohodka se kratijo na najrazličnejše načine. Posamezne delavce ali skupine delavcev izigravajo podjetja tako, da ob periodičnih obračunih po docela subjektivnih kriterijih delijo osebne dohodke kot nagrade za prizadevnost.

Kako je to mogoče? Po navadi to omogoča sam pravilnik o delitvi osebnih dohodkov z določilom, da smejo samoupravni organi na direktorjev predlog deliti nagrade za posebno prizadevnost. To določilo pa se potem tako posploši, da je za posebno prizadevnost nagrajen ves delovni kolektiv, in sicer sorazmerno s temeljnimi obračunskimi postavkami — razen dveh, treh delavcev.

V Odvetniško pisarno pri Republiškem svetu ZSJ za Slovenijo se je letos v tretjem četrtletju zateklo 356 delavcev po pravne nasvete, medtem ko so tamkajšnji odvetniki 102 zastopali pri uveljavljanju pravic iz delovnega razmerja; od tega v 50 primerih zaradi osebnih dohodkov in nadomestil.

PRECEJ SPOROV REŠENIH BREZ SODIŠČA

Precej zahtevkov in ugovorov se reši v delovni organizaciji, torej brez sodišča. Medtem ko so na primer v letu 1963 ugodno rešili 10 % do največ 30 % pritožb, je letos ta odstotek vsaj v Odvetniški pisarni RS

ZSJ za Slovenijo narasel na 44 %. Kljub temu pa je odstotek zavrnjenih pritožb še vedno razmeroma visok, saj znaša celih 39 % (16,5 % pritožb je zavrnjenih upravičeno).

Porast ugodno rešenih zahtevkov kaže, da jih samoupravni organi letos temeljiteje obravnavajo, verjetno pa so tudi pravne službe v podjetjih izboljšane in ožja vodstva bolj pripravljena zakonito in brez sodišča reševati medsebojne spore.

Vendar ponekod še zelo počasi rešujejo utemeljene ugovore. Predvsem po krivdi tistih, ki so zanetili spore in jim gre pri reševanju za neupravičen osebnostni prestiž. Po vsej verjetnosti pa tiče v ozadju tega nepravilni medsebojni odnosi. Četudi zahtevke za zamudno ugodno rešitjo, skušajo ohraniti videz moralnih zmagovalcev. »Delavcu, za katerega ste posredovali, v celoti priznavamo osebni dohodek, čeprav menimo, da ga ni upravičil z delom, in mu nakazani znesek darujemo.« Ali: »Delavec ima zakonito pravico do zneska, ne pa moralne pravice. Vseeno pa mu ga bomo izplačali.« S takšnimi pripombami torej poskušajo pobudniki nezakonitega ravnanja še nadalje vztrajati na svojem stališču in ga zagovarjati.

Takšni delovni spori in diskriminacije pri delitvi osebnih dohodkov nastajajo predvsem v

tistih delovnih kolektivih, kjer zaslužki niso že s fiksiranimi merili vezani na kvantiteto in kvaliteto dela ter na gospodarski uspeh delovne enote in podjetja, skratka tam, kjer nimajo stimulativne delitve osebnih dohodkov oziroma naprednega sistema delitve. V bistvu torej še zmerom delijo dobiček, in sicer ne glede na to, kdo je z delom bolj upravičil participacijo. Ker podjetja nimajo izdelanih kriterijev po delu in zaslugah, je možno, da prihaja do diskriminacije in da pri delitvi odločajo osebne simpatije ali antipatije, zlasti, če je delavec, ki je pomagal ustvariti ta višek, že odšel iz podjetja.

NAMESTO DISCIPLINSKEGA POSTOPKA DRUGE REPRESALJE

V Odvetniški pisarni RS ZSJ se ugotavljajo, da disciplinski postopki upadajo. Verjetno zato, ker so zamudni in ker mora delovna organizacija izplačevati osebne prejemke, četudi delavec med postopkom ne dela. Volja do disciplinskega obravnavanja pa poenjuje verjetno tudi zato, ker je bilo doslej že mnogo disciplinskih odločb na višjih instancah razveljavljenih, zlasti v primerih, ko so se hotela podjetja na hitro znebiti delavcev z disciplinskimi odpusti.

Narastajo pa raznovrstne disciplinske represalije, ki so z vidika zakonitosti nedopustne. Zlasti pogostne so premestitvene odločbe, ki jih po Zakonu o delovnih razmerjih izdaja direktor. Tem sankcijam za delovno nediscipliniranost se pridružujejo še sankcije pri delitvi osebnih dohodkov oziroma pri vrednotenju dela, kar je v odločbah pogosto jasno povedano. Celo nekatere odpovedi so utemeljene z delovno nedisciplino.

Vse to kaže, da nekateri delovni kolektivi skušajo obiti predpise o obveznem disciplinskem postopku z enostavnejšimi ukrepi, ki pa delavce še bolj prizadevajo in se jih tudi težje ubranijo, če v kolektivu ne dobi opore.

Šikanozne premestitve so zelo pogoste. Kakor že rečeno, so neka oblika disciplinske represalije, večkrat pa tudi indirekten pritisk na delavca, da bi sam zapustil podjetje, ker pač ni dovolj utemeljenih razlogov za odpust. Pogosto se namreč prizadevi uprejo, češ, »tega ne bom delal, k tistemu stroju ali v tisti oddelek ne grem« in podobno, kar za upravo podjetja zadošča, da mu izroči delovno knjižico in njegov odhod prikaže kot samovoljno zapustitev dela. V to zanko se žal delavci neredko ujamejo.

M. K.

Samo želje premalo za prehod na krajši delavnik

(Nadaljevanje s 1. strani)

re predvideti, če bi delovne organizacije skrajševale delovni čas postopoma. To tudi vsled tega, ker predvidevanja o organizacijski in tehnološki reorganizaciji ne morejo takoj v celoti učinkovati, temveč se lahko šele postopoma uveljavljajo. Postopni prehod na skrajšani delovni čas bo zlasti pomemben v večjih delovnih organizacijah, kjer je vsled velikega obsega teže obvladati in sinhronizirati predvidene ukrepe.

Podjetja, ki so prešla na preizkus, v pretežni meri uvajajo nov delavnik s sistemom prostih sobot, kar pa nikakor ni v skladu s težnjami po čimbolj temeljitim izkoriščanju kapacitet. Za obliko skrajšanega delovnega časa, oziroma za njegovo razporeditev, se je mogoče odločiti šele na osnovi poglobljenih analiz čimteljev, ki vplivajo nanj. Razpored delovnega časa pa je odvisen od vrste faktorjev, kot na primer tehnološki proces, značaj proizvodnje, struktura zaposlenih itd. Torej se za obliko delovnega časa ni mogoče odločiti le na podlagi želja zaposlenih. Zanimivo je, da so de-

lovne organizacije obravnavale razpored delovnega časa le na osnovi zasedbe delovnih mest. Tako niti ena delovna organizacija ni v svoji dokumentaciji navedla ustreznih analiz, s katerimi bi skušala tako razporediti delovni čas, da bi najbolj odgovarjal njenim pogojem dela, oziroma bi bil najbolj ugoden za poslovanje.

OSNOVA — SOLIDNA PRAVA

Največ delovnih organizacij, ki so poskusno uvedle 42-urni delovni teden, pripada industriji. Rezultati in izkušnje kažejo, da so prav tista podjetja, ki so prešla na skrajšani delavnik s solidnimi pripravami in z zagotovljenimi temeljnimi elementi proizvodnje in gospodarjenja, dosegla tudi kvaliteten premike v proizvodnji in produktivnosti. Teže pa je s tistimi delovnimi organizacijami, ki so se slabo pripravile na skrajšani delavnik in so poleg v proizvodnih in poslovnih rezultatih stagnirale ali celo bile slabše kot pred uvedbo skrajšanega delavnika.

N. L.

NAGRAJEVANJE PO DELU V ANHOVSKI CEMENTARNI »15. SEPTEMBER«

BREZ ZADOVOLJSTVA MED DELAVCI NI USPEHOV

Ena naših največjih cementarn »15. september« v Anhovem je v zadnjih letih dosegla zavidljive proizvodne uspehe. Vzroki za to so gotovo v dobri organizaciji dela in še posebej v dobro izdelanem sistemu nagrajevanja po delu.

Še pred nedavnim je v cementarni 80 odstotkov zaposlenih dobro zaslužilo, 20 odstotkov pa ne. Povsem razumljivo, teh 20 odstotkov delavcev je s svojim nezadovoljstvom precej vplivalo na ostale in s tem ustvarjalo splošno nezadovoljstvo v kolektivu.

Druga izhoda ni bilo, kot nagrajevati bolj pogumno kot doslej. Vodilo jih je načelo: ljudem zagotoviti tako delo, da bodo bolje zaslužili. Zato so v cementarni začeli najprej spreminjati osnove tistih 20 odstotkov zaposlenih, ki so slabše zaslužili. Med ljudmi, ki so jim zagotovili solidne dohodke, so ustvarili zadovoljstvo in so brez strahu, koliko bodo ob koncu meseca zaslužili, tudi sedaj, ko se cene, neprestano dvigajo. Prav to je pripomoglo, da so občutno dvignili produktivnost.

Preden so v cementarni doleteli vrednost vsakega delovnega mesta, so ga temeljito analizirali in tudi ocenili. To potrjuje tudi dejstvo, da je imela na primer samo komisija za analitsko oceno delovnih mest preko 100 sestankov. Borba za priznanje dela je bila zelo velika. Ko je bilo ocenjevanje in določanje točk za posamezna delovna mesta končano, na kake posebne ovire pri ljudeh v kolektivu niso naleteli. Strokovenjaki, ki so se ukvarjali s tem delom, menijo, da prav stopnja razumevanja med delavci vedno kaže, koliko je tudi nerazumevanja.

Metode, ki jih imajo v kolektivu za izračunavanje osebnih dohodkov, so tako razumljive, da vsak delavec točno ve, koliko bo zaslužil. Višek, ki ga ustvarijo v kolektivu, delijo vsak mesec, in sicer okoli 20 odstotkov. Razliko med planskim in dejanskim stanjem prodaje svojih izdelkov pa delavci dobi ob letu v celoti izplačano, ker je povsem točna evidenca ob koncu vsakega meseca nemogoča.

Ko so v anhovski cementarni težili za tem, da bi izboljšali organizacijo dela, so naleteli na precejšnje probleme v kamnolomu. Ljudje so tu še do nedavna delali v nemogočih razmerah. Zaslužili so tudi slabše od onih v tovarni. Druga je jim ni kazalo, kot da so delo v kamnolomu mehanizirali. Sodobni

stroji so omogočili, da imajo sedaj v enem kamnolomu zaporedno samo šest delavcev.

Nasploh so proizvodnjo v cementarni v dveh in pol letih podvojili. Organizacijo dela so od stare cementarne pred tremi leti speljali tako, da danes ni noben problem preiti na skrajšani 42-urni delovni teden.

Od cementarne, kjer bodo mehanizacijo in organizacijo še izpopolnili, pričakujejo še dvakrat več.

Direktor tovarne RUDI VALENTINČIČ nam je dejal: »Z dobro organizacijo dela in s sistemom nagrajevanja po delu hočemo doseči, da bo sleherni zaposleni občutil, da je njegov osebni dohodek rezultat skupnega dela.«

Pogovor, ki smo ga imeli v cementarni v Anhovem, je nanesel tudi na kvaliteto njihovih izdelkov. Ta je namreč poseben problem, ker se ne da takoj meriti. Kakšen je izdelek, so zvedeli šele čez štirinajst dni. To se zgodi še danes. Dogovorili so se, da bo morala za slabo kvaliteto dela nositi odgovornost vsaka obračunska enota posebej. Da bi se izognili tej nevarnosti, so postavili strogo kontrolo. V začetku je kontrola tudi do 50 odstotkov izdelkov zavrnila. Na račun slabše kvalitete so nekateri delavci presegali normo tudi do 70 odstotkov. Zaradi tega še danes plačujejo »davek«, ker so take izdelke tudi prodajali.

Verjetno ne samo v cementarni, ampak so tudi drugod doslej delali napake, ker niso poskušali nagrajevati strokovnjakov po njihovem delu. To načelo so v cementarni že začeli uveljavljati. Zato imajo že dobre rezultate. Poleg strokovnjakov pa so tudi delavci, ki nimajo šol, veliko pripomogli k skupnemu uspehu podjetja.

M. Z.

Samohranilke

nižjimi osebnimi dohodki, na takšne, ki se na delo vozijo iz bližnje okolice in na tiste, ki stanujejo v mestu. Armada očetov, ki so pustili skrb za otroke materam, se je porazgubila: nekateri so pobegnili čez mejo, drugi se izmikajo zakonu na različne načine, tretjim je skrb za otroke spanska vas itd. Dejstvo je, da je položaj samohranilk — tekstilnih delavk izredno težak in včasih za precej brezupen. Velika večina samohranilk v tovarni nima nobene prednosti pri urejanju stanovanjskega vprašanja, nihče ne skrbi za otroke, ko so delavke na delu, skratka, življenjske razmere, v katerih živijo samohranilke, so takšne, da mnoge zavedejo v brezupnost in neodpornost.

V tovarni, kjer je takšno visoko število samohranilk, so tudi življenjske zgodbe mladih in starih mater večkrat podobne kalni vodi. Če nihče ne zapazi njihovega nemira, zaskrbljenosti in žalosti, potrkajo na tovarniška vrata, ko je njihova nosenost tudi že na zunaj vidna. Najbolj pogosto prosijo za nujno pomoč, kotiček s štirimi stenami in za streho nad glavo.

Zgodba mora ostati anonimna. Dekletu bi delali krivico, če bi njeno ime po nedolžnem razširjali. Za večino ljudi je nosečnost brez zakona še vedno sramota. Po navadi takšne matere gledamo kot garjave ovce.

Dokazi:

V tovarni je dekle zanosilo. Minili so meseci. Pričakovani je porod. Takrat jo je poklicala najemnica (tri mesece pred porodom) in ji zabilala.

— Živiš v poštenu hiši, ki ne trpi sramote. Spravi se iz hiše, dokler te ne vržemo čez prag.

Podnajemnica, ki bo postala samohranilka, je imela dve možnosti. Lahko bi se obrnila na tovarno, ki ima že več kot dve leti vnaprej vsa stanovanja oddana, ali pa bi se odločila za kaj bolj nespodobnega. Izbrala je prvo možnost.

Sla je v tovarno, kjer so ji povedali, da so vsa stanovanja za dve leti oddana in da nima prav nobenih izgovorov za skromen kotiček, kjer bi lahko povila svojega otroka. V tovarni so ji svetovali, naj se odpravi k staršem na deželo. Rekli so ji, da bi ji doma pomagali kaj prizidati k stari hiši.

Odšla je k staršem, ki o nezakonitem otroku in prizidku niso marali nič slišati. Vrnila se je v mesto. Delavci v tovarni so potem predelali neko postrežbo v hiši, ki je last tovarne, v zasilno stanovanje. S popoldanskim delom po utah in z odpadnim materialom so uredili podstrešno sobo za najnujnejše stanovanje.

Toda to so napravili brez gradbenega dovoljenja in na prste jim je stopila gradbena inšpekcija. Potem se je začela pravda še na banki, ki se je zanimala, odkod tovarni denar za preureditev podstrešja. Grozili so, da bodo sprožili postopek zaradi kršenja predpisov.

Mislil, da smo našli že dovolj dokazov, ki povedo, da je položaj samohranilk že med nosečnostjo poln težav in skrbi. Po porodu jim seveda tudi ne tečeta med in mleko.

ZDRAVKO TOMAZEJ

Tehnologija - faktor integracije

Koncentracija proizvodnje in centralizacija kapitala predstavljata danes zakonito težnjo kapitalizma. Vendar ima ta težnja v teh letih nekaj novih karakteristik. Po intenzivnosti, motivih, čimteljih, ki jo podpirajo, in končno po formah, v katerih se pojavlja, se v mnogem razlikuje od istih procesov v preteklem obdobju. Transformacija strukture in odnosov je mnogo globlja, njene gospodarske in socialne, s tem pa tudi politične posledice, veliko večje. Klasični proces koncentracije in centralizacije v kapitalističnem gospodarstvu je prerasel v proces integracije, čigar temelj je nacionalno in svetovno tržišče. Integracija je odraz višje stopnje podružbljenosti proizvajalnih sil in proizvodnih odnosov, ki se v kapitalizmu izraža kot višja stopnja monopolizma.

Zakaj govorimo o integraciji in ne o koncentraciji? Predvsem zaradi sprememb v značaju in zelo zamotane vsebine tega procesa in njegovega vpliva. Klasični proces koncentracije ni zahteval spreminjanja strukture kapitalističnega gospodarstva, pač pa v tedanji strukturi težil

samo k grupiranju interesov, k ustvarjanju večjih in močnejših podjetij s tem, da le-ta žrjo male. Sedanj proces integracije pa spremljajo velike fluktuacije spremembe; ustanavljanje se velike industrijske — finančne in poslovne skupnosti, skupne organizacije za urejanje posameznih zadev (za raziskovalno delo, financiranje in zlasti za sodelovanje na tujih tržiščih), aranžmaji in pogodbe o tehničnem sodelovanju, o licencah, o menjavi izkušenj itd.). Namesto klasičnih oblik združevanja v kartelih in sindikatih (čeprav je tudi ta praksa še živa), prevladuje sedaj ustanavljanje velikih nacionalnih in mednarodnih kompleksov, monopolov. Temeljni integracije so novi tehnološko-proizvodni kompleksi, ki jih odlikuje velika diverzifikacija proizvodnje, nova delitev dela in močna dinamika spreminjanja strukture proizvodnje.

KAJ SPODBUJA INTEGRACIJO

V industrijskih kapitalističnih deželah spodbujajo integracijo predvsem naslednji štirje pomembni činitelji: prv je teh-

nični napredek. Drugi, razvoj svetovnega tržišča. Tretji, vedno večja prevladnost nacionalnih gospodarstev. Četrta, vse bolj ostra mednarodna konkurenca.

Pod vplivom teh činiteljev sta struktura gospodarstva in proizvodna orientacija podvrženi močni dinamiki; odnosi nasproti in rivalstva, metode, sredstva, strategija in taktika boja za določena mesta v svetovnem gospodarstvu in na svetovnem tržišču, doživljajo stalne spremembe. Te se kažejo tudi v novih organizacijskih oblikah, katerih cilj je, da optimalno izkoriščajo kapacitete, zmanjšajo stroške proizvodnje in krepijo konkurenčne moči. Tako so na primer pred nedavnim sklenili sporazum med valjarnimi štirih vodilnih metalurških koncernov v ZR Nemčiji o centralizaciji naročil nekaterih vrst jekel. Namen tega sporazuma je bil racionalni razpored naročil, zaradi optimalnega izkoriščanja proizvodnih zmogljivosti.

Nastajajo številne nove skupne organizacije za financiranje, za prodajo, nabavo surovin, pro-

učevanje tržišča, za propagando in reklamo. Procesi integracije se torej osredotočajo na najvažnejše elemente proizvodnje in realizacije ter daje s tem nove karakteristike kapitalističnemu gospodarstvu, spreminjajo njegove notranje spone in odnose. Ne spreminja samo strukture kapitalističnega gospodarstva, vpliva na spreminjanje odnosov in razdelitev ekonomskih sil v svetu in na svetovnem tržišču, spreminja metode in pogoje konkurenčnega boja.

Ceprav gre za proces, ki je objektivno pogojen s sodobnimi pogoji proizvodnje, z vse večjo učinkovitostjo sredstev za proizvodnjo, s prodiranjem novih avtomatiziranih oblik proizvodnje, ki se uveljavljajo kot kontinuirani tehnološki procesi, so motivi in impulzi osnov teh sprememb po svoji vsebini rivalskega značaja. To je borba kapitalističnih skupin, toliko ostrejša in nevarnejša, v koliko so njeni udeleženci močnejši in večji. Zaradi teh aspektov je Svet francoskih podjetnikov pred nedavnim opozoril na negativno in strukturalno zaostalost francoske industrije.

DELAJSKA ENOTNOST

Revija Republiškega sveta ZS za Slovenijo izdaja CFP Ljubljana pravica v Ljubljani Ljubljana 1962. Tretje izdajanje. Zbirka Vinski in odvetniški rednik.

VINKO TRINAKIŠ
Vaslov, redništvo in upravljanje Ljubljana, Križančeva ul. 3. Poštni predal 118. VI. telefon redništva 33-722 in 38-672. Uprava 33-722 in 37-501. Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600 111-365. Posamezne številke stane 40 din. Narodna je štetična 250 polletna 500 in letna 1000 din. Rokopisov ne vračamo. Poštnina plačana v obliki. Flek in klib. »15. CFP Ljubljana, pravica, Ljubljana.

MENJAJMO PODNEBJE

...Letošnjo jesen tečejo priprave na setev zelo počasi zaradi pomanjkanja dežja v oktobru in zato premajhne vlage v zemlji.

»BORBA«, 15. 11. 1963

Na počasnejšo setev v teh krajih (vsa Vojvodina in še nekatera mesta — op. ured.) je vplivalo nekaj objektivnih okoliščin, kot npr. pretirana vlaga, pomanjkanje semen in drugo.

»BORBA«, 18. 11. 1954

Spomladi bi morali zasejati 400 do 500 tisoč hektarov več kot minula leta. Zaradi slabih vremenskih pogojev pa je ostalo jeseni prav toliko neobdelane zemlje.

»BORBA«, 1. 2. 1956

...Minulo jesen so v nekaterih pomembnih področjih, kot v Slavoniji, Mačvi in Sremu, s setvijo precej zamudili, največ zaradi sušne dobe.

»PRIVREDNI PREGLED«, 10. 4. 1957

V nekaterih krajih so v premajhni meri upoštevali agrotehnična sredstva pri setvi italijanskih vrst pšenice, zemljišče ni bilo dobro pripravljeno, zaradi slabega vremena se je setev zakasnila.

»NAŠA ZAJEDNICA«, 10. 3. 1958

Preko vsega leta je bilo malo dežja, prav tako v minulem mesecu. Zemlja je neprimerna za oranje, kar vpliva na zakasnelo setev.

»POLITIKA«, 3. 10. 1958

Sedanje nezadovoljivo stanje pšenice, zlasti visokorodne, povzročata v glavnem dva činitelja: zakasnitev setve (ki so jo posebno v Srbiji in Bosni zaradi slabega vremena opravili po optimalnem roku — šele v novembru) in nagle vremenske spremembe.

»PRES-SERVIS«, 16. 2. 1960

V večjem delu države otežkoča setev dež. V krajih, kjer še niso pospravili koroze in sladkorne pese, kot je to primer v osiješkem okraju — je položaj še toliko težji.

»BORBA«, 12. 11. 1960

Po cenitvah so v tej državi posejali okoli 20 % površin, ki jih navadno posejejo s pšenico. To kaže, da se je setev močno zakasnila. V pričakovanju padavin niso začeli sejati niti tam, kjer so za to bili pogoji.

»POLITIKA«, 24. 10. 1961

...Setev je spet v zamudi. Tudi letos nam niso bili naklonjeni vremenski pogoji.

»BORBA«, 4. 11. 1962

Ceprav so letos materialni pogoji za setev veliko ugodnejši, kot so bili minulo jesen, je setev prepočasna, da bi jo lahko opravili v optimalnem roku.

»EKONOMSKA POLITIKA«, 26. 10. 1963

No poljih je mnogo nepospravljene koroze in pese. Vendar zaradi tega setev ni v zamudi. Težave povzročata preobilna vlaga.

»BORBA«, 27. 10. 1964

(PO »EKONOMSKI POLITIKI«)

Le malo časa še in igro z žogo bodo zamenjale sanke in smuč

(Foto: M. Šparovec)

V »MTT« SO ZA VEČ STANOVANJ ZA ENAK DENAR

Zaradi drage gradnje je stanovanjska stiska vedno hujša

Med večjimi mariborskimi tovarnami so v MTT v posebno težkem položaju. Na skladih jim primanjkuje sredstev, da bi lahko temeljiteje izboljšali stanovanjsko izgradnjo. V zadnjih letih se stanovanjska stiska ni omilila. Prosilcev za dodelitev stanovanj imajo v MTT nad tisoč, ki že vrsto let čakajo, da bi dobili ključ od stanovanj. Družine nekaterih zaposlenih v tovarni stanujejo v izredno slabih stanovanjih, ki so jih pri ogledih ocenili za zdravstveno neustrezne. Da bi pospešili stanovanjsko izgradnjo, so se poslužili že raznih oblik: od notranjega posojila do predplačil stanovanj. Pa je kljub temu stanovanjska izgradnja nezadostna in pogosto ne morejo reševati najbolj nujnih primerov.

Stanovanjsko izgradnjo so v tem letu postavili na stranski tir še drugi razlogi. Pri izboljševanju osebnih dohodkov so močno posegli v sklade skupne porabe podjetja, tako da za stanovanja najbrž ne bodo ostali potrebni viški. To bi pomenilo, da bi morali že tako nizek letni stanovanjski prirastek še zmanjšati.

Zaostajanje v stanovanjski izgradnji pa ni skrb ljudi samo v MTT. Tudi v drugih manjših mariborskih podjetjih ugotavljajo, da je pri gradnji stanovanj nekaj narobe. Nekatera manjša mariborska podjetja v zadnjih desetih letih niso uspela priti niti do enega stanovanja, čeprav imajo do stanovanjskega sklada vsi enake obveznosti. Njihova prosta sredstva niso tako visoka, da bi lahko sodelovali pri odkupu stanovanj in pri natečajih.

Stanovanjska komisija in služba družbenega standarda v

MTT sta pred kratkim predlagali, da bi začeli z zidanjem individualnih montažnih hišic. Toda pri mestnih urbanistih in pri mestnih očetih so naleteli na gluha ušesa. Dosedanje izkušnje z notranjimi posojili, predplačili najemnin so namreč pokazale, da so ljudje tudi z nizkimi osebnimi dohodki pripravljeni in sposobni bolje reševati svoj stanovanjski problem, če vidijo, da bodo prišli do stanovanja. V svetu in celo v razviti državah je gradnja montažnih hišic zelo razvita. Pri nas pa imamo do takšnih stanovanj predsodke. Sele potres v Skopju in poplava v Zagrebu sta pokazala, da je to najhitrejši in najuspešnejši način za odpravljanje stanovanjske stiske. Včasih se upravičeno sprašujemo, ali ni takšen odnos do montažnega načina gradnje ob tako veliki stanovanjski krizi v posameznem prizadevanjem in napotkom za ublažitev stanovanjske stiske.

Mestni urbanisti oporekajo MTT zidavo montažnih hišic z izgovorom, da bodo z njimi pokvarili estetski videz mesta. Ker zazidava večjih površin v bližini mesta ne pride v poštev, je treba hkrati rešiti tudi prevoz delavcev na delo in potrebne komunalne naprave. V tovarni jim odgovarjajo, da bomo na videz mesta lahko gledali čez nekaj let, ko bomo bogatejši. Takrat bomo lahko tudi neustrezne hiše podirali, če bomo imeli dovolj stanovanjskega sklada. Dokler pa je pomanjkanje stanovanj tako pereče, pa nima smisla zidati gradov v oblakih. Naloga stanovanjske izgradnje mora biti, da vsem, ki so brez stanovanja, čim prej omogoči vselitev.

V MTT so mnenja, da bodo v prihodnjih letih morali pustiti gradnjo stanovanjskih blokov. K temu jih silita v glavnem dva razloga. Izgradnja stanovanjskih blokov je iz leta v leto dražja in jim požre preveč prostih sredstev. Na drugi strani pa so zaradi visoke cene gradnje najemnine tako visoke, da jih delavci z nizkimi osebnimi dohodki ne zmorejo plačevati. Z visokimi najemnina pravzaprav življenjsko raven teh ljudi, ki so prišli do stanovanja, občutno zmanjšujemo. Posledica tega so preseljevanja v bolj poceni stanovanja. V MTT imajo do sedaj že okoli 60 takih zamenjav stanovanj.

Opustitev gradnje stanovanjskih blokov je v tovarni razložena. Stevilni prosilci si želijo zdravo in dovolj veliko stanovanje v najcenejši izvedbi. Zato naj bi v prihodnjem letu zidali nekaj sto montažnih hišic na večjem gradbišču. Gradbena podjetja bi jim postavila samo temelje za hišice, vse ostalo pa bi si delavci uredili z lastnim delom. Zelo uspešen sistem medsebojnega kreditiranja bi to gradnjo nedvomno še bolj sprostil. Prednost takšne gradnje je v cenenosti in hitrosti. Montažni elementi za trosobno stanovanje s površino 55 m² stanejo poldrug milijon. K tej ceni morajo dodati še stroške zemljišča, komunalnega prispevka, prevoz montažnih delov, montažo in razna obrtniška dela. Tisti, ki si bodo poiskali ceneno parcelo izven zazidalnega okoliša, bodo pocenili stroške zemljišča in komunalnega prispevka. Če bodo podkletili samo del hiše, gradili temelje sami in organizirali cenen prevoz ter s svojimi znanji opravili potrebna obrtniška dela, bodo brez podjetja občutno pocenili dograditev hiše. Od temeljev do vselitve je mogoče hišo zgraditi v dveh mesecih. Tako bi v razmehu kratkem času lahko omilili stanovanjsko krizo.

Predlog mariborskih tekstilcev je tudi v drugih manjših podjetjih naletel na dober odziv. Mnoga podjetja so pripravljena pobudo MTT posnemati.

LEP PRIMER DOSLEDNOSTI

Tovarna je letos dogradila veliko stanovanjsko hišo, ki ima sedem stopnišč in 105 stanovanj. Stanovanjsko hišo so začeli graditi v začetku leta 1962. Predračun za to hišo je znašal takrat 425 milijonov dinarjev. Čeprav so jo gradili dve leti, se stroški gradnje niso bistveno podražili. Odstopanja od postavljene cene utegnejo znašati le en odstotek. V MTT so ob tem zelo zadovoljni, kajti povsod drugod so šle cene v tem obdobju krepko navzgor. Povedali so nam, da z denarjem, ki si ga za stanovanja odrgajo od plače delavci in delavke v tovarni, ne smejo zapravljivo in lahkomišno ravnati. Za pravočasno dograditev teh stanovanj so razpisali v podjetju notranje posojilo, pa tudi s predplačilom najemnin so dobili okoli 37 milijonov, kar jim je omogočilo, da so lahko stavbo v roku končali. Tako stane kvadratni meter stavbene površine v njihovi novi stanovanjski hiši s centralno kurjavo, opremljeno kopalnico in kuhinjo 87.958 dinarjev, kar je verjetno edinstven primer v Sloveniji.

V. MILINKOVIĆ
(Po »Ekonomske politiki«)

Perspektiva

V tovarni copat in druge lahke obutve se je zbral delovni kolektiv, da bi se pogovoril o perspektivah svoje gospodarske organizacije.

Poroča predsednik komisije za sestavo perspektivnega plana.

»Tovariši, naša komisija, ki ji je delavski svet pred letom dni zapadal sestavo osnutka sedemletnega perspektivnega načrta, vam sporoča, da je svoje delo končala.«

Aplavz.

»Ne bom govoril o trudu, ki smo ga vložili v ta osnutek, niti ne o požrtvovanju, s katerim smo člani komisije izpolnjevali zaupano nam nalogo, kajti takšno govorjenje bi bilo depilirano. Jasno je namreč, da je tako pomembna naloga terjala od nas vse naše sile.«

Pokaže poslušalcem zajeto brošuro plana in tri skladovnice planske dokumentacije.

»Bolj pomembno je dejstvo, da smo se pri svojem delu posluževali vseh najnovejših znanstvenih metod in pripomočkov, ki jih je priporočala zvezna komisija za sestavo perspektivnega plana. Zato nam je uspelo, da smo sestavili plan, ki je odraz realnih razmer v našem podjetju, pa tudi razmer v občini, okraju, republiki in zvezi. Spričo tega lahko rečem, da imamo plan, ki široko odpira vrata našim perspektivam.«

Spontan aplavz.

»Te perspektivne so najbolj razvidne iz predvidene rasti našega bruto produkta, ki ji je komisija posvetila še posebno pozornost. S pomočjo znanstvenih metod in izkušenj višjih komisij smo ugotovili, da se bo naš bruto dohodek v prihodnjih sedmih letih gibal takole:

Ce vzamemo za letošnje leto indeks 100, potem bomo naslednje leto dosegli 117,78, leta 1966 že 128,35, leto dni kasneje 140,28, leta 1968 se bo indeks povečal na 152,93, naslednje leto bi dosegli 165,11 in končno leta 1970 že 178,89.«

In konča:

»Takšnih perspektiv nam doslej še ni pokazal noben perspektivni plan.«

Buren aplavz.

Dvorana se prazni.

Prerinem se do predsednika komisije za sestavo perspektivnega plana in mu v svojstvu predsednika sindikalne družnične čestitam.

»Kaj bi tisto,« se brani predsednik komisije, »saj veš, naloge, kot je bila tale, so kot ustvarjene zame.«

Potlej neseva plan in tri skladovnice planske dokumentacije v njegovo pisarno in med potjo mi nekaj šine v glavo in vprašam:

»Ja, koliko copat in druge lahke obutve pa bomo morali narediti leta 1970, da bi ustvarili za 78,89 % večji bruto dohodek?«

Predsednik komisije se nekam čudno nasmehne, se ozre po hodniku in ko vidi, da sva sama, pravi:

»Med nama rečeno — toliko kot letos. Tiste cifre sem prepisal iz zveznih perspektivnih pokazateljev. Za toliko bo namreč, kot predvidevajo, padla vrednost dinarja, oziroma, za toliko odstotkov bodo vsako leto morali natisniti več denarja, kar pomeni, za toliko bodo šle cene gor. 78,89 % je povpreček. Ni vrag, da ga ne bi dosegli. Če bomo dobro gospodarili, ga lahko tudi presežemo.«

JANEZ VOLJČ

PROBLEM INVESTICIJ

Svet je opozoril na dejstvo, da se med 65 vodilnimi svetovnimi koncerni z letnim prometom, ki je večji kot milijarda dolarjev, nahaja največji zahodnonemški koncern na 27. mestu, največji francoski pa šele na 57. mestu, da je letni promet največjega ameriškega avtomobilskega koncerna »General Motors« enak francoskemu buđetu, da proizvodnja največjega ameriškega koncerna jeklarske industrije znaša toliko, kot letna proizvodnja jekla v Zahodni Nemčiji. Na osnovi tega je Svet zahteval hitro akcijo, pomoč države za pospešitev koncentracije, ki naj bi bila pogoj hitrejšega in racionalnega investiranja, za ustanavljanje močnih konkurenčnih podjetij, sposobnih, da se upro tujim koncernom, predvsem ameriškim. Svet zlasti poudarja, da ne gre za stari način koncentracije s pomočjo fuzij, žrtvovanja malih s strani velikih, temveč za koncentracijo v takih oblikah, ki bo mobilizirala sredstva s pomočjo sodelovanja, da bi bila proizvodnja kar najbolj ekonomična, izdatnejša in cenejša.

Tehnični napredek pa s tem, ko pospešuje proces moralnega zastarevanja sredstev za proizvodnjo, zlasti vpliva na zaostrovanje problemov investicij. Če hočemo biti v sedanjih po-

gojih konkurenčno sposobni, je nujno potrebno stalno in veliko investiranje, ne glede na količino zmogljivosti, ne glede na to, da teh zmogljivosti ne izkoriščamo v dovoljni meri. S tem pa je hkrati porasla tudi rizičnost investicij; cena in pogoji investiranja, njegovo financiranje, dobiva primaren pomen. K temu je treba dodati še razširitev strukture investicij; ne gre več samo za stroje, opremo in tovarniške hale; vedno bolj so važne investicije v znanstveno raziskovalno delo in v izobraževanje delavcev. Hitra sprememba strukture proizvodnje vpliva na ogromno povečanje investicij v pripravljanje novih programov proizvodnje. Te in podobne spremembe so še bolj povečale razlike v potencialni konkurenčni moči med posameznimi podjetji in vejami gospodarstva ter postale faktor, ki sili gospodarstvo v hitrejšo integracijo.

V kolikor proces integracije hitreje napreduje, v toliko se bolj zožuje tudi fronta investicij v industriji; krog investitorjev postaja vse bolj ozek, omejuje se vse bolj na velike industrijske finančne komplekse. To je razvidno tudi iz upadanja ustanovne dejavnosti, zlasti od začetka šestdesetih let tega stoletja. Namesto investiranja v nove zmogljivosti, se vsebolj

poudarja razširitev kapacitet s pomočjo sodelovanja v drugih sorodnih podjetjih in preko raznih oblik sodelovanja, proizvodne kooperacije. Pod vplivom činiteljev, ki odločajo o investicijah, prihaja do nove razdelitve dela znotraj posameznih gospodarstev in na svetovnem tržišču. Prav v tem se zlasti danes kaže velika finančna moč ameriških koncernov, ameriškega finančnega kapitala. Kakih deset zahodnoevropskih koncernov, ki so v zadnjih letih zašli v finančne težave — med temi je tudi francosko podjetje elektrike »Mashine Bill« in italijanski koncern »Olivetti« — so sanirali z ameriškim kapitalom in tako so prišli pod vpliv njegove kontrole.

V neki anketi Nacionalnega instituta za statistiko je večina anketiranih industrijskih podjetij v Franciji na vprašanje, kakšni so razlogi za slabljenje ritma investiranja, navedla, da je glavni problem v pomanjkanju lastnih sredstev in v velikem riziku investiranja, na temelju zadolževanja, medtem ko je tretjina navedla kot glavni razlog dejstvo, da se ne more nadalje zadolževati. Kakšne in kolikšne razlike obstajajo v finančni moči posameznih gospodarstev, lahko vidimo iz primerjave pri jeklarski industriji. Zadolženost te industrije — glede

na lastna sredstva — je v posameznih deželah dosegla: Nizozemska 5 %, Kanada 12 %, Švedska 16 %, ZDA 24 %, Zahodna Nemčija 50 %, Japonska 62 %, Francija 118 %. Čim večja je stopnja zunanega zadolževanja, toliko manjše so možnosti za investiranje, toliko močnejši je pritisk na integracijo kot element krepitve konkurenčne moči in zmanjševanja rizičnosti.

Tehnični napredek vpliva na globoke strukturalne spremembe v stroških proizvodnje. Povečujejo se fiksni stroški glede na variabilne stroške, vse to pa sili v osredjevanje na probleme možnosti in pogojev kritja teh stroškov, investicij. Ekonomičnost, racionalnost in učinkovitost investicije niso več samo stvar posameznih podjetij, pač pa skupni podjetij. Pojavljajo se kot činitelj integracije podjetij, izdelave skupnih proizvodnih programov na nacionalnih tržiščih in v mednarodnih razmerah. Drugo pa je vprašanje možnosti in socialno ekonomskega vpliva teh sprememb v pogojih kapitalističnega gospodarstva, kot tudi dejstvo, da ta razvoj konec koncev krepi v kapitalizmu monopolistične strukture. Toda to je poglavje zase.

V. MILINKOVIĆ
(Po »Ekonomske politiki«)

MIR ZA VSAKO CENO

MED STROKOVNJAKI V KRANJSKI »PLANIKI« JE ZADNJA TRI LETA VELIK PREPIH. PROSTOVOLJNO ALI PRISILNO ODHAJAJO CELO DOLGOLETNI SODELAVCI IN NEKDANJI ŠTIPENDISTI TE TOVARNE.

OD MAJA 1963 DO MARCA 1964 SE JIH JE POSLOVILO DVANAJST, PREVEČ, DA SE ČLOVEK NE BI ZAČUDIL, KAKO DA JIH NISO POSKUŠALI OBDRŽATI. NAVSEZADNJE SE ZA STROKOVNJAKE POVSOD PULIJO.

SVOJ POMISLEK SEM V PLANIKI POVEDALA, POJASNILA, KI SEM JIH DOBILA, PA SO TAKO PRESENETLJIVA, DA JIH JE VREDNO ZAPISATI. VODSTVO SI ŽELI MIRU IN ZANJ ŽRTVUJE NE LE STROKOVNJAKE, AMPAK TUDI TEŽKE MILIJONE.

PRAVIJO, DA SE JIM TA ŽRTEV BOGATO OBREŠTUJE. JAZ SI TEGA NE BI UPALA TRDITI. MISLIM, DA JE NAVIDEŽNI MIR VELIKO PREDRAGO PLAČAN...

Podrobno ne poznam kvalifikacijske strukture v Planiki. Rekli so mi, da trenutno najbolj pogrešajo referenta za strokovno izobraževanje, ker se ta reč že dve ali tri leta nikamor ne premakne, zdi se mi pa, da bi jim tudi drugi strokovnjaki prav prišli.

Ni še dolgo tega, ko so končali dvomesečni poskus s sedem in polurnim delavnikom. Uvedli so ga zaradi dokaj nenavadnega ozkega grla: tovarniške porte. Vsem je šla na živce gneča pri izhodu ob koncu dela, pa se je vodstvo (brez delavcev) odločilo, da bodo delali v obratih do pol dveh, potem četrte ure čistili stroje in drugo proizvodno opremo, zadnje četrte ure pa naj bi porabili za umivanje, preoblačenje in postopen odhod domov.

Za to proizvodno olajšavo niso napravili nobenih izračunov, ne analiz, ampak so se kar počez zmenili, da bi delavcu že z večjo discipliniranostjo uspelo »prinesiti noter« tiste pol ure. Strokovneje rečeno: zavedali so se bogatih rezerv v proizvodnih in šele gneča pri glavnih vratih jih je spodbudila, da so jih poskušali izkoristiti.

No, po dveh mesecih je občinska komisija za prehod na 42-urni delavnik ugotovila, da so izdelali 23.000 parov čevljev manj, kakor so planirali. V Planiki ta padec različno komentirajo. Predsednik delavskega sveta meni, da ga je povzročilo kakih 10 do 20% nediscipliniranih delavcev. (Namesto ob pol dveh so že ob četrte na dve prenehali delati. Mojstri jih ne morejo držati za vrat, če nočejo več delati...), medtem ko predsednik upravnega odbora meni, da so zaradi premajhne discipline napravili samo(!) 5000 parov manj obutve, ostalih 18.000 parov pa gre na rovaš slabe preskrbe z usnjem in drugim reprodukcijskim materialom in izbirljivosti inozemskih kupcev, ki se pri naročilih ne ozirajo na njihov plan.

Ze na podlagi teh dveh izjav sklepam, da niti proizvodnega padca niso analizirali, ampak so se zadovoljili z ugotovitvijo, da so finančni plan izpolnili. (Da na račun prodajnih cen, oziroma kupcev, je jasno.)

Mislím, da bi dobri gospodarski strokovnjaki izkoristili notranje rezerve za povečanje proizvodnje, ne pa za odpravo ozkega grla pri porti. Resda bo Planika letos ustvarila nekaj več skladov kakor lani, toda denar še zmeraj samo kaplja, ne curlja, čeprav bi ga za prehod na montažno proizvodnjo nadvse potrebovali in jih jezi, ker si niso že prej preskrbeli investicijskih kreditov. Pa tudi zaradi lastne trgovske mreže bi kazalo povečati proizvodnjo: baje prodaja polovico obutve iz tujih tovarn, ker je iz Planike ne dobi dovolj.

To vzbuja misel, da tudi v Planiki potrebujejo dobre strokovnjake. Ne uam si pa trditi, da so bili vsi tisti, ki jih je doslej zajel prepil, dobri, četudi so včasih veljali za dobre...

Mar cilj zmeraj posveti sredstva?

Med strokovnjaki, ki so nedavno odšli iz Planike, sta bila tudi šef organizacijsko-kadrovske službe tov. Jesenšek in socialna delavka tov. Vidaličeva. V prvega je podjetje investiralo okoli 2 milijona, da se je strokovno izsolal, 2 leti pa je štipendiralo tudi Vidaličevu. Tov. Raznožnika, nekdanjega računovodjo, so suspendirali, češ da je s slabim poslovanjem oškodoval Planiko za več milijonov. Namesto, da bi ga poklicali pred disciplinsko sodišče in preko rednega sodišča dosegli, da bi povrnil nastalo škodo, če jo je res povzročil, pa so mu tako rekoč podarili milijon in stanovanje. Večino strokovnjakov so namreč doslej takoj odslavili, ko so odpovedali delovno razmerje, in jim med odpovednim rokom dostavljali prejeme na dom. Koliko so stali podjetje, nima nihče pregleda. Baje se je ena izmed osnovnih organiza-

cij zveze komunistov vprašala, ali je plačevanje za brezdelje gospodarno in v skladu s pozivi, naj bi se s povečano produktivnostjo in varčevanjem izboljšal finančni položaj podjetja.

Ožje samoupravno vodstvo pa si očividno ne belí las zaradi izgubljenih milijonov v zvezi z odslovljenimi strokovnjaki.

»Izdatek,« tako mi je rekel predsednik upravnega odbora, »se nam je že petkrat izplačal. V miru se veliko laže dela. Včasih smo imeli pet struj v tovarni, v prid podjetja smo jih morali odpraviti.«

Kakšne struje je imel v mislih, ni pojasnil podrobno, po vsem, kar sem zvedela o Planiki, se mi zdi, da je šlo za posameznike ali skupine ljudi, ki so imeli nekoliko drugačne poglede na vrednotenje dela, na organizacijo, prodajno mrežo pa tudi na medsebojne odnose, kakor ožje vodstvo. Pred meseci je le-to pred sekretarjem občinskega komiteja Zveze komunistov jasno in glasno izjavilo, da ljudje, ki po svoje mislijo, niso zaželeni v Planiki.

»Potemtakem pri vas ni dovoljeno misliti s svojo glavo?« sem vprašala. »Po mojem je napredek zasnovan na borbi mnenj. Kritika je potrebna in v demokratičnem družbenem sistemu, kakor je naš, dovoljena, celo uzakonjena.«

»Bežite no,« se je oglasil predsednik delavskega sveta. »kdor dela, nima časa kritizirati, niti se vtikati v medsebojne odnose.«

»Hočete reči, da kritizirajo samo lenuhi?«

»Tako je. In tisti, ki ne priznavajo diktature proletariata.«

Globoko sem zajela sapo, tako me je spodbudila ta krilatica.

»Kdo pa pri vas diktira, če pridni samo delajo? Proletariat prav gotovo ne.«

Za ta drzni namig sem imela dovolj osnove. Sam predsednik delavskega sveta mi je malo poprej povedal, da se ekonomske enote v celoti nikdar ne

sestanejo, njihova vodstva pa obravnavajo domala samo proizvodne probleme.

»Mislim, da z vašo demokracijo nekaj ni v redu,« sem nadaljevala. »Ali ste že kdaj na delavskem svetu pod posebno točko dnevnega reda obravnavali notranje odnose?«

»Le kaj se vsi vtikate v naše notranje odnose, raje nam pomagajte, da se znebimo proizvodnih težav. Če pa že hočete kaj zvedeti o odnosih, se obrnite na nadrejene, mi se s tem nimamo časa ukvarjati.«

»V proizvodnih obratih je mir,« se je oglasil še predsednik upravnega odbora, »odnosi se začetrjujejo po pisarnah, kjer nekateri mislijo, da so plačani za posedanje.«

Zanimalo me je še, če na primer sploh vedo, zakaj je odšel od njih tovariš Jesenšek, v katerega so investirali okoli 2 milijona, preden se je strokovno usposobil za šefa organizacijsko-kadrovskega sektorja.

»Osebnostno mislim,« je dejal predsednik delavskega sveta, »da zaradi slabih odnosov. Več pa ne bi vedel povedati. Skoraj vse spremembe na vodilnih mestih so nastale, preden sem prevzel to funkcijo v delavskem samoupravljanju,« je še dodal v opravičilo.

»Ste imeli morda poprej kako drugo funkcijo?«

»Bil sem v sindikalnem odboru.«

»Pa niste tam nikdar posebej obravnavali takšnih vprašanj? Mislim, da bi se vsaj sindikat moral zavzeti za zdrave notranje odnose in preprečiti takšno negospodarno investiranje v strokovnjake. Ni to prevelika razsipnost, če v nekoga vložite denar, da potem v drugem podjetju vodi kadrovske službo?«

Tudi sindikat ni nikdar posebej obravnaval notranjih odnosov in nekoristnega štipendiranja ljudi, ki so potem zapustili Planiko. Kasneje sem zvedela, da se niti tovarniški komite ni ukvarjal s temi vprašanji.

Mladinci na zatožni klopi

Rada bi verjela, da je vsaj v proizvodnji zdravo sožitje in da tam ne prihaja do medsebojnih trenj in nesmotnega gospodarjenja s kadri. Toda zvedela sem stvari, ki mi vzbujajo dvome.

Malo pred mojim prihodom je bila v tovarni letna konferenca mladinske organizacije in tokrat so udeleženci opozorili na nepravilne odnose vodstva do neposrednih proizvajalcev ter poudarili, da to slabo vpliva na proizvodnjo.

Čez nekaj dni je tovariš direktor sklical z ožjim proizvodnim vodstvom vred še vse mojstre in nadmojstre ter povabil na sestanek tiste mladince, ki so na konferenci kritizirali, češ naj ponovijo, kar so rekli. Nekaj mladincev si ni upalo priti, eden je takoj po konferenci vzel delovno knjižico in odšel (žal je bil menda res slab delavec in njegova pritožba, da ga premeščajo iz oddelka v oddelke, ni bila upravičena), tako da se je pred množico nadrejenih znašlo samo nekaj mladincev. Mogoče je bil namen te »druge mladinske konference« dober, toda mladinci so se počutili kakor na zatožni klopi. Kar so rekli, je bilo narobe, zdaj preveč osebno, zdaj premalo konkretno. Samo to so jim poslušalci priznali, da bo treba v prihodnje več delati z mladino (samo delati?) in ji bolj obrazložiti proizvodne naloge.

Brezuspešen poskus

Pomislila sem, da ne bi škodovalo, če bi se pomenila še s člani komisije za sklepanje in prekinitev delovnih razmerij. Zanimalo me je, kako obravnavajo sprejem in odpustitev strokovnjakov, zakaj v neki napisani izjavi z datumom 2. marec 1964 sem brala:

Komisija opravlja svojo dolžnost, vendar pri vodilnih delavcih običajno šele potem, ko so že v podjetju. Ali pa prosilca zavrne, potem pa tovariš direktor pokliče predsednika komisije k sebi in ga drugače prepriča. Primer Campe in Piculina. Vemo pa, da sme samo delavski svet spremeniti odločbe te komisije.

V isti izjavi je tudi omenjeno, da v. d. šefa razvoja tov. Arh ni sposoben za to delovno mesto in o njegovih kaplarskih odnosih do podrejenih. Takoj, ko je zasedel to mesto, je sklical vodje modelarskih oddelkov in jih vprašal: »Kakšne barve je tole usnje? Da, zeleno je, toda če bom jaz rekel, da je črno, boste rekli, da je črno. Smo se razumeli?«

Vedela pa sem še tudi, da je neka članica komisije za sprejem in odpuste pred meseci odkrito vprašala na konferenci svoje osnovne organizacije ZK v Planiki, če ima sploh kak smisel, da te komisije obstajajo, ko morajo nekatere ljudi po vsej sili sprejeti.

V izjavi neke mladinke z dne 24. februarja t. l. pa piše:

»Nelogično se nam zdi, da iščemo preko časopisja nove ljudi, naši izkušeni delavci pa odhajajo. Menim, da predvsem zaradi nepravilnih odnosov med vodilnimi uslužbenci. Govori se, da nesposobni kadri dobivajo boljše delovna mesta. Na primer direktorjev prijatelj Piculin, ki dela v modelarni, Vodnik Pavle in drugi...«

Se in še bi lahko navajala kritične pripombe na račun sprejemov, razporejanja na delovna mesta in odhodov strokovnjakov, ki bi jih morala preveriti v osebnem pogovoru s člani komisije. Toda povečini delajo v nesposobni proizvodnji, delo pa smejo zaustaviti samo v izjemnih primerih, kakor mi je pojasnila direktorjeva tajnica. Razen tega se vse te pripombe tičejo prejšnje komisije.

Pedobo o vlogi in delu disciplinske komisije sem si pa lahko ustvarila že po zbranih podatkih.

Predsednik delavskega sveta mi je dejal, da se ne splača izvajati disciplinskih postopkov, ker preveč stanejo. Štirinajst dni moraš zbirati podatke, če se hočeš koga znebiti in je zato bolje, če ga pustiš v podjetju... Potem je še dodal, da naša zakonodaja hromi proizvodnjo, ker ne moreš »nikogar vreči iz tovarne.«

Takšen odgovor sem dobila, ko sem ga vprašala, zakaj nediscipliniranih delavcev, zaradi katerih niso dva meseca dosegli proizvodnega plana, niso kaznovali, kakor jih marsikje drugje, in sicer še preveč neprizanesljivo v primerjavi s tolerantnostjo do neproizvodnih oddelkov.

Verjetno pa je imel predsednik delavskega sveta v mislih tudi pravkaršnji disciplinski odpust štirih delavcev, ki ga je disciplinsko sodišče občinske skupščine v Kranju zavrnilo zaradi nezakonitega postopka. Po veljavnem tovarniškem pravilniku bi morali vsaj 24 ur pred obravnavo izročiti obdolžencem obtožnice, da bi si po potrebi poiskali zagovornika, razen tega bi obvezno morali biti zraven, ko jih je disciplinska komisija obravnavala. Toda postopek je potekal sila po domače. Tri obdolžence je dal sodnik za prekrške takoj zapreti!, ko jih je zaradi »lovljenja po tovarni« obsodil na deset dni in potemtaka niso mogli na disciplinsko obravnavo, sodba je bila izrečena zgolj na podlagi enega zaslizanja, toda obdolžena delavka, ki je imela na vesti samo to, da je pred tovarno nekoga mahnila zavoljo klevet, ravno tako ni dobila dan poprej obtožnice.

Ker je marsikaj, kar sem dotlej zvedela in prebrala o razmerah v Planiki, neposredno zadevalo tovariša direktorja, sem se obrnila še nanj.

»Za Delavsko enotnost ne dam nobenih izjav«

Prav žal mi je, na vsej črti sem pogorela. Z menoj vred pa tudi poskus, da bi slišala še drugo plat zvona in od osebe, ki je po mnenju samoupravnih organov pristojna govoriti o medsebojnih odnosih, zvedela, ali strokovnjake res zavoljo tega izgublja.

Tovariš direktor me je hladno sprejel in me stoje odpravil:

»Za Delavsko enotnost ne dam nobenih izjav, imam preslabe izkušnje z vašim listom. Že dvakrat ste mi napravili sitnosti. Če se že hočete pogovarjati, tam so samoupravni organi, sindikat in tovarniški komite.«

Za trenutek so mi možgani otrpili, kajti takšnega sprejema nisem pričakovala, saj vendar gre za probleme tovarne, celotnega delovnega kolektiva, ne pa za probleme enega samega človeka. Potem sem le poskusila preskočiti visoki zid, ki me je ločil od potrebnih dopolnilnih podatkov.

»Strokovnjake izgublja...« sem začela, toda tovariš direktor mi je vpadel v besedo:

»Kakšne strokovnjake? Mislite na Jesenška in Kumerja? Kakšna strokovnjaka pa sta ta dva? Sicer sem pa rekel, da ne bom govoril z vami.«

Samo mimogrede: Planika je tožila mojega kolego zaradi nekega članka o slovenski usnjarski industriji, toda tožbo je dobil — kolega.

Kratek, a zgovoren intervju

Obšlo me je malodušje. Če zbranih izjav ne preverim, kolikor je pač mogoče, se bom znašla še jaz pred sodiščem, za vse, kar bom napisala, moram dobiti čimveč dokazov. Brez njih ne smem zapisati, da je kadrovska politika v Planiki slaba in negospodarna, da samoupravni organi nimajo vseh vajeti v rokah, da notranji odnosi nasploh niso razviti in urejeni in da se pod plaščem demokracije in zakonitosti dogajajo véasih čudne reči, ki jih celo politično vodstvo tolerira.

Naporno delo sem nadaljevala pri šefu organizacijsko-kadrovskega oddelka:

»Morda veste, zakaj vam strokovnjaki uhajajo?«

»Odkar sem jaz tukaj, je odšel samo šef finančnega sektorja. Drugje so mu ponudili višje osebne dohodka in boljše delovne pogoje. V tovarni sem od januarja.«

»Vi ste agronom, kajne? Kako da ste napravili takšno poklicno metamorfozo?«

»Spremembe so zmeraj prijetne. Človeku vse prav pride, kar se v življenju nauči.«

Nerodno priznanje, da se je prišel v Planiko učiti. Poskus komisije za sklepanje in odpovedovanje delovnega razmerja, da bi tov. Campe ne sprejeli, torej le ni bil neosnovan. Zlasti zato, ker so se menda na natečaj prijavi trije strokovno primernejši kandidati: dva z višjo »upravno šolo« in eden z višjo kadrovske šole ali obratno.

»Če sem bil kriv, zakaj so me nagradili?«

Dogodek je star že tri leta, za pre-sojo življenja v Planiki pa zelo ilustrativen.

Računovodjo so v podjetju tako cenili, da so ga izvolili v občinski zbor proizvajalcev, avtomatično pa je postal tudi član okrajnega zbora proizvajalcev. Na lepem pa je prišla k njemu tričlanska delegacija in zahtevala, da nemudoma zapusti tovarno, češ da je on kriv nizkih osebnih dohodkov in da je s slabim delom oškodoval podjetje za težke milijone.

Tako je sklenil delavski svet.

Računovodja je odšel domov, vendar se je poskusil naslednjega dne vrniti v tovarno. Hotel se je pogovoriti s svojimi volilci in jim dopovedati, da mu delajo krivico, zbal se je pa tudi, da ne bi izgubil dela, če ne bo hodil tja.

Dobil pa je pošto, naj se ne vrne, ker delavci ne želijo.

Ob takšnih očitkih bi človek pričakoval, da bodo pred disciplinsko komisijo obravnavali ta primer (zavoljo osebnih dohodkov, kajti očitek je bil le preveč naiven in anahronističen), postavili računovodjo pred sodišče, zahtevali, da povzročeno škodo povrne.

Toda vsega tega ni bilo. Obdolžitev je padla, zagovarjati se ni mogel, obtožili pa ga tudi niso, pač pa je bil nagrajen. Dva meseca so mu pošiljali plačo na dom, ker je imel kot poslanec imuniteto. Čez dva meseca so mu dali odpoved, po zakonu je imel 5-mesečni odpovedni rok, morali pa so mu plačati še odpravnino v višini 4 mesečnih prejemkov in — ker ga med odvzemanjem mandata in odpovednim rokom niso prisilili, da bi šel med »dopustom« na dopust, letos še 105.000 dinarjev za neizkorišteni redni letni oddih.

Skupaj je torej ta računovodja, ki so mu očitati veliko materialno škodo, dobil za »popotnico« iz Planike nad milijon dinarjev in še stanovanje je smel obdržati, ker so ga odpustili.

Sam mi je rekel:

»Če sem bil kriv, naj bi me obtožili, mi dali možnost, da bi se branil in potem obsodili ali oprostili. Mene pa so samo obdolžili in potem nagradili. Da je zadeva še bolj tragikomična, me je upravni odbor medtem, ko nisem smel v tovarno, postavil za direktorjevega pomočnika, vrata v tovarno pa so ostala zame zaprta.«

Mislil je preveč naglas

Za tov. Kumerja, kadrovskega referenta, ki je pred meseci odšel sporazumno iz Planike, je tovariš direktor dejal, da ni bil noben strokovnjak, medtem ko ga je sekretar tovarniškega komiteja in več drugih nekdanjih sodelavcev hvalilo strokovno, politično in moralno, le to so mu zamerili, da se je pustil, tako kakor že več drugih, »podkupiti«, preden je odšel.

Videti je, da na takojšnji odhod iz tovarne, ko daš odpoved ali pa ti odpoved, več članov tega delovnega kolektiva drugače gleda kakor samoupravno vodstvo. Počitnice, dokler ne poteče odpovedni rok, imajo za neke vrste podkupnino, ki marsikoga premami in mu zaveže usta. Mesec, dva ali celo pet mesecev plačanega počitka, ko drugi delajo zanj, ni od muh!

Toda naj se povrnem k tovarišu Kumerju.

Iz Planike je odšel sporazumno — na pritisk.

»Na konferenci Zveze komunistov,« mi je rekel, »sem kritiziral razne nepravilnosti. Na primer, zakaj je moralo 15 mojstrov pred disciplinsko komisijo zaradi slabih čevljev, tistih, ki so kože nabavili, pa ni nihče poklical na odgovornost. Postavili so me za tožilca, zato zadevo dobro poznam.«

Potem sem očitil članom tovarniškega komiteja, zakaj niso v upravnem odboru ostali na našem stališču — bil sem namreč član komiteja — da osebnih dohodkov ne povečamo linearno,

in se uprli retrogradnemu uveljavljanju sklepa, da nihče ne sme za več kot 40% preseči povprečnih osebnih dohodkov. Poznal sem ozadje tega: trgovska mreža dobiva poleg stalnega dela osebnih dohodkov še gibljivi del, ki je odvisen od prometa. Prav takrat je za tri delala ena sama uslužbenka, promet je bil pa približno tolikšen kakor ob normalniasedbi. Jasno, da so ji osebni dohodki porasli, to pa nekaterim ni bilo všeč in so hoteli čimprej preprečiti. Toda v to se nisem spuščal, pač pa sem kritiziral, ker so sklep upoštevali že za december, čeprav je bil sprejet šele 20. in bi ga morali upoštevati šele v januarju. Sploh pa delavski svet ni določil, kdaj naj bo uveljavljen.«

»So vam kdaj očitali nestrokovnost?«

»Pred to konferenco nikdar.«

»Videti je, da ste pogumni, pošteni in da si upate naglas misliti, zakaj pa ste pravzaprav odšli iz Planike?«

»Naveličal sem se šikaniranja. Takoj po konferenci je tovariš direktor zahteval mojo in Kepcevo personalno mapo, to je bil tehnolog, ki je prav tako kritiziral na konferenci Zveze komunistov, in potem so se kar vrstili očitki, da tega in onega nisem v redu napravil ali zakaj še to in to ni narejeno. To jemlje živce. Mesec dni kasneje pa me je tovariš direktor poklical k sebi, mi rekel, naj odpovem službo in mi oponesel, da preveč kritiziram. Odvrnil sem, naj mi podjetje odpove, če ima kaj zoper mene, potem pa sem le pristal na sporazumno odpoved, ko mi je tovariš direktor obljubil, da lahko ostanem do konca odpovednega roka doma. Pomislil sem na dva meseca plačanih počitnic, za delo kasneje pa se nisem bal.«

K pripovedi tovariša Kumerja lahko dodam samo še to, da po 313. členu zakona o delovnih razmerjih lahko podjetje delavca razreši pred potekom odpovednega roka samo, če mu s amo odpove, čas razrešitve pa določi upravni odbor. V Kumerjevem primeru pa je šlo za sporazum med njim in direktorjem in so ga ves čas do konca odpovednega roka evidentirali, kot da dela po 8 ur na dan.

V Planiki zanič — v Pletenini odličen

Tovariš Jesenšek se baje v tehničnem oddelku ni obnesel, pa so ga zato poslali v višjo kadrovske šolo.

Kot šef organizacijsko-kadrovskega sektorja je dobro vozil, je dejal, dokler se je pustil voditi, ko pa je začel misliti z lastno glavo in se je uprli raznim nepravilnostim, je padel v nemilost. Začeli so mu očitati, da ni pravočasno sestavil raznih pravilnikov, da bi že davno moral oceniti delovna mesta in tako dalje.

Toda, je še dodal, nihče ga ni vprašal, zakaj nalog ni izvršil. Rangiranje je prvič opravil v januarju, toda tovariš direktor se z osumitkom ni strinjal in ga je moral še dvakrat popraviti. Kljub prošnjam pa je prišla lista šele 1. aprila na sejo kolegija, ki naj bi jo predlagal, preden bi jo predlagali samoupravnemu vodstvu.

Tovarišu direktorju se je zameril podobno kakor tovariš Kumer: Čeprav je bil sam prikrajšan, se je unrl, da bi izglasovano povišanje osebnih dohodkov za šefe sektorjev uveljavili za nazaj. Računovodja, ki je takrat še veliko koliral v Planiki, je zahteval, da mu razliko izplačajo že od 1. januarja, medtem ko bi imel zakonito pravico šele od 1. junija. Zaradi njegove pritožbe se je sestel upravni odbor in na tej seji je tovariš Jesenšek zopet nasploval izplačilu razlike za minulega pol leta. Upravni odbor, prav tako pa tudi sindikat in komite, so zavrnili računovodjevo pritožbo. Oddlej je tovariš direktor, ki je cenil računovodjo, Jesenška zapostavljal. Ni ga ne pogledal ne sprejel.

Dalje se ni strinjal, da bi sprejeli v tovarno nekoga, ki ga je pribeležil tovariš direktor, toda ta je teko »pritisnil« na predsednika komisije, da so ga morali zaposliti.

»Zakaj pa ste se končno odločili, da zapustite Planiko?«

»Naveličal sem se diktature in tega, da sem samo izvrševalec direktiv, da ne morem samostojno in po vesti ukrepati.«

»Hočete reči, da niste ravnali moralno?«

»Velikokrat sem moral kršiti osnovna načela zakona o delovnih razmerjih. Razna določila dopuščajo več rešitev.«

Tovariš Jesenšek je bil takrat šef organizacijsko-kadrovskega sektorja, ko je fluktuiralo največ strokovnjakov iz Planike in med zadnjimi še sam.

Odšel je z žigom nesposobnega, toda v Pletenini, kjer zdaj dela, so z njim zadovoljni. Sestavil je osnutke vseh pravilnikov, ki so potrebni v podjetju, menda tako dobro, da si jih prihajajo ogledovat iz drugih ljubljanskih delovnih kolektivov.

Uspeva zato, ker mu dovolijo samostojno delati in ker pri delu dobiva vso ustrezno pomoč in razumevanje.

Epilog

Zaključke prepuščam samim bralcem, predvsem članom delovnega kolektiva v Planiki. Upam, da bodo tudi kaj novega zvedeli o notranjem življenju tovarne in dobili vsaj kako pobudo za obširnejši razgovor.

Predvsem bi pa kazalo v statutu in vsej notranji zakonodaji točno razmejit pristojnosti in jih tudi praktično uveljavljati. Tovarna je družbena lastnina, ki jo delovni kolektiv upravlja, nihče pa je nima v zakupu, da bi podel z njo, kar ga je volja. Se manj pa z ljudmi in z denarjem, ki je njihova skupna last in plod njihovega skupnega dela. Zreli državljanji tega ne prenesajo več, niti slepega prikimavanja.

Poprej pa je treba temeljito prebrati ustavo...

MARIOLA KOBAL

Vloga in pojmovanja komunistov v sedanjih gospodarskih in družbeno - političnih dogajanjih

Referat na VIII. seji Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije, dne 16. novembra 1964

Tovarišice in tovariši!

Za obdobje med našim prejšnjim in sedanjim plenumom je značilna pestra in živahna dejavnost na poprišču politično-ekonomskih dogajanj. Izredno hiter tempo materialnega razvoja in tudi zorenja in preoblikovanja zavesti delovnih množic je komuniste neprestano postavljaj pred nove probleme. Politično-gospodarski dogodki so terjali od njih odgovore na najrazličnejša vprašanja. Lahko trdimo, da je predvsem zadnje obdobje znova dokazalo, kako subtilni, zapleteni in živahni postajajo družbeno-politični odnosi pri nas in kako politično občutljivi, ustvarjalni in politično misleči morajo biti komunisti, če hočejo biti vodilna idejna sila družbene zavesti.

Verjetno ni potrebno kronološko naštevati in analizirati konkretne in posamezne politične in ekonomske dogodke zadnjega obdobja, zlasti še, ker to itak stalno delajo predstaviški organi in druge politične organizacije. Da pa bi lahko ocenili vlogo komunistov pri vsem tem dogajanju in da bi lahko rekapitulirali naša lastna spoznanja in nespoznanja, je potrebno pestre politične in ekonomske dogodke sumirati na nekatere njihove osnovne idejne značilnosti. Če hočemo to doseči, pa moramo odgovoriti na naslednje tri grupe vprašanj. **Prvič:** Kakšna je bila smer in vsebina osnovnih političnih manifestacij in spoznanj delovnih množic? Ali so bili napravljeni idejni premiki? In če so — kakšni in kam? **Drugič:** Kaj naj povedo globalni materialni odnosi, premiki — sorazmerja, uspehi in neuspehi? Katere so njihove bistvene značilnosti? Koliko so bila materialna gibanja v skladu z našimi idejnimi hotenji in političnimi cilji? In **tretjič:** Ali smo imeli v tem obdobju opraviti s takimi dogodki in pojavi, ki nas prisiljujejo ponovno razmisliti nekatere naše prejšnje zaključke ali celo menjati naše načrte? In če je bil to slučaj, kje so njegovi vzroki in kakšne so njegove posledice?

Odgovorimo si najprej na prvo grupo vprašanj. Kam so bila v glavnem usmerjena idejna politična prizadevanja komunistov? V kateri smeri se je krepila družbena zavest proizvajalcev in kaj izraža osnovno stremeljenje in razpoloženje delovnih množic? Tako prizadevanja komunistov kakor tudi delovnih množic so bila v osnovi usmerjena točno v tisto smer nadaljnjega družbenega razvoja, ki je dobila svojo polno afirmacijo s ustavo in zlasti še s predkongresnimi smernicami. Tako idejna usmerjenost je prevladovala na šestih sestankih in posvetovanjih Zveze komunistov, prevladuje v delovnih kolektivih, na zborih občanov in v množičnih političnih organizacijah. Prišla je do izraza ob priliki razprav o statutu in več ali manj tudi pri konkretni obravnavi posameznih sklepov in stališč predstaviških organov, poslancev in drugih faktorjev družbenega življenja in snovanja. Kolikor so bili in verjetno tudi še bodo politični problemi, potem niso bili in ne bodo predvsem zaradi tega, ker bi imeli opravka z generalnim nerazumevanjem ali celo odporom komunistov in ljudskih množic tisti politiki in duhu socialističnega razvoja, ki je zapisan v našem programu in ki je bil delno že uresničen z novo ustavo. Problemi so bili in verjetno tudi bodo predvsem tam in tedaj, kadar posamezni komunisti ali pa tudi mi vsi skupaj nekoliko zaostajamo v nadaljnji obdelavi in konkretizaciji tistih načel in ciljev, ki smo si jih postavili v programu in v ustavi. Problemi nastajajo predvsem tam in tedaj, kadar organi družbenega samoupravljanja, predstaviški organi in uprava, bodisi zaradi subjektivnih ali objektivnih vzrokov niso v stanju dovolj hitro konkretizirati, uresničiti in uzakoniti naše idejne programe, načela in cilje.

Tempo našega družbenega razvoja in zamotanost razvozlavljanja obstoječih družbenih protislovij in nesorazmerij potiska na površje vedno nove probleme in vprašanja, ki zahtevajo svoje odgovore in rešitve. In če ob vsem tem dogajanju ni dovolj intenzivna ustvarjalna idejna vloga komunistov, če se ob vsem tem samo za trenutke demobilizirajo tista idejna prizadevanja komunistov, ki stoje na čelu borbe za naš družbeni progres, potem se po pravilu takoj poveča vpliv in aktivnost še ne preživelih in še ne popolnoma obvladanih etatičnih, konservativnih in birokratskih koncepcij. Seveda je točno, da moramo pri našem razvoju premagovati in tudi upoštevati in računati z mnogimi objektivnimi dejstvi. Predvsem ekonomskimi, mimo katerih ne moremo kljub jasnim idejnim spoznanjem in hotenjem. Relativna zaostalost naše družbe je dejstvo, katerega

ni mogoče premagati naenkrat, s še tako pravilnimi načrti in željami. Toda, v premagovanju vseh teh objektivnih zaprek in v borbi s tistimi objektivnimi težavami, ki so v naravi stvari same, se nam problemi in težave kopičijo vedno takrat, kadar in kjer ne uresničujemo dovolj odločno in dovolj hitro tistih načel in sklepov in proklamacij, ki smo jih v zadnjem obdobju, zlasti pa z ustavo, predkongresnimi smernicami in nekaterimi resolucijami zvezne skupščine, kongresa sindikatov itd., sprejeli in tudi javno povedali. To spoznanje, ki je zlasti v zadnjem obdobju dobilo tudi nešteto potrditev v praksi in ki ga vsakodnevno potrjuje politično razpoloženje množic, je smatrati v sedanjem trenutku tako rekoč za tisti idejni minimum politične zrelosti in družbene usmerjenosti, brez katerega si ni mogoče zamisliti kakršne koli ustvarjalne in progresivne vloge komunistov v sedanjih družbenih dogajanjih. Ta zahteva in zaključek se nam vsiljuje toliko bolj še zaradi tega, ker na žalost še obstajajo mišljenja in tendence, in to celo med komunisti, ki smatrajo, da mnogi problemi in težave v našem družbenem življenju nastajajo zaradi tega, ker gremo prehitro naprej, ker preveč odločno rahlamo in odstranjujemo etatične in administrativne ostanke, ker preveč forsiramo družbeno samoupravljanje, ker idealiziramo občane in proizvajalce, ker smo preveč prevzeti z idejo delitve po delu, ker je preveč demokracije. Čeprav so take tendence in pojmovanja in taki idejni pogledi na našo družbo na sploh in na konkretno situacijo še posebej zgodovinsko že preseženi, vendar povzročajo, kjer koli se pojavljajo — in zaslediti jih je na vseh nivojih od najnižjega do najvišjega, tako v sferi materialnih odnosov kakor tudi v družbeni nadstavi — nepotrebne težave in regresivno vplivajo na politična in ekonomska gibanja. Toda zaradi moči in sposobnosti samoupravljanja taka, nazaj obrnjena idejna gledanja ne morejo bistveno vplivati ali celo zaustaviti idejne premike, ki smo jih napravili s programom, ustavo in predkongresnimi smernicami in kateri bodo dobili svojo novo afirmacijo in idejno konkretizacijo na VIII. kongresu. To politično označbo razpoloženja delovnih ljudi, ki se je v zadnjih mesecih manifestirala in konkretizirala ob raznih dogodkih vedno določneje in močneje, lahko smatramo tudi kot vsebino priprav Zveze komunistov Slovenije in občanov na VIII. kongres.

Druga značilnost politično-gospodarskih dogajanj zadnjega obdobja so bili taki materialni premiki, ki so krepili materialno osnovo delovnih organizacij. Nesporo moramo ugotoviti nadaljnji razvoj in utrditve osnovne koncepcije delitve po delu. Smo tudi v situaciji, ko lahko pokažemo zlasti v nekaterih delovnih organizacijah na zelo dobre rezultate prizadevanj za večjo produktivnost dela in za bolj intenzivno gospodarjenje. Kaže, da komunisti, zlasti kar se tiče materialnega položaja delovnih organizacij, ne poudarjajo dovolj tistega, kar je bilo v letošnjem letu napravljeno v korist materialni osnovi samoupravljanja. Poudarjajo pa predvsem tisto, kar še ni rešeno — in na ta način se v političnem pogledu in v zavesti proizvajalcev oblikuje bolj negativno mnenje o materialnih dogajanjih, kot pa bi to ustrezalo objektivni stvarnosti. Očitno je, da idejni vpliv in ustvarjalna vloga komunistov ne more dati pravih rezultatov in mora prej ali slej končati v slepi ulici, če ne upošteva vseh obstoječih tako pozitivnih kakor negativnih dejstev danega položaja ali obdobja. Prav tako, kakor bi bilo nepravilno trditi in misliti, da za materialno krepitev delavskega samoupravljanja v letošnjem letu ni bilo nič napravljeno. Ker pa so v tem pogledu številke najbolj prepričevalna dejstva, naj one govore. Obseg proizvodnje se je v 9 mesecih v naši republiki v primerjavi z istim obdobjem lanskega leta povečal za 13%; v tem obdobju se je povečala produktivnost v primerjavi z lanskim letom za 5,5%. V prvih 9 mesecih lanskega leta je bil v Sloveniji osebni dohodek na enega zaposlenega 32.286 dinarjev; v istem času letos pa 41.600 dinarjev. Če upoštevamo povečanje življenjskih stroškov za okrog 10%, dobimo večje povečanje realnega standarda zaposlenih kot pa produktivnosti dela. Imamo torej glede na dosedanja delitve prve premike v delitvi nacionalnega dohodka v korist standarda, kar je v skladu s politično-planskimi predvidevanji in smernicami. In še naslednji podatek: če bi vse spremembe v gospodarskem sistemu in instrumentariju, ki so bile sprejete v letošnjem letu, preračunali oziroma upoštevali v zaključnih računih za leto 1963, potem bi gospodarske organizacije v Sloveniji

povečale svoj čisti dohodek za 11,3%. Seveda ni možno z idejnih stališč oporekati tistim željam, katerih cilj je, doseči še večje in bolj ugodne kvantitativne spremembe v korist čistega dohodka delovnih organizacij. Vendar pa ne kaže podcenjevati že doseženo kvantiteto in zlasti ne spremene kvalitete tendence menjanja odnosov v delitvi nacionalnega dohodka. Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti, da kvalitete spremembe v sistemu in delitvi, napravljene v korist delovnih organizacij, same po sebi še ne morejo dati zadovoljivih kvantitativnih rezultatov. Z njimi je dana šele nova kvaliteta in bolj ugodna podlaga za poslovanje proizvajalcev. Kdaj in v kakšnem obsegu pa se bo ta nova kvaliteta spremenila v kvantiteto — to pa zavisi predvsem od proizvajalcev samih! Vsekakor nismo v tem obdobju še vsega storili, kar moramo storiti. Bistveno pa vendar je, da so, globalno vzeto, materialna gibanja oziroma kvalitete spremembe v delitvah razmerjih in v sistemu v skladu z idejnimi premiki in spoznanji delovnih množic, o katerih smo zgoraj govorili.

Vzrok, da ti materialni premiki in tako smer izpopolnjevanja gospodarskega sistema in zlasti delitvenih odnosov tako v enostavni kakor v razširjeni reprodukciji ni dala boljših rezultatov, da se ni prenila v osrednje naše politične pozornosti, ampak je celo ostala nekje v ozadju, celo nekoliko osamljena in nezapažena, je vsekakor pripisati dejstvu, da smo imeli v tem obdobju opravka tudi z nekaterimi zaostritvami zlasti na področju razširjene reprodukcije, in to s takimi, ki so bile v diametralnem nasprotju z družbeno smerjo prej omenjenih prizadevanj. S tem že tudi odgovarjam na tretjo grupo v začetku postavljenih vprašanj. Če namreč prekomerno povečanje investicijske potrebnosti — kajti to imamo v mislih, ko govorimo o nekaterih zaostritvah — nekoliko globlje pogledamo, potem moramo predvsem ugotoviti naslednje. Gospodarski pojavi so bili drugačni od naših predvidevanj, predvsem na tistem področju, to se pravi v razširjeni reprodukciji, ki je še najbolj pod vplivom državne oblasti in najmanj pod vplivom negospodarskih proizvajalcev. Potrebno je povedati, da so bile take administrativne, etatične »prekoračitve investicij« na vseh nivojih od uprav do podjetij, preko občin, okrajev, republiko do Zveze. Resnici na ljubo, še najmanj jih je bilo v tistih delovnih organizacijah, kjer je najbolj razvito delavsko samoupravljanje. Naloga predstaviških organov od Zveze do komun in tudi delovnih organizacij je — in to je tudi že deloma napravljeno — da z ustreznimi ukrepi spravijo v sklad z intencijami družbenega razvoja tudi gibanje v razširjeni reprodukciji. I progresivna usmerjenost komunistov i interes proizvajalcev nam vsem narekujejo politično podporo takim gospodarsko-operativnim ukrepom. V tem trenutku in na tem mestu nas ne zanimajo predvsem številke, to se pravi, deficit ali suficit investicijskih fondov in bank in tudi ne že odobreni in zopet preklicani krediti, ampak nas zanima predvsem nekaj drugega. Zanima nas idejna ocena vseh teh gibanj in števil. To idejno oceno je potrebno napraviti tembolj tudi zato, ker nekateri samo skozi prizmo dogodkov trenutno ocenjujejo naš politični položaj in gospodarstvo. V idejnem pogledu vsi ti dogodki na področju razširjene reprodukcije zelo jasno govore sami zase. Oni nam govore o tem, da je to popoln krah tiste etatično-birokratske teorije in prakse, ki se je na žalost na tem področju še v precejšnji meri zadržala vse do današnjega dne. To je dokaz, da na stari oziroma dosednji način ni mogoče več uspešno voditi razširjeno reprodukcijo. To, kar se je dogodilo letos, je torej labodji spev dosedanjega sistema investiranja. To niso predvsem slabosti novega gospodarskega sistema in samoupravljanja, kar nekateri z veseljem mislijo in drugi s strahom verjamejo. To so slabosti preživelih državno-administrativnih metod urejanja razširjene reprodukcije in ekstenzivne orientacije v našem gospodarstvu. To je idejna in politična zmaga samoupravljanja in afirmacija neposrednih proizvajalcev ne samo v enostavni, ampak tudi v razširjeni reprodukciji. Zdi se mi, tovarišice in tovariši, da ni odveč, če ob tem trenutku napravimo majhno zgodovinsko primerjavo. Ali nismo imeli pred 12 leti, ko smo začeli s samoupravljanjem v enostavni reprodukciji, podobne težave in oscilacije? Ali se ni tudi tedaj začel z dokaj velikimi krči podirati in poslavljati stari administrativni sistem, hkrati ko so vsi ti krči in oscilacije bili istočasno tudi porodni krči oblasti neposrednih proizvajalcev? In točno isto, kar smo tedaj doživljali v enostavni reprodukciji, dages doživljamo tudi v

razširjeni, to se pravi, v investicijah. Iz vse te »zmede« in celo nekoliko živčnega obravnavanja posameznih konkretnih primerov oziroma objektov mora za nas komuniste biti jasno tole: škoda, ki jo je ugotoviti knjigovodsko, ni v nikakršnem sorazmerju z ogromno prednostjo in učinkovitostjo, ki jo bo prinesel novi bančni sistem in postopoma vse večja afirmacija neposrednih proizvajalcev tudi v razširjeni reprodukciji in postopno odmiranje funkcije države v razširjeni reprodukciji. V tem zornem kotu so potem tudi perspektive nadaljnjega gospodarskega razvoja mnogo bolj jasne in roznate in glavo bolj spričo nekaterih ustavljenih objektov nekoliko manjši, če ne celo popolnoma nepotrebni.

Tovarišice in tovariši! Iz vsega povedanega se nam komunistom nalagajo zelo jasni idejni zaključki. Vsak dan znova moramo analizirati položaj okrog sebe, razmišljati o našem lastnem delu. Samo s tako metodo dela je možno uresničevati idejno vlogo Zveze komunistov v sedanjem obdobju in prispevati k uresničevanju našega programa, ki pravi: »Za vodilne politične sile socialističnih dežel in socializma sploh postajajo zmerom bolj aktualni tisti problemi, v katerih se kaže največji interes delovnih ljudi: vprašanja o oblikah in načinu upravljanja ekonomskih in drugih družbenih funkcij, vprašanja demokratizacije in postopnega omejevanja administrativno centralističnega vodenja, vprašanja nenehnega širjenja sodelovanja proizvajalcev pri upravljanju proizvajalnih sredstev in gospodarstva sploh, vprašanja nenehnega širjenja področja družbenega samoupravljanja v horizontalni in vertikalni liniji, vprašanja nadaljnjega razvijanja socialističnega sistema delitve v skladu s socialističnim načelom, vsak po svojih zmožnostih, vsakemu po njegovem delu, vprašanja zmerom večjega izboljševanja življenjskega standarda, zmerom širšega razvijanja oblik in metod socialistične demokracije na vseh področjih družbenega življenja, vprašanja utrjevanja in nadaljnjega razvijanja demokratičnih pravic in demokratičnih družbenih obveznosti posameznega državljanu in druga podobna vprašanja.

Da pa bi bil prispevek nas komunistov pri uresničevanju take zamisli socialistične družbe danes in jutri čim večji, pa ne bi bilo odveč, nastavi ogledalo nekaterim našim lastnim pojmovanjem, in to takim pojmovanjem, ki nam onemogočajo, da bi naša subjektivna prizadevanja in še vedno tudi izredno požrtvovalni napori in delovna vnema zlasti nekaterih dali čim večje rezultate. Naj mi bo dovoljeno v nadaljevanju pokazati nekatere slike naših lastnih zmot.

Politična prizadevanja komunistov in njihovi idejni vplivi bodo dajali rezultate samo tam in takrat, kadar bodo v skladu z objektivnim stanjem in konkretnimi družbenimi odnosi in kadar bodo delovali tako, da bodo razpletali, ne pa zapletali družbena protislovja. Kolikor ni tako, potem se bo akcija komunistov spremenila v voluntarizem, ki pa je vedno zanesljiv predznak oddaljevanja komunistov od stvarnega razpoloženja množic in od stvarnih problemov družbe. Če npr. v Sloveniji že dlje časa ugotavljamo, da imamo opravka z očitnim nesorazmerjem med razvojem gospodarstva in tako imenovanimi negospodarskimi dejavnostmi (šolstvo, kultura, znanost, socialne službe itd.), potem ni mogoče pričakovati, da bi bili na čelu družbene zavesti in njeni nadaljnji kreatorji tisti komunisti, ki še kar naprej razmišljajo samo o novih tovarnah in samo o novih investicijah v gospodarstvo. Ne morejo uspešno sodelovati pri razpletu družbenih nesorazmerij tisti komunisti, ki na vse težke probleme (materialne in idejno-politične), ki se kažejo v družbenih službah in v nadstavi družbe, odgovarjajo s stariim geslom: Počakajte, ni denarja! Ne moremo vse naenkrat! Najprej moramo razviti gospodarstvo! Tako nerazumevanje razvoja in sprememb je tudi že bolj v škodo kakor pa v korist samemu gospodarstvu v Sloveniji. Potemtakem predstavlja mnenje, da bomo v Sloveniji zaostali da nas bodo drugi prehiteli, da ne bomo vzdržali konkurence — če ne bomo še naprej investirali v dosedanjih razmerjih v gospodarstvo — v bistvu novo enostranost in programsko zmoto. Ob njej tudi pozabljamo, da so obstoječe zmogljivosti slabo izkoriščene. Industrija v Sloveniji dela z 1,5 izmene: a možno je delati z 2,7 izmene. In še to številko (1,5 izmene) smo dosegli šele letos: prejšnjih pet let smo namreč stagnirali na 1,4 izmene. Na podlagi letnih poročil industrijskih podjetij samih tudi vemo, da so v lanskem letu njihovi elektromotorji obratovali povprečno 1734 ur. Delovni fond elektromotorjev pa znaša 7200 ur letno (300 dni × 3

izmene × 8 ur). To pomeni, da so elektromotorji industrije v Sloveniji obratovali v lanskem letu s 24 % svoje maksimalne zmogljivosti. Ali je spričo ten dveh podatkov res možno trditi, da bomo v Sloveniji zaostali, če ne bomo v dosedanjem tempu zidali novih tovarn? Upam, da je odgovor na dani. Tako orientacija torej zapleta, ne pa razpleta, povečuje, ne pa zmanjšuje obstoječa nesorazmerja pri nas! Zato je ne samo v interesu družbene nadstavbe, družbenih služb in sestavljenega dela, ampak tudi v interesu nadaljnjega razvoja gospodarstva samega, da obstoječa nesorazmerja vidimo in da jih z našim idejnim vplivom in drugimi odločitvami energično odpravljamo.

Marsikdaj je način razmišljanja komunistov še vedno preveč upravno-operativen in premalo sociološko-političen. Skorajda bi lahko rekli, da smo s konkretnimi spremembami v mehanizmu naše družbe in s konkretno graditvijo organizmov družbenega samoupravljanja ter aktivnosti množic in takega statutarnega in zakonodavnega položaja Zveze komunistov, na osnovi katerega ona ni več neposredna oblast, ampak predvsem napredna idejna sila, šli dlje in napravili večje spremembe, kot pa se je spremenil način mišljenja in gledanja komunistov na svoj lastni položaj in na svoje delo. Prav gotovo je to nasprotje danes eden od osnovnih idejnih problemov v Zvezi komunistov. Enostavno povedano, vsi komunisti vedo, da so nastale nove razmere in novi odnosi; tudi žele delati po novem, toda mnogi mislijo in gledajo po starem. To nasprotje in dvojnost, ki je v njih samih, je potem vzrok za marsikaj, kar nam povzroča težave. V njej je iskati razlog, da se komunisti še vedno preveč ukvarjajo s stvarmi in preveč s konkretnimi odločitvami tega ali onega organa, premalo pa z ljudmi, premalo s sociološko-političnimi odnosi in gibanji in premalo s funkcioniranjem in idejno usmerjenostjo neposrednega organizma družbenega samoupravljanja. V tej dvojnosti je tudi razlog, da se še vedno, in to celo na višjih nivojih, gleda na organe družbenega samoupravljanja ali predstaviške organe kot na transmisijo ali kot na obliko (brez prave vsebine) demokratičnih odnosov. Nekateri mislijo, da je vzrok za omejeno dvojnost mnogih komunistov predvsem v njihovih osebnih lastnostih, kot npr. v želji, da bi ukazovali, in v sili, da bi vladali. Ni mogoče popolnoma zanikati delni vpliv tudi tega dejstva, vendar po našem mnenju osnova vendar ni v tem. Glavni vzrok za to je v enostranski in slepi operativno-praktičistični zavzetosti komunistov. Objektivni razlog je torej v tem, da je njihovo izhodišče za akcijo napačno, da so njihovi pogledi na družbo in na družbene odnose praktičistično-operativni, namesto da bi bili politično-sociološki! Le-ti pa so taki zato, ker je njihova logika razmišljanja napačna. Ker razmišljajo po starem, razmišljajo predvsem o tem, kdaj se bo v njihovem okolišu zgradila kaka nova tovarna, kdaj in kje bodo dobili kredit, kajal je ta ali oni organ družbenega samoupravljanja nekaj sklenil, ne da bi predhodno njih vprašal. Vedo povedati, seveda laično, o raznih tehničnih izboljšavah, ki so pri njih napravljene, ali o vsakem novem artiklu, ki so ga v njihovi delovni organizaciji, v komun, v okraju ali v republiki začeli izdelovati. Ocenjujejo sposobnost svojega direktorja, predsednika občine ali sekretarja komiteja po tem, kakšne ima zveze, koliko je uspel dobiti kreditov oziroma olajšav za njihovo skupnost. To so samo nekateri drobci take logike mišljenja, katero je spričo sedanjih družbenih odnosov in sedanjega položaja Zveze komunistov že smatrati za preživelo. Mnogo premalo pa razmišljajo o protislovjih, s katerimi se moramo ukvarjati in jih razvozlati. Premalo razmišljajo o stvarnem razpoloženju delavcev: ne vedo, v kakšni smeri so orientirani organi družbenega samoupravljanja, s katerimi načelnimi idejnimi vprašanji se srečujejo pri svojem delu in kakšna so njihova stališča. Ne vidijo in ne razmišljajo dovolj o problemih, ki jih povzroča sedanja struktura družbe in taki procesi, kot so: reforma šole, čedalje večja zaposlitev žene, graditev sistema, modernizacija kmetijstva in razpad stare patriarhalne vasi, delitev po delu, vse večja sproščenost in demokratizacija političnega in družbenega življenja itd., itd. Če odklanjamo pretirani in enostranski praktičizem in slepo zavzetost samo za številke, kredite in globalna materialna gibanja, s tem seveda ne trdimo, da vsa ta dejstva nimajo nobenega pomena za družbeni razvoj in da komuniste ne bi smela zanimati. Obratno, materialni odnosi in materialna osnova družbe je seveda tisti faktor, ki skupaj z družbenimi odnosi predstavlja celoto družbe. Mi opozarjamo samo na to, da ni prav, če komu

nisti vidijo samo njega in predvsem njega, zapostavljajo pa probleme zavesti, človeškega hotenja in družbenih odnosov. Boj zoper fetišiziranje stvari je enako važen kakor tudi boj zoper idealistično konstrukcijo mimo materialnih dejstev. Brez tega spoznanja in boja ni idejnega napredka komunistov. Zato enostranstvo in slepa zavzetost samo za materialno-gospodarska dejstva ne more predstavljati solidnega izhodišča za idejni vpliv in zorenje komunistov. Izhodišče za to je lahko samo tista logika mišljenja in tista politična analiza konkretnih dejstev, ki upošteva in vidi sociološko-politične in materialno-gospodarske činitelje, odnose, razmerja, sorazmerja in nesorazmerja v našem razvoju.

Imamo opravka tudi z nekaterimi nejasnostmi do naših strukturalnih neuskajenosti. Mnogi mislijo, da bi bilo najbolj idealno in tudi najbolj poceni in najbolj rentabilno, če bi vse strukturalne neuskajenosti uravnali pri nas doma in s svojim lastnim razvojem proizvodnih sil. In tako smo priča čudnemu paradoksu: istočasno, ko smo na področju »čistih« političnih odnosov in mednarodnega sodelovanja poborniki največje koeksistence, največjega uravnavanja družbenih spoznanj na mednarodnem izvenblokovskem nivoju, bi pa radi našo ekonomijo uredili kot precizno tehniko, ki bi bila uravnotežena s proizvodni našega lastnega dela in proizvodnih sil. Profitslovje je tu očitno. Ne samo, da likvidacija strukturalnih neuskajenosti z izvozom in uvozom oziroma z vključevanjem v mednarodno delitev dela ni samo naša trenutna akcija ali pa celo nujno zlo, kar mislijo nekateri, ampak je to neizbežno zgodovinski proces in progres, katerega so spoznali že različni družbeni sistemi in ne samo (ali pa tudi ne še popolnoma) socialistični. Ta ekonomska avtarkija, ki ni samo rezultat materialnih dejstev, ampak tudi posledica nekaterih ideoloških zmot, je tembolj škodljiva tudi zato, ker se ne izživlja samo v odnosu do inozemstva, ampak jo je zaslediti tako rekoč na vseh nivojih tudi znotraj naše družbe. Take idejne avtarkične tendence čutimo tudi v delovnih organizacijah; dokaj močne so v občinah, zlasti na področju trgovine; imamo jih v okrajih in tudi v republikah. Namesto, da bi komunisti s svojim idejnim vplivom in neposrednimi spoznanji pomagali razbijati tisto parcialnost in avtarkizem, ki je posledica nizke stopnje razvoja proizvodnih sil, pa le-tega s svojimi zmotnimi pogledi utrjujejo in vzdržujejo. Odločnejši obračun s takimi avtarkičnimi tendencami je aktualna naloga tudi zato, ker smo pred kvalitativni spremembami našega zunanjeizvojnega sistema. Prav gotovo vsi komunisti pozdravljajo idejo o samofinanciranju deviznega poslovanja v gospodarstvu. Popolni avtomatizem tu ne bo mogoče doseči. Truditi pa se moramo, da bi v samofinanciranje vključili čimveč gospodarskih organizacij. Seveda pa je zelo vprašljivo, če bodo komunisti tudi takrat tako odločni zagovorniki tega načela, ko se bodo srečali z njihovimi konkretnimi posledicami. Samofinanciranje pri deviznem poslovanju bo namreč mnoge delovne organizacije zelo hitro postavilo pred zelo težke probleme. Se več, nekaterim bo celo ogrozilo — z ozirom na njihovo nizko produktivnost dela in slabo organizacijo — njihov obstoj. Odločnejše vključevanje v mednarodno delitev dela bo namreč privedlo do mnogo oostrejših selekcije v naši domači proizvodnji. Kdor ne želi, da ga ta selekcija postavi na slepi tir, mora začeti že sedaj obračunavati z najrazličnejšimi socialističnimi fevdalci, in to na vseh nivojih, od najnižjega do najvišjega.

Nekateri komunisti, zlasti v komunah, so deloma zaskrbljeni, ker smo vzeli oster kurz na to, da bi razpolaganje z družbenim presežkom dela čimbolj osvobodili od političnih faktorjev in od predstavnih organov in državne uprave. Namreč, še vedno nekateri komunisti mislijo, da je eden od osnovnih zakonov, obveza in pravičnost socializma v tem, da se družbeni presežek dela razdeljuje neposredno pod vplivom političnih faktorjev in po možnosti tudi čimbolj enakomerno na glavo prebivalca. Tako pojmovanja o delitvi družbenega presežka dela vodijo do zahtev in pričakovanj, da mora vsaka vas in vsako naselje dobiti takako proizvodna sredstva, da bo tudi pri njih »zgrajen socializem«. Ker pa je taka orientacija v naših pogojih že ekonomsko neracionalna in družbeno konservativna, je tudi ni mogoče drugače izvesti oziroma izvajati, kakor s preživelimi etatiistično-administrativnimi ukrepi in instrumenti. Videti je, da še ni povsod prodrla spoznanje, da bo obseg kakor tudi smer delitve in prelivanja družbenega presežka dela odvisna ne predvsem od subjektivnih načrtov političnih faktorjev, ampak predvsem od stvarnih interesov neposrednih proizvajalcev in od tiste količine in obsega presežka dela, katerega je naše gospodarstvo sposobno dati. Odvisna bo torej od družbene produktivnosti dela. Moram pa posebno poudariti, da je v Jugoslaviji možno tak sistem razširjene reprodukcije sprejeti samo pod pogojem, da ima pomoč razvitim republikam v našem sistemu svoje posebno mesto. In povsod, kjer ne razumejo neizbežnosti take družbene reprodukcije in takega razdeljevanja družbenega presežka dela, razmišljajo, kako in kdaj bodo tudi oni prišli na vrsto pri subjektivističnem razdeljevanju sredstev za razširjeno reprodukcijo. Ta prizadevanja pa so bila bolj

nevarna tudi zato, ker je praksa več ali manj pokazala, da ne deluje v našem prostoru z vso neizprosno zakonom blagovne konkurence in hiperprodukcije. Že sodobni kapitalizem ne pozna več klasičnih kriz, bankrotov in polomov; našel je sredstva in pota, da se temu izogiba. Toliko bolj je razumljivo in zgodovinsko neizbežno, da se tudi socializem temu izogiba, in to ne samo v makroekonomskih, ampak tudi v mikroekonomskih odnosih. Koliko slabih tovarn, ki so bile zgrajene na taki podlagi, je v Jugoslaviji do sedaj propadlo? Tako rekoč nobena! Praksa nas torej uči, da se produkti takih idej ne pojavljajo v naši družbi kot gnojni abscesi, katere bi bilo možno energično operirati, ampak žive kot parazitski bacili, ki, sicer v omejenih količinah, ampak vendar, zadržujejo celotni gospodarsko-politični organizem in slabe njegovo ustvarjalnost. In velja pibiti še tole spoznanje: v čim večjem obsegu so se v dosedanj delitvi presežka dela odražali državno-administrativni elementi, toliko realnejše in uspešnejše so na žalost bile zgoraj omenjene ideje in subjektivne računic. Kolikor bolj bodo pri delitvi presežka dela odločali neposredni proizvajalci, toliko manj realne in naravnost smešno zmotne bodo ideje o tem, da moramo le-tega deliti na glavo prebivalca in da mora v vsako zaostalo vas priti socializem, namesto da bi vas prišla k socializmu. To vprašanje in idejno spoznanje je toliko bolj aktualno tudi zato, ker bo spremenjeni sistem financiranja razširjene reprodukcije izdatno zmanjšal uspešnost takih zaostalih prizadevanj in kombinacij. Da pa ne bi bilo na teh področjih in v takih delovnih organizacijah in politično-teritorialnih skupnostih kasneje političnih problemov, je tudi zato potrebno, da energično obračunamo s takimi preživelimi pojmovanji.

Eden od osnovnih zakonov družbenega razvoja je tudi ta, da mora sprostitve novih materialnih in umskih energij družbe likvidirati ena protislovja in nesorazmerja, hkrati ko povzroča druga. Točno takemu razvoju smo priča, zlasti odkar smo začeli bolj intenzivno graditi in dosledneje uveljavljati načelo »vsakemu po njegovih zaslugah«. Prejšnja enakost v zasluhkih, ki so bili odrejeni s predpisanimi tarifnimi postavkami, je skrivala v sebi to nesorazmerje, da je bolj produktivni dobil manj, kot je ustvaril, in manj produktivni je dobil več, kot je ustvaril. Intenzivno gospodarjenje in delitve po delu sta začela to nesorazmerje odpravljati. Zdaj se pojavlja drugo nesorazmerje, to so veliki razponi v zasluhkih med visoko produktivnimi in nizkoproduktivnimi. Bolj produktivnim so se naenkrat odprle nove perspektive, nizko produktivne delovne organizacije in kolektivi s slabo organizacijo dela pa so se znašli pred težkimi problemi. Gotovo je, da ta dokaj velika nesorazmerja niso ideal socializma in humanizma. Gotovo je, da povzročajo mnoge politične in etične probleme. Toda, postavlja se vprašanje, na kakšen način odpravljati ta nesorazmerja: ali tako, da zadržujemo rast tistega, kar je zdravo, ustvarjalno in produktivno, ali pa tako, da vse tisto, kar je nizko produktivno in slabo organizirano, na ta ali oni način saniramo. Prišli smo namreč že tako daleč, da imamo delovne organizacije, ki sprejemajo takele sklepe: Čimprej moramo v našem kolektivu (ali celo v naši občini) povečati realen zaslužek za 20, 30, 50 % in po-makniti najnižje zaslužke za 30, 40, 60 odstotkov, in to namen pa moramo storiti to in to. In potem se začnejo diskusije in analize od političnih odnosov preko organizma delavskega samoupravljanja do organizacijsko-operativnih in tehnoloških rešitev, katere smatrajo, da morajo izboljšati, da bi dosegli zaželeni cilj. Delajo se konkretni načrti, zato da bi ta svoj cilj dosegli. Spoznali so, da mora vsak zaposleni od direktorja do delavca vedeti, kaj mu je storiti in izboljšati v ta namen. Na tej osnovi potem mobilizirajo vse. To je konkretna borba za višjo produktivnost dela in za boljšo perspektivo delovnega človeka. Prepričan sem, tovarice in tovariši, da izražam tudi vaše mišljenje, če takim delovnim kolektivom in družbenim skupnostim zaželim čimveč uspeha pri uresničevanju takih njihovih načrtov. Želeli je, da bi bilo takih delovnih organizacij čimveč. Ta naša spodbuda tem delovnim kolektivom je toliko bolj na mestu tudi zaradi tega, ker se na njihov naslov slišijo tudi drugačni očitki. Nekateri delovni kolektivi v Sloveniji, ki imajo nizko produktivnost dela, namreč pravijo: Kaj pa mislite? Vi boste nas s tako visokimi dohodki spravili v nemogočo položaj! Nastali bodo politični problemi! Vi mislite samo nase, nič pa na nas! Skratka, radi bi zavrlj njihov razvoj zato, da bi bilo njim laže, ker stagnirajo, ker so nizko produktivni. No, resnici na ljubo je treba priznati, da so mnoge delovne organizacije objektivno v položaju, ko ne morejo postavljati takih načrtov za povečanje produktivnosti dela in na njegovi osnovi tudi zaslužkov. Toda zaradi tega še niso upravičene zavirati bolj produktivne, ampak je njihova dolžnost, odpraviti vse tisto, kar subjektivno pogojuje njihovo nizko produktivnost dela. In šele potem so upravičeni zahtevati, da tudi družba uredi tiste objektivne činitelje, če so in kolikor jih je, ki dejansko onemogočajo boljši materialni položaj teh delovnih organizacij. Postavlja se vprašanje, ali so komunisti vedno in povsod nosilci takih idejnih pogledov in borbe za napredek, za več-

jo produktivnost dela in na njeni osnovi tudi za večje zaslužke? Ali so komunisti vedno nosilci tistih idej in izravnavanja pogojev in zmanjševanja neenakosti, na podlagi katerih bi to dosegali tako, da bi hitreje zdravili, razvijali in odpravljali tisto, kar je na dnu in slabo, ne pa zavirali tisto, kar je na vrhu in dobro? Zdi se, da ni mogoče vedno pozitivno odgovoriti na to vprašanje.

Zelo mnogo govorimo o zaostalosti, kaže pa, da bi morali začeti nekoliko bolj natančno opredeljevati ta termin. Ako je beseda zaostalost in nerazvitost neposredno po vojni in tudi še kasneje bila objektivno pogojena, pa smo se sedaj že tako razvili, da bi morali ločiti tisto zaostalost, ki je resnično še vedno posledica naše nerazvitosti, ki je posledica objektivnih dejstev, od tiste, ki je posledica stagnacije subjektivnega uma in subjektivnega razvoja. Imamo torej zaostalost, katero je treba upoštevati, s katero je treba objektivno in zgodovinsko računati in ki je ni mogoče premagati z našimi željami in idejno akcijo komunistov. Imamo pa tudi opraviiti z zaostalostjo, ki je rezultat ne slabe razvitosti družbe, ampak posameznikov. Tu imamo opraviiti z zaostalostjo, bolj točno rečeno, s pre-majhnim političnim posluhom in refleksom, ki je posledica rutinerstva, šablona, subjektivizma, slasti oblasti, enostranosti in prakticizma. Opraviiti imamo z zaostalostjo, ki je hčerka več-rajšnih gesel in stališč, to se pravi, tistih gesel in stališč, ki so bila še več-rajš dobra in progresivna, ki pa so se že danes preživela in so nam v spotiko in v napoto. Med komunisti — in to ne samo pri nas, ampak tudi v mednarodnem delavskem gibanju — se javlja zdaj zaostalost kot socialistična projekcija preteklosti. Nahajamo se torej v položaju, ko moramo spričo lastnih uspehov, spričo zmage in uresničevanja tistih načel, ki smo jih v preteklosti sami proglasili in postavili kot cilje naše bodočnosti — temeljito prevrednotiti mnoga naša dosedanja spoznanja, vrednosti, kriterije, navade in odnose. V borbi zoper našo lastno subjektivno zaostalost moramo neprestano ocenjevati samega sebe, tehtati naša lastna spoznanja, se spraševati, ali smo ali nismo zvesti in dosledni uresničevalci tudi zadnjega stavka našega programa, ki pravi: »Nič, kar je bilo ustvarjenega, nam ne sme biti tako sveto, da bi ne moglo biti prezejeno in da se ne bi umaknilo tistemu, kar je še bolj napredno, še bolj svobodno, še bolj človeško.«

Imamo opraviiti tudi z mnenji, češ da je v gospodarstvu nepravilno sprejemati parcialne odločitve in rešitve. Vse ali nič — tako se glasi to revolucionarno geslo. In tako je ta revolucionarna fraza kriva, da marsikdaj prav tisti tovariši komunisti, ki se najbolj razburjajo nad mnogimi neurejenimi vprašanji našega gospodarstva in družbenega sistema, ki najbolj dokazujejo nevezdržnost in preživelost tega ali onega instrumenta, tega ali onega zakona, najbolj kritizirajo tudi tiste nove odločitve in rešitve, ki predstavljajo korak naprej. Ne kritizirajo jih zato, ker bi smatrali, da po svoji vsebini ne ustrezajo, ampak jih kritizirajo zato, ker so po njihovem mnenju preveč ne-celovite. Nikakor drugače kakor postopoma je mogoče reševati družbene in tudi gospodarske probleme. Naenkrat se vse rešuje samo v pravljicah. Zato so taka idejna gledanja na graditve sistema in na nadaljnji razvoj družbenih mehanizmov ali čista idealistična konstrukcija, ki nima z dialektiko nič skupnega, ali pa spretna taktika, da bi z zahtevami, da naj se enkratno reši vse — kar je nemogoče — odložili tudi tiste delne in napredne odločitve, ki jih je že možno in tudi potrebno sprejeti.

Razjasnjevanje vseh omenjenih kakor tudi še mnogih drugih stališč, pogledov in pojmovanj med komunisti je potrebno tembolj tudi zato, ker se posledice take ali drugačne orientacije komunistov, razumevanja ali nerazumevanja družbenih procesov najbolj odražajo v delovnih organizacijah. V pozitivnem ali negativnem smislu se torej odražajo tam, kamor se čedalje bolj prenaša težišče vsega družbenega dogajanja in kjer se v čedalje večjem obsegu neposredno odloča in v praktičnem življenju preizkuša zrelost in sposobnost ustvarjalnih sil socializma. Nahajamo se pred takimi nalogami, tako v pogledu nadaljnjega razvoja družbenih odnosov kakor tudi krepitve materialnih proizvodnih sil, katere ne bi mogla rešiti nobena druga sila ali institucija, razen neposredni proizvajalci sami oziroma delovne organizacije. Zato je tembolj nerazumljiv strah in nezaupanje, ki ga je zaslediti tu in tam tudi med komunisti do sposobnosti in zrelosti delovnih organizacij. S tem seveda ne trdim, da je stanje v delovnih organizacijah v vsakem pogledu že idealno. Toda z nezaupanjem in strahom stanja ne popravljamo. Popravljamo ga lahko samo tako, če se z zaupanjem in pričanjem v ustvarjalno sposobnost delovnih organizacij in neposrednih proizvajalcev borimo tudi zoper njihove konkretne slabosti ali napake.

Politično delo komunistov v delovnih organizacijah urejajo osnovni cilji le-teh, ki pa so: kako naprej razvijati sistem resničnega samoupravljanja in demokratičnih odnosov; kako eliminirati ostanke birokratizma in ekstenzivnega gospodarstva; kako razširiti in utrditi sistem delitve po delu in na tej osnovi povečati produktivnost dela in hkrati s tem tudi realne zaslužke. Kar se tiče samih demokratičnih odnosov, imamo namreč še vedno opravka s pojmovanji, da ni mogoče utrjevati demokracije istočasno, ko želimo doseči večjo

intenzivnost v gospodarstvu. Birokratske pozicije se žele opravičevati in vzdrževati s teorijo, da so bolj demokratični odnosi v nasprotju s pojmom ekonomike in poslovnosti. Ta teza je pravzaprav vsakodnevna barikada vsem omim, ki z besedami sicer priznavajo samoupravljanje, toda v dejanjih ne želijo ali pa ne morejo priznati njegovih posledic. Zato bi morali komunisti odločno razkrinkavati takale pojmovanja: da demokratični odnosi znotraj podjetja onemogočajo večjo poslovnost; da ni časa organizirati moderno proizvodnjo, zato ker morajo več diskutirati znotraj podjetja, ker je treba s predlogi priti do ekonomskih enot, ker je treba deliti dohodek po ekonomskih enotah itd., itd. Vse to so stare pesmi v novih časih! Predvsem nadaljnji razvoj samoupravljanja in predvsem taki demokratični odnosi znotraj delovnih organizacij, ki bodo omogočali čim večji vpliv proizvajalcev, bodo tudi pokazali vse proizvodne rezerve in mobilizirali vse člane delovne organizacije za čim boljše delo. In samo v pogojih formalnega samoupravljanja se lahko živi birokratska praksa v odnosih in ekstenzivna in neracionalna praksa v gospodarskem poslovanju. Njo pa moramo v delovnih organizacijah eliminirati tembolj tudi zaradi tega, ker one z vsakim dnem dobivajo več dolžnosti, več sredstev, več pravic in več odgovornosti. Če bi v delovnih organizacijah prevladovali ekstenzivni in etatiistično-administrativni pogledi, potem bi spričo družbenega razvoja in nadaljnje graditve gospodarskega sistema prišli v slepo ulico. Zato je toliko bolj važno, ne samo za družbene odnose, ampak predvsem tudi za razvoj našega gospodarstva in produktivnosti dela, predvsem to, kakšno bo samoupravljanje v delovnih organizacijah. To vprašanje bo dobilo novo kvaliteto zlasti v prihodnjem letu kot posledica pomembnih in kvalitativnih sprememb, ki so deloma že bile, deloma pa bodo v najbližji prihodnosti napravljen z novimi zakoni predvsem o bančnem sistemu in kreditiranju, o zunanjetrgovinskem poslovanju in v zakonu o delovnih razmerjih.

Sposobnost delovnih organizacij pa je v veliki meri odvisna tudi od načina delitve dohodka znotraj njih samih. Ni dvoma, da smo že z dosedanjim sistemom delitve dohodka po delu dosegli zelo velike rezultate. Toda osnovna slabost je v tem, da smo do sedaj našli ustrezna merila in kriterije za delitve po delovnem učinku predvsem za enostavna, lahko bi se reklo manualna dela, nismo pa našli ustreznih meril in kriterijev za sestavljeno delo, oziroma za tista delovna mesta, od katerih predvsem zavisi organizacija delovnega procesa in napredek tehnologije. Odstotek plačanih po delovnem času je namreč mnogo višji pri vodstvenem kadru in pri organizatorjih proizvodnje, kakor pri priučnih delavcih. Analiza, ki sta jo izdelala Visoka šola za politične vede in Institut za sociologijo za podjetja z nad 500 zaposlenimi v Sloveniji, je pokazala, da je po delovnem času plačanih od vseh zaposlenih, po posameznih kvalifikacijskih skupinah naslednje število:

visokokvalificiranih	58 %
kvalificiranih	36 %
polkvalificiranih	26 % in
nekvalificiranih	27 %

V manjših podjetjih pa je to razmerje še slabše. Tam je namreč plačanih po delovnem času:

visokokvalificiranih	62 %
kvalificiranih	35 %
polkvalificiranih	26 % in
nekvalificiranih	17 %

Omenjene številke zelo zgovorno povedo, da stimuliramo tista delovna mesta, ki so za celotno organizacijo proizvodnje manj pomembna in destimuliramo tista delovna mesta, ki so bolj pomembna. Ali drugače povedano: stimuliramo fizične napore in rutino in destimuliramo razum in znanje. Negativni vpliv tega stanja na intenzivnost gospodarjenja je seveda očiten. Toda očitno so tudi politično negativne posledice takega načina nagrajevanja. V našem blagovnem gospodarstvu in pri sedanjih relativni nestabilnosti tržišča ima vsaka proizvodnja in poslovni sklep tudi neki rizik. Pri sedanjem načinu delitve po delu pa nosijo največji rizik za uspeh ali neuspeh poslovanja predvsem tiste kategorije zaposlenih, ki imajo najmanj možnosti vplivati na program in na poslovno delovanje delovne organizacije. K temu nerazumnemu delstvu pa se dodati še to, da predvsem tisti, to se pravi, vodilni kadri in organizatorji proizvodnje, ki imajo največ možnosti in dolžnosti programirati in voditi celotno gospodarsko poslovanje delovne organizacije, pri svojem zaslužku najmanj občutijo slabo programiranje in svoje slabe poslovne poteze, zato ker so pač plačani po delovnem času. Ali komunisti vidijo to nemogoče stanje? Ali se zavedajo njegovih posledic? Ali vplivajo na organe samoupravljanja, da bi to spremenili? Mislim, da ni treba posebej dokazovati, da to ne more dolgo trajati. Seveda pa pri tem ne mislim, da je tako stanje rezultat zavestne koncepcije ali celo posebnega odnosa do te ali one kategorije zaposlenih. Sedanje stanje je logična posledica graditve sistema delitve dohodka po delovnem učinku. Ta se je gradil tako, da so povsod začeli najprej s tistimi delovnimi mesti in s tistimi delovnimi učinki, katere je bilo najlaže izmeriti in za katere je bilo najlaže postaviti ustrezne kriterije. Kot je znano, smo bili brez izkušenj, in zato je normalno, da smo šli po tej poti. Toda, nenormalno bi bilo, če bi se ustavili na pol poti. Zdaj smo torej pred dilemo, ali najti ustre-

ne kriterije za vodilni kader in visokokvalificirane strokovnjake in s tem tudi njihove zaslužke spraviti v zavisnost od uspeha ali neuspeha delovne organizacije, ali pa se bodo začele krhati tudi že do sedaj postavljene osnove sistema delitve po delu, v katerega pa so, kot smo videli, vključeni predvsem ročni delavci. In ker je razumljivo, da se ni mogoče vračati nazaj, imamo samo eno praktično možnost: da gremo naprej, to se pravi, da se začne pogumno in samoiniciativno iskati in sprejemati ustrezna merila delitve po delu tudi za vodeči in strokovni kader v delovnih organizacijah. In pričakovati je, da bodo komunisti nosilci takih prizadevanj. Pri vsem tem pa se ne bi smeli preveč bati raznih deformacij in neustreznih meril za nagrajevanje tega kadra. Važno je, da začno delovne organizacije iskati ustrezna merila v čim širšem obsegu. Le-ta pa bodo potem na osnovi prakse popravljali, spreminjali in dopolnjevali. Nagrajevati vodilni kader in strokovnjake po njihovem delovnem učinku in v večji meri vezati njihov zaslužek na poslovni uspeh gospodarske organizacije, pa seveda pomeni, dati jim možnost, da na podlagi večje prizadevnosti, na podlagi boljše organizacije dela, na podlagi bolj moderne tehnologije povečajo tudi svoje osebne zaslužke. Eno brez drugega namreč ne gre. Prav je, da z moralno-političnim pritiskom onemogočimo povečanje zaslužkov tistemu vodilnemu kadru v delovnih organizacijah, tistim strokovnjakom in organizatorjem proizvodnje, ki jih žele povečevati nezavisno od njihove sposobnosti, prizadevnosti in poslovnega uspeha delovne organizacije. Prav je, da takim birokratskim privilegijem zoperstavimo moralno-politične prepreke. Ni pa prav omejevat zaslužke tistim vodilnim kadrom, strokovnjakom in organizatorjem proizvodnje in delovnih organizacijah, ki si jih žele povečevati na osnovi svojega boljšega dela, večje prizadevnosti in stvarno večjih in boljših poslovnih rezultatov delovne organizacije. Njim moramo odpirati perspektivo, ker njihova perspektiva in boljši standard ni nekaj, kar bi bilo antisocialistično ali nemoralno; tudi njihov napredek je sestavni del napredka vseh proizvajalcev in celotne družbe. In to je tembolj politično-ekonomsko mogoče storiti v sedanjem trenutku in v naslednjem obdobju tudi zaradi tega, ker smo, kot je znano, že do sedaj, moramo pa to delati tudi še v bodoče, hitro povečevati najnižje zaslužke. Tako je npr. v avgustu 1962. leta bilo od vseh zaposlenih v gospodarstvu v Sloveniji še 57,6 %, ki so prejeli od 30.000 dinarjev mesečno, avgusta letos pa je bilo teh samo še 12 %. Avgusta 1962. leta je bil povprečni zaslužek vseh tistih, ki so imeli do 30.000 dinarjev osebnega dohodka, 22.116 dinarjev; v istem času pa je bil povprečni zaslužek vseh tistih, ki so imeli osebne dohodke nad 80.000 dinarjev, 97.857 dinarjev. Odnos med povprečno najnižjimi in najvišjimi zaslužki je torej bil 1:4,4. To pomeni, da je za 55 % vseh zaposlenih bil odnos 1:4,4, če seveda najnižje in najvišje zaslužke primerjamo v povprečjih. V letošnjem avgustu pa pokaže ista primerjava zmanjšanje tega odnosa na 1:3,7. To se pravi, manjši razpon. Hkrati pa občutno zmanjšanje števila tistih zaposlenih, ki imajo še tak razpon, saj je njih bilo avgusta letošnjega leta od vseh zaposlenih samo še 12 %. V celoti so se torej razponi v zasluhkih precej zmanjšali, in zato je tudi iz tega razloga pravilno, da se komunisti odločneje zavzamejo za tak nadaljnji razvoj sistema delitve po delu, ki bo vključil tudi vodilni kader, strokovnjake in organizatorje proizvodnje. Na ta način bo dana stimulacija tudi njim za večjo produktivnost in preko nje za boljše izkoriščenje proizvodnih kapacitet in za večje zaslužke vseh zaposlenih.

Tovarišice in tovariši! Kot vidite, sem v tem svojem poročilu predvsem opozoril na nekatera napačna idejna pojmovanja, katere je zaslediti med komunisti v odnosu do gospodarsko-političnih problemov. Spričo tega pa je toliko bolj potrebno poudariti tudi naslednje. V celoti vzeto pa se idejna sposobnost komunistov in zlasti tistega kadra, na katerem še vedno leži osnovno breme naše idejno-politične akcije, neprestano in zelo hitro izpopolnjuje. Siro se krog tistih komunistov in političnih aktivistov, ki so sposobni na osnovi splošnih programov in načel konkretno analizirati politične odnose in položaj, v katerem žive in delujejo, in ustvarjalno prispevati svoj delež k uresničevanju socializma. Ne samo v okrajnih komitejih, ampak predvsem tudi v občinah in v mnogih delovnih organizacijah razpolagamo s takim kadrovskim sestavom in s takimi komunisti, za katere lahko trdimo, da razumejo sedanjo vlogo Zveze komunistov in njene idejne naloge, da uspešno rešujejo dnevne probleme in da razmišljajo tudi o nadaljnji perspektivi našega razvoja. To pa pomeni, da vse več in več članov Zveze komunistov postaja idejni soustvarjalec naše načelne politike in naših konkretnih sklepov. V tem pa je največje jamstvo, da progresivne ideje ne ostanejo samo ideje, ampak da se spremenje v materialno silo, ki odločilno vpliva na razvoj družbe in na njene odnose. Hkrati, ko to ugotavljamo, pa bomo morali vse to pri naših sklepih, orientaciji in delu tudi bolj upoštevati. Poleg tega bo verjetno naloga Centralnega komiteja, da že danes in zlasti pa v bodoče in luči takih sprememb in razvoja ocenjuje tudi delo Izvršnega komiteja in mu nalaga tudi temu primerne konkretne naloge.

Še zadnjih nekaj jesenskih sončnih žarkov. — (Foto: M. Sparovec)

● MARIBOR-CENTER:

Pomanjkljivosti in neskladnosti v statutih

V mariborski občini Center so sindikalne podružnice posvetile veliko skrbi tudi izdelavi statuten in drugih samoupravnih aktov, ne samo zaradi tega, ker so v njih zastopana načela nove ustave, marveč predvsem zato, ker morajo biti statuti, ki predstavljajo interno zakonodajo, dejanski izraz proizvajalnih sil.

Občinska skupščina Maribor-Center je razpravljala oziroma potrdila statute vseh delovnih organizacij, razen Komunalne banke, Zavarovalnice Maribor, Obrtno nabavne in prodajne zadruge, Uprave telesnovzgojnih objektov in Mariborske filharmonije. Člani podkomisij, podkomisije in komisije za statute so obdelali 184 statuten in dobili o njih dokaj jasno predstavbo. Praktično so skoraj vsak statut obravnavali na več mestih.

Pri tako poglobljenem in vsestranskem delu so odkrili mnogo pomanjkljivosti in neskladnosti z ustavo, z zakoni in drugimi predpisi, nesmiselnosti in drugih problemov, ki v statutih niso našli najboljših rešitev.

Ob pregledovanju so se izkristalizirala stališča, ki bi bila koristna, če bi jih upoštevali pri nadaljnjem delu, pri izvajanju statutarnih določil. Stališče sin-

dikatov je tudi, če so nekatere delovne organizacije v statute vnesle samo načela, da jih bodo morale v internih pravilnikih konkretizirati. Predvsem bodo morali nekateri kolektivi rešiti nekatera organizacijska vprašanja, kako bodo proizvajali (tro ali štiriizmensko delo), s kakšnimi stroški in kako bodo dvignili produktivnost itd. Se cela vrsta problemov pa je pri neizdelanem stimulativnem nagrajevanju strokovnjakov in precejšnji fluktuaciji delavcev ter v medsebojnih odnosih.

Torej bo obdobje pred izdelavo raznih internih pravilnikov in usklajevanje teh s statuti v mariborski občini zelo pestro.

V nekaterih podjetjih mariborske občine Center se na to že pripravljajo. Kljub temu, da je v statutih točno določen rok, do kdaj je treba vse interne pravilnike uskladiti s statuti, se gospodarske organizacije za to ne brigajo dovolj. Res je tudi, da še niso bili sprejeti nekateri temeljni zakoni. Kakšna naj bo pomoč pri tem delu, se bodo na občinskem sindikalnem svetu pogovorili te dni. Vsekakor bo težko nuditi organizirano pomoč brez vsakršnega sodelovanja občinske komisije za izdelavo statuten. Na precejšnjo podporo računajo tudi pri posameznih sindikalnih podružnicah, ki naj bi temeljito sproti spremljale problematiko pri usklajevanju interne zakonodaje.

Z.

● CELJE:

Prošnje in pritožbe

Iz poročila komisije za prošnje in pritožbe pri Skupščini občine Celje, o katerem bodo razpravljali odborniki obeh zborov, je med ostalim razvidno:

Zaradi krepitve zakonitosti je občinska skupščina Celje že leta 1959, leta imenovala odborniško komisijo za prošnje in pritožbe. Leta 1962 pa je bil pri občinski upravi ustanovljen poseben referat, ki pripravlja komisiji gradivo za seje. Komisija zaseda povprečno enkrat mesečno in je obravnavala v zadnjih treh letih 363 prošnji in pritožb.

Na največ težav in problemov je komisija naletela pri reševanju stanovanjskih problemov, ki so bili najštevilnejši in v večini primerov zelo pereči. Kolikor je pritožnik zaposlen v podjetju, skuša komisija zadevo rešiti preko organov upravljanja. Težko pa je ugoditi stranki, ki ni zaposlena, živi pa v težkih stanovanjskih pogojih, ker zaenkrat občina nima stanovanj. Za rešitev najbolj kritičnih primerov predvidevajo nakup 10 stanovanj. Da je ta problem zelo pereč, kaže npr. 9-članska družina P., ki stanuje v majhni sobi, dalje primer 9-članske družine S., ki stanuje v majhni sobi in kuhinji, ali pa primer V. M., ki stanuje z družino v bivši pralnici, in primer M. J., ki stanuje kot podnajemnik s svojo 8-člansko družino v sobi 6 x 6 m. Zato komisija predlaga, naj bi v proračunu za prihodnje leto občinska skupščina določila več sredstev za nakup stanovanj za občane, ki niso v delovnem razmerju.

Mnogo bolj uspešno je bilo delo komisije pri reševanju socialne pomoči in pri ureditvi pokojnine. Vendar komisija meni, da bo zaradi vedno večjih življenjskih stroškov nujno, da bo občinska skupščina za 1965. leto predvidela več sredstev za socialno ogrožene občane in še posebej za borce NOV.

S področja delovnih razmerij kaže več primerov na neodgovorno, nehumano ravnanje ter na nepoznavanje delovne zakonodaje. Perek problem predstavlja še vedno zaposlovanje ne kvalificiranih delavcev, predvsem žensk in starih ljudi. Vse pritožbe glede davščin je komisija ob sodelovanju komisije za programiranje in financiranje ugodno rešila.

Komisija je obravnavala tudi večje število pritožb zoper negativne odločbe za dodelitev vodovodnih in električnih priključkov. Vsi pritožniki, ki so večinoma delavci, so pravočasno vložili prošnje za gradbeno dovoljenje, vendar zaradi neurejenih urbanističnih načrtov dovoljenja niso dobili, zato so gradili »na črno«.

Komisija za prošnje in pritožbe je priporočila občinski skupščini, da se zavzame za izposlovanje izjemnih gradbenih dovoljenj vsem tistim, ki jih je priporočila komisija za popis črnih gradenj. Le tako bomo odpravili primere, da v sredi naselja zgrajena hiša nima elektrike in vode, kljub temu, da so te naprave v neposredni bližini.

J. M.

● VELENJE:

DPM – desna roka šol

V vseh večjih krajih velenjske občine so bili občni zbori društev prijateljev mladine. V Topolšici pri Sošanju so to društvo letos ustanovili. Vse povsod je bil lep obisk in starši so se živo zanimali za življenje in delo svojih otrok.

Tudi v tej občini število obojestransko zaposlenih staršev stalno narašča.

Zato je vedno bolj glasna zahteva po otroškem varstvu, bodisi v predšolskih ustanovah in v šolah.

Človek je vesel, ko pomisli, da bodo vzgojiteljem in učiteljem vedno bolj in več pomagali tudi starši. Društva prijateljev mladine so taka oblika prijetnega in skupnega dela. Zato naj bi ne bilo večje šole, kjer bi hkrati ne mislili na ustanovitev takega društva.

Cim bolj bomo širili krog ljubiteljev otrok in čim bolj bomo tudi te angažirali pri izvrševanju vsakodnevnih nalog, tem bolj bo naše delo kvalitetno in, kar nedvomno želimo vsi — bolj enotno bo naše vzgojno delo.

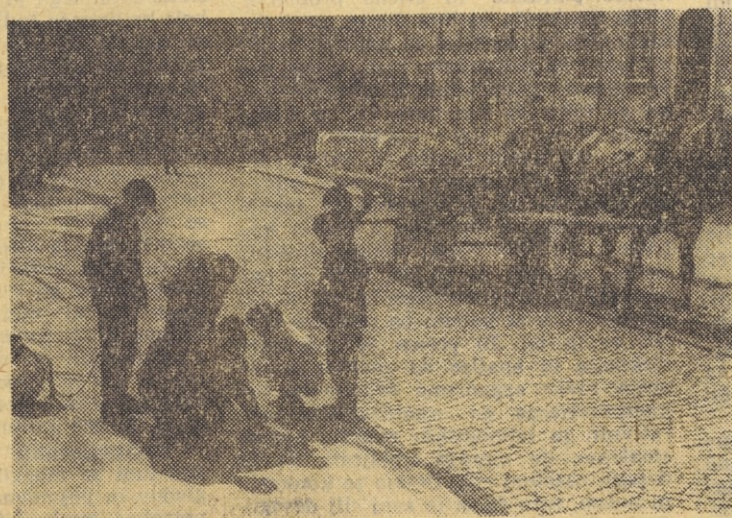
Zdi se mi potrebno, da bi tako obliko dela v vseh šolah lahko uvrstili med vse druge. Prepričani smo, da brez roditeljskih in razrednih roditeljskih sestankov ne more biti delo stoodstotno. Zakaj ne bi pomislili tudi na to društvo, ki bi lahko opravljalo vse tisto nešteto delo, ki obremenjuje učitelja marsikje še danes. Zgrešeno bi bilo, če bi društva ustanavljali samo zato.

Ce danes govorimo o družbeni skrbi za vzgojo mladine, potem moramo mi sami iskati take oblike dela, ki bodo povečale skrb za vzgojo otroka. Pomislimo samo na varstvo predšolskih in šolskih otrok!

Samo droben primer: V vasi je delikventen otrok in se zanj nihče, razen socialnega delavca, ne briga. Toda v tej vasi je pet staršev, članov DPM, ki vsak po svoje skušajo rešiti problem in zato nenehno bombardirajo občinska vrata s problemom. Ali bodo uspeli? Vprašanje, ki je že hkrati odgovor.

Pomagalo bo pet staršev in prepričani smo, da bo zadeva prej stekla. Ne samo administrativno. Starši bodo, denimo, skušali reševati vzgojni problem z lastno intervencijo...

Tako pomembno kot je, brigati se za vso našo doraščajočo

Nič jih ne moti...

(Foto: M. Sparovec)

● TRBOVLJE:

Posvetovanje o družbeni prehrani

Občinski sindikalni svet in občinski odbor SZDL Trbovlje sta te dni pripravila posvetovanje o družbeni prehrani. Osnova za razpravo je bila analiza o stanju družbene prehrane, ki jo je opravil oddelek za gospodinjstvo pri Delavski univerzi v Trbovljah.

Dosedanji obrati družbene

Občinski sindikalni svet in občinski odbor SZDL Trbovlje sta te dni pripravila posvetovanje o družbeni prehrani. Osnova za razpravo je bila analiza o stanju družbene prehrane, ki jo je opravil oddelek za gospodinjstvo pri Delavski univerzi v Trbovljah.

Dosedanji obrati družbene

mladež, je, skrbeti za tiste redke, ki živijo v nemogočih razmerah danes in jih je dom sovrtažen in tuj. Nikoli in nikjer vseh takih primerov ne morejo rešiti socialni delavci sami. Morajo, pravim, morajo imeti široko in močno oporo v ljudeh samih, ki zavestno hočejo pomagati in zato odstranjevati vse iztirjenosti mladih.

Razmišljanje se mi zdi še toliko pomembnejše, ker sovpada s časom, ko največ govorimo o bodoči generaciji, ko premišljujemo, kako dragocen nam je sleherni otrok. Za nas vse, za družbo, ki ji je vsak otrok lahko v prihodnosti koristen član — ali pa ničvrednež, ki kviri in uničuje to, kar so stori- le delovne roke.

Zato bi morali ustanoviti več društev prijateljev mladine in najti več tistih, ki bodo odslej darovali marsikatero uro zdravemu in pravilnemu razvoju otrok!

-V-

prehrane v Trbovljah, ki delujejo v delovnih organizacijah in zavodih, ne morejo razširiti svoje dejavnosti, ne le v okviru same delovne organizacije, kaj še, da bi zadovoljili potrebe, ki se porajajo na določenem področju. Če se bo dosledneje začelo uresničevati načelo, da naj bi bila družina polno zaposlena (da bi v večji meri vključili v delo tudi zaposlene žene), potem bo potreba po razširitvi obratov družbene prehrane prišla še bolj do izraza, bolj pa se bo porajala tudi zahteva po osrednjem obratu družbene prehrane v Trbovljah.

Iz ankete je mogoče razbrati naslednje zanimive podatke:

● v 69 delovnih organizacijah, ki so zajete v anketi, je zaposleno 6.926 oseb, od tega 2.124 žensk, ali 31% zaposlenih. V obiskanih delovnih organizacijah deluje 1 menza s 4 obroki dnevno, 2 menzi s 3 obroki dnevno, 2 z 1 dnevnim obrokom in pa 3 bifeji, kjer je mogoče dobiti malico in pijačo. Delovne organizacije regresirajo tople malice, za pripravo hladnih malic in prodajo pijače pa plačajo le režijo. V sedanjih obratih družbene prehrane je zaposleno 44 oseb, od katerih jih ima le 15 tečaj o higienskem minimumu;

● in kar je najvažnejše: le 9% zaposlenih prejema topli obrok!

Razumljivo je, da stanje ni zadovoljivo in terja čimprejšnje rešitve. Občinski sindikalni svet Trbovlje se je zavzel za sklicanje posvetovanja v tem času iz stališča, ker so v Trbovljah — podobno kot drugod — pred sestavo predloga družbenega plana in proračuna za leto 1965 in pa predloga 7-letnega perspektivnega plana, se pravi dveh pomembnih aktov, v katerih bi morali zajeti tudi rešitve za probleme v zvezi s prehrano zaposlenih, točneje — predvideti možnosti za ureditev družbene prehrane, kar bi v končni fazi vplivalo tudi na večjo produktivnost in na boljše razpoloženje zaposlenih.

-k-

Pričujoči podatki so zelo nazoren dokaz za to, da odrasli veliko bolj vztrajno in resno študirajo ter dosegajo znatno boljše uspehe od svojih mlajših sodelcev. Posebno je vredno poudariti to dejstvo, da so, ker so odrasli v rednem delovnem odnosu in nimajo v tovarnah zaradi študija skoraj nobenih olajšav, kar znatno otežkoča njihovo učenje.

Vendar bi morali ob tem zapisati še neko misel: vsi ti učni uspehi odraslih ne pomenijo, naj v rani mladosti, ki je poklicana za to, da jo izrabimo za študij in za predpripravo na življenje, zanemarimo šolanje. Ne, ravno obratno, saj je videti že iz zgornjih podatkov, v kako težkih okoliščinah moramo v v poznnejših letih nadoknaditi zamujeno.

Kaj bi lahko povzeli iz teh dejstev? Mislili, da veliko zaupanja v napredek, razvoj samega sebe, če se le hočemo nekoliko potruditi in osebno vključiti v ta proces. Potem pa še to, da imajo prav vsi tisti, ki trdijo, da se je potrebno učiti vse življenje. Zato še bolj razvijamo šolo za odrasle in jim omogočimo, da bo svoje delo stopnjevala tudi v kvaliteti na višjo raven.

NAŠE DELO

● PRISPEVEK IZ ŠOLSKEGA CENTRA

Izobraževanje papirničarjev 98.9% : 82.9%

Na straneh našega časopisa lahko večkrat prebiramo članke, v katerih pisci poročajo o uspehu izobraževanja odraslih v tovarnah. Ta zavzetost za izobraževanje in poročanje o njem sta vsekakor pohvale vredna, ker polagoma le utirata pot izobraževanja do sledenega človeka in hkrati pripravljata ljudi, da so jo voljni sprejemati. Prav ta zadnji učinek na ljudi je v sedanjem razvoju naše države in družbenih težnjah gotovo najpomembnejši, ker je najtežje pripraviti ljudi do tega, da bi se hoteli aktivno vključiti v izobraževalni proces. Zlasti velja to še za našo industrijo, ki v izobraževanju svojih kadrov nimajo kakšne tradicije. Pravzaprav si upam trditi, da je še sploh nima, saj nekoliko sistematičnejše urejamo to vpraša-

nje komaj borih 15 let, ki sicer časovno predstavljajo neko obdobje, vsebinsko pa več kriz kot pa normalnega dela na tako obširnem in tako zahtevnem področju. Krize smo preživljali pač zato, ker so bila med nami vedno tako ekstremno deljena mnenja o potrebi izobraževanja kadrov, da smo hkrati vpili eni da, drugi ne. Sedaj polagoma spoznavamo, da to vprašanje ni pogojeno z našimi misljenji in željami, marveč z razvojem tehnike, gospodarstva in družbe nasploh. Torej nas zakonitosti razvoja sodobnega sveta nujno potiskajo v ta proces in ne naše osebne odločitve. Prav spoznanje te nujnosti pa je človeku neposredni motiv za to, da se izobražuje. Prepričan sem, da »Naše delo« marsikateremu članu naših kolektivov utira pot do takih in podobnih spoznanj in upam, da bo tudi ta sestavek nekoliko prispeval k uresničenju te težnje — nujnosti.

Vsem odraslim delavcem, ki so se že vključili v šolo za odrasle, ali se mogoče nameravajo vključiti, hočem dati vsaj nekoliko moralne opore — poguma, da bi v tem vztrajali in si pridobili vsaj osnovni poklic papirničarja ali celulozarja. To delo pa bom verjetno najbolje opravil tako, da vam posredujem

uspehe šole za odrasle, ki jih je dosegla s svojim petletnim delom. Zaradi boljše nazornosti jih bom primerjal kar z uspehi redne šole.

Prvi zaključni izpiti za odrasle so bili v Ceršaku julija 1962. leta. To je bil pravzaprav preizkusni kamen. Zato smo vsi — kandidati, predavatelji in izpitna komisija nestrpnost čakali rezultatov. Priznam, da smo bili v začetku zelo zaskrbljeni zaradi uspehov, ker je potekal pouk v veliko lažjih razmerah kot na redni šoli. Vendar so se nam obrazli razvedrili že po pismenem delu izpitov, ker so kandidati pokazali, da izredno obvladajo predelano snov. Še bolj pa so to potrdili na ustnih izpitih in dosegli končni uspeh:

odlični	7
prav dobri	8
dobri	8
zadostni	1
nezadostni	1

Od 25 prijavljenih je izpite opravilo z uspehom 24 kandidatov, le eden pa je imel popravni izpit. V odstotku je bilo pozitivnih 95,82 odstotkov, negativnih pa samo 4,18 odstotka. Za primerjavo si oglejmo dosežen uspeh na zaključnih izpitih kandidatov redne šole.

odlični	2
prav dobri	6
dobri	14
nezadostni	12

Od 37 jih je torej izdelalo samo 25 ali 67,57%. S tega delovnega področja sta se razšli šola za odrasle : redna šola z rezultatom 95,82% : 67,57% v korist prve.

V naslednjem, 1963. letu, je na šoli za odrasle absolviralo v Količevem in Belišču 49 učencev. Vsi so se prijavili k zaključnemu izpitu in še izboljšali uspeh iz prejšnjega leta:

odlični	11
prav dobri	17
dobri	14
zadostni	7

Izpit so izdelali kar vsi in dosegli 100% uspeh. Tokrat se je popravil tudi uspeh redne šole in so učenci naravnost »jurišali« na to, da bi prehiteli odrasle, vendar so morali popustiti in se zadovoljiti z naslednjim uspehom:

odlični	3
prav dobri	28
dobri	37
zadostni	13
nezadostni	6

Končni uspeh je bil sicer zelo dober, saj so opravili zaključni izpit s 93,1% uspehom, vendar so »bitko« izgubili.

Vsekakor je treba posebej poudariti to leto, in to ne samo zaradi doseženega uspeha kandidatov na izpitih, ki so resdaleč nad povprečjem, temveč tudi zaradi največjega števila absolventov, odkar šola obstaja. Bilo jih je 136 — nedvomno velik prispevek šolskega centra tiska in papirja k izboljšanju kadrovske strukture v industriji papirja.

Letošnje šolsko leto pa smo zaključili takole:

Sola za odrasle / Gorjane	Redna šola / Ljubljana
odlični	4
prav dobri	9
dobri	3
zadostni	1
nezadostni	—
	2
	5
	11
	2
	8

Končni izid uspeha v odstotkih je 100% : 71,43%, zopet v korist odraslih. Globalni rezultat vseh treh generacij pa je 98,9% : 82,9% za odrasle.

Vsekakor bi bilo vredno narediti še primerjalno analizo po strukturi ocen. Vendar to ni moj namen, ker to lahko naredi iz navedenih podatkov vsakdo sam. Želim vas samo opozoriti na to z enim samim prispevkom: v šoli za odrasle je bilo od 91 kandidatov kar 22 odličnih, v redni šoli pa komaj 7 od 152 učencev.

7 dni v sindikatih

KOČEVJE — Na zadnjem plenumu Občinskega sindikalnega sveta Kočevje so zbrani ostali vprašani obravnavali tudi priprave na letne občne zbornice sindikalnih podružnic, ki se bodo predvidoma pričeli že ta mesec in se bodo zaključili konec januarja prihodnjega leta. Poročilo o dosežkih delovnih podružnic, ki so ob podpori občinskega sindikalnega sveta dosegli lepe uspehe pri svojem delu. Vključno temu pa je potrebno na občnih zbornicah konkretno obravnavati vprašanja delitve osebnega dohodka, problematiko izobraževanja in druga vprašanja. Konkretno obravnavanje posameznih vprašanj pa bi prispevalo k uspešnejšemu reševanju številnih vprašanj, s katerimi se vodstva in člani podružnic pri svojem vsakodnevnem delu srečujejo. Po mnenju občinskega sindikalnega sveta pa nikakor ne bi smeli pozabiti razpravljati tudi o skrajšanem delovnem času, vsaj ne v tistih delovnih organizacijah, kjer so dosežki v tem pogledu vključno ustavnemu določilu premalo storili. — vd

CELJE — Na seji predsedstva Občinskega sindikalnega sveta Celje so med ostalimi razpravljali tudi o nastali materialni škodi ob nedavnih poplavih v Celju, ki znaša po prvih ocenitvah ca. 3.500.000,000 dinarjev, ne računajoč izpad proizvodnje. Ker je bilo ob poplavi prizadeto veliko število družin članov sindikata, so poslali priporočilo vsem sindikalnim organizacijam, da skupno z organi samoupravljanja nudijo poplavljenecem glede na stopnjo prizadetosti materialno ali finančno pomoč v višini enomesečnega osebnega dohodka.

J. M.

TOLMIN — Na plenumu Občinskega sindikalnega sveta Tolmin so obravnavali in sprejeli plan dela za obdobje do občinske konference, ki bo predvidoma meseca aprila prihodnjega leta, sestavljen pa je v duhu stališč V. kongresa Zveze sindikatov Jugoslavije in smernic za VIII. kongres ZKSJ.

Plan med drugim predvideva, da bo sindikalni svet še nadalje aktivno spremljal gibanje gospodarstva v občini ter probleme solstva in družbenih služb, prav tako pa tudi delitev čistega in osebnega dohodka, prehod na 42-urni delovni teden, izobraževanje članov delavskih svetov, reševanje kadrovskega vprašanja, izboljšanje otroškega varstva, družbene prehrane, stanovanjskih razmer in drugih činiteljev družbenega standarda. Posebno pozornost bo sindikalni svet tudi v bodoče posvetil uveljavljanju več izmen v delovnih organizacijah, ker so prav tu še mnoge neizkoriščene rezerve za prehod k intenzivnemu gospodarjenju, saj je sedaj še zelo majhno število delavcev, ki so zaposleni v drugi izmeni, še manj pa v tretji. Program predvideva tudi nadaljnje razvijanje prijateljskih stikov z italijanskimi sindikalnimi organizacijami iz Videmske province (Udine), s katerimi so imeli že letos več srečanj, v bodoče pa nameravajo to medsebojno sodelovanje še okrepiti, po možnosti tudi z izmenjavo predavateljev.

Na plenumu so govorili tudi o pripravah na letne konference sindikalnih podružnic, ki bodo meseca januarja in februarja prihodnjega leta. Na njih bodo razen novih vodstev izvolili tudi 90 delegatov za občinsko konferenco, na kateri bodo zastopali 5263 članov sindikata. O podrobnostih se bodo še pogovorili na bližnjih sektorskih konferencah predsednikov in tajnikov sindikalnih podružnic.

Člani plenuma so se načelno strinjali, da je tudi pri volitvah novih vodstev sindikalnih podružnic potrebno upoštevati načelo rotacije, toda ne za vsako ceno, če bi bil zaradi tega sestav novih vodstev slabši od sedanjih. Prav tako so menili, da bo potrebno posamezne strokovne odbore okrepiti, ker do sedaj niso bili dovolj delavni in niso upravičili svojega obstoja.

-js-

• STORE:

Ob večji proizvodnji — višje osebne dohodke

Pretekli teden so imeli v ekonomski enoti VALJARNE v štorski železarni zbor delovnega kolektiva. Na predlog sindikalne podružnice in obratnega delavskega sveta so temeljito pregledali poslovanje enote valjarne v obdobju januar—oktober in sprejeli akcijski program za mesec november in december 1964.

Iz poročil in analiz, ki so jih posebno v ta namen pripravili, so ugotovili, da so v desetmesečnem poslovanju dosegli izredno lepe uspehe. Posebno uspešen je bil mesec oktober, v katerem so mesečni operativni plan proizvodnje presegli za 615 ton in tako dosegli rekordno proizvodnjo.

Lep uspeh so dosegli tudi pri znižanju izmečka. Od lanskega povprečja 154 ton izmečka so letos znižali izmeček na 103 tone, kar jim je prineslo ca. 300 ton finalnih izdelkov več kot v letu 1963.

Posebno ugoden je bil finančni rezultat poslovanja. V devetih mesecih so skupno z ekonomsko enoto Jeklarne ustvarili eno milijardo in osemnajst milijonov dinarjev dohodka, po planu pa je bilo predvideno 664 milijonov dinarjev dohodka.

V razpravi so člani kolektiva, zlasti predstavniki sindikalne podružnice in delavskega sveta enote, poudarili, da so takšne uspehe lahko dosegli le ob izrednem prizadevanju celotnega kolektiva enote valjarne. Prav zaradi tega menijo, da bi bilo potrebno bodoči način nagrajevanja urediti tako, da bodo zaposleni ob večji proizvodnji dobili tudi višje osebne dohodke, kar pa sedaj ni bilo. Navzroč so tudi vprašali, kdaj bodo obračunali sedanje akontacije osebnih dohodkov?

Ob zaključku sestanka oziroma zbora delovnega kolektiva so sprejeli akcijski program, s katerim so se obvezali, da bodo s sedanjim tempom izpolnjevanja družbenega plana nadaljevali tudi v bodoče, tako da bodo plan proizvodnje in dohodka dosegli v celoti in po možnosti presegli.

J. M.

• »KOVINA« BIZELJSKO:

Proizvodne naloge in načrtno izkoriščanje zmogljivosti

Delovni kolektiv Splošnega kovinskega podjetja »Kovina« na Bizeljskem je ob tesnem sodelovanju s samoupravnimi organi in vodstva delovnega kolektiva v letošnjem letu storil vse potrebno, da bodo proizvodne naloge, ki so si jih zastavili, pravočasno uresničili. Poleg načrtnega izkoriščanja lastnih zmogljivosti je k temu prispevalo tudi boljše nagrajevanje, saj so se od spomladi pa do oktobra znatno povečali osebni dohodki posameznikom, nekaterim za okoli 30 %. Načrti za prihodnje predvidevajo, da bodo z dodatnim vlaganjem sredstev in prizadevanj celotnega kolektiva vložili vse, da bi dosegli čim večje uspehe. Pohvalno pri vsem je to, da niso pozabili na izobraževanje in ostalo skrb za zaposlene.

-vd

• KOČEVJE:

Osebnih dohodki rastejo skladno s povečano proizvodnjo

Na zadnji seji obeh zborov Skupščine občine Kočevje so bili člani skupščine — odborniki seznanjeni z ukrepi za stabilizacijo gospodarstva in stanjem gospodarstva ter izpolnjevanjem letošnjega družbenega plana v občini.

Kljub nekaterim težavam, s katerimi so se delovni kolektivi kočevske občine v letošnjih desetih mesecih srečevali, je vrednost proizvodnje v tem obdobju večja za okoli 25 % v primerjavi s preteklim letom. Vključno tako uspešni proizvodnji pa je vnovčena realizacija pod planom za okoli 4 %. V vnovčeni realizaciji so dosegli lepe uspehe pri industriji transportnih sredstev »Itas« Kočevje, industriji kovinske opreme »Inkop« Kočevje, obratu »Inles« Kočevje in nekaterih drugih delovnih kolektivih. Podatki povedo, da osebni dohodki naraščajo v skladu s povečevanjem proizvodnje in so ti za mesec avgust letošnjega leta povprečno znašali za gospodarstvo že okoli 52.500 dinarjev.

Vzporedno s prizadevanji za povečano proizvodnjo, so upo-

rabljali investicijska sredstva in tako so bile investicijske naložbe do konca avgusta realizirane le s 35,9 odstotka, gospodarske investicije so bile dosežene s 30,5 %, negospodarske pa s 56,3 odstotka. Glede teh so bili odborniki mnenja, da se naj bi v prihodnje vlagale in usmerjale predvsem v tiste panoge gospodarstva, kjer pričakujejo najboljše proizvodno-ekonomske rezultate.

Razprava o izpolnjevanju smernic občinskega družbenega plana pa je pokazala, da je potrebno vložiti vse napore za pravočasno izpolnjevanje proizvodnih nalog v vseh gospodarskih panogah. Glede ukrepov za stabilizacijo gospodarstva v kočevski občini pa so sprejeli priporočilo, da je treba v celoti podpirati stališča in prizadevanja zveznega in republiškega izvršnega sveta, ki so bila pred nedavnim sprejeta.

-vd

• TOLMIN:

Priprave za novo poslovno leto

Zbor delovnih skupnosti občinske skupščine in občinski sindikalni svet Tolmin sta na skupni seji razpravljala o vprašanju planiranja v delovnih organizacijah ter o osnovnih smernicah družbenega plana in proračuna občine za prihodnje leto. Kot osnovo za razpravo so udeleženci seje že vnaprej prejeli »Nekatera izhodišča za gospodarske načrte«, ki jih je pripravil Okrajni sindikalni svet Koper v obliki priporočil in napotkov za prihodnje gospodarsko in poslovno leto.

Že ob raznih priložnostih in pred nedavnimi tudi na seji Občinskega komiteja ZK Tolmin je bilo poudarjeno, da je planiranje v občini bolj ali manj le domena strokovnih služb in je čestokrat tudi nerealno, namesto da bi bilo plod vsestranskih razprav delovnih kolektivov in organov samoupravljanja. Zato so na seji sklenili poslati primerno priporočilo vsem delovnim organizacijam, ker je potrebno take in podobne pomanjkljivosti enkrat za vselej odpraviti povsod tam, kjer se še pojavljajo. Zaključke seje bodo bržkone objavili tudi v glasilu Občinskega odbora SZDL Tolmin.

Načrtovanje za prihodnje leto naj bi temeljilo predvsem na obstoječih zmogljivostih in upoštevanju letošnjih dosežkov. Do konca septembra je celotno gospodarstvo v občini časovno preseglo letni plan za 10 odstotkov. Povprečni mesečni dohodki v gospodarstvu znašajo 39.887 dinarjev, še vedno pa je okrog 800 delavcev, ki prejema manj kot 30 tisoč dinarjev mesečno. Na seji so poudarili, naj bi se osebni dohodki večali skladno s povečanjem produktivnosti dela in naraščanjem življenjskih stroškov.

Ena važnih nalog delovnih organizacij v bodoče bo uvajanje več izmen, saj dela sedaj v prvi izmeni 77,5 %, v drugi

Pet minut pred drugo uro ...

(Foto: M. Sparovec)

14,5 % in v tretji samo 8 % vseh zaposlenih v gospodarstvu. Seveda bo v ta namen potrebno poiskati še neizkoriščene notranje rezerve in kompletirati opremo, ker večje investicije niso predvidene. Težiti bo treba k vedno bolj intenzivnemu gospodarjenju in doslednejšemu nagrajevanju po delu, kar velja zlasti za strokovni kader, ki še ni povsod dovolj stimuliran za boljše organizacijo dela in povišanje poslovanja.

Glede na sedanje predpise o delitvi dohodka med okrajem in občino predvidevajo, da bi tolminska občina prihodnje leto lahko razpolagala z okrog 650 milijoni dinarjev, celotni proračun, upoštevajoč najbolj nujne potrebe, pa bo znašal približno milijardo in 400 milijonov dinarjev. Vprašanje pa je, če bodo iz republiških sredstev za nerazvita področja lahko krili vso to razliko.

Na seji so razpravljali tudi o nekaterih drugih problemih, kot na primer o predlogu, da bi se obe kmetijski zadruzi, klavnica in podjetje za predelavo mleka združili v eno gospodarsko organizacijo. To vprašanje že dalj časa rešujejo, vendar pa se prizadeti delovni kolektivi oziroma njihova vodstva in organi upravljanja za to niso dovolj zavzeli, čeprav bi bila združitev ekonomsko utemeljena. Prav tako je bilo predlagano, da bi na Bovškem opustili lesno industrijo in v tem kraju bolj razvijali ostale panoge. Sedaj namreč vajo les v Bovec več desetih kilometrov daleč z železniške postaje Most na Soči, potem pa po isti poti nazaj finalne izdelke.

Nekatere spremembe bi bile potrebne tudi v gostinstvu. Kolikor ne bi prišlo do združitve hotela »Krn« v Tolminu in hotela »Soča« na Mostu na Soči

bi se še bolj zaostriло pomanjkanje strokovnega kadra v tej stroki.

Precej je bilo govora o trgovini. Takšna trgovska mreža, kot je sedaj, ima izključni monopol, zato bi kazalo dovoliti tudi trgovskim podjetjem iz drugih krajev, da imajo svoje prodajalne na območju občine. Precej sredstev sedaj odteka drugam, ker se na primer ljudem plača, da marsikateri predmet nabavijo v Ljubljani, kjer je toliko bolj poceni, da z razliko lahko plačajo prevoz z avtobusom do tja in nazaj.

Na seji so še poudarili, da bo potrebno v bodoče nameniti precej več sredstev kot doslej tudi za javno upravo in zlasti za solstvo, če hočemo, da se stanje na tem področju ne bo še poslabšalo in strokovni kader iz teh služb ne bo več odhajal drugam, kjer ima boljše pogoje življenja in ustrezne osebne dohodke. Čim prej pa bo potrebno tudi za solstvo osvojiti načelo oblikovanja sredstev po ceni dela.

js.

• NOVO MESTO:

Mučna negotovost

Steklarna za ravno steklo v Novem mestu bi morala po načrtih investitorja »Novomeškega podjetja Kremen« že v maju prihodnjega leta v pogon. Predvideni rok pa je prav zdaj precej v zraku, ker ni denarja za nemoteno gradnjo.

Peč za taljenje stekla je pomemben sestavni del novega obrata. Dokončati jo je treba najkasneje v marcu, da bi bila v maju uporabna. Mora se namreč vsaj dva meseca sušiti. Če je torej do marca ne zgradijo, se bo zakasnila vsa proizvodnja v steklarni. Tega pa si v Kremenenu ne želijo, ker bi se z enakom zamudo odprl tudi nov vir dohodka.

Občinska skupščina v Novem mestu se zaveda pomena nove steklarne za komunalno gospodarstvo in si želi, da bi bila čim prej obratovata. Ker ve, da delovni kolektiv, ki jo gradi, nima dovolj lastnih investicijskih sredstev, je pred približno mesecem dni odobrila garancijo za 700-milijonski kredit, zadeva pa se je zataknila, ko bi morali banki nakazati zahtevani denarni polog ...

Ze mesec dni čaka delovni kolektiv Kremena, da občinska skupščina reši ta problem in s tem omogoči normalen potek gradnje ter pomiri gradbince iz novomeškega Pionirja, ki grozijo, da bodo delo ustavili, če jim investitor ne da, kar jim gre.

Odlašanje občinske skupščine — četudi je deloma upravičeno, saj je novomeška komunalna gospodarska šibka in sredstva, ki se stekajo v občinsko blagajno, skromna — spravlja prizadete v mučno negotovost, ki pa se je brez pomoči najvišjega telesa družbenega samoupravljanja v komuni ne morejo otresti.

Ma

• KROPA:

V »Plamenu« so dosegli letni družbeni plan

Delovni kolektiv Tovarne vijakov »Plamen« v Kropi je v oktobru dosegel družbeni plan po količini in vrednosti za leto 1964. Izdelali so 4500 ton izdelkov, 1900 ton več kakor v preteklem letu v istem času. Proizvodnjo po količini so povečali

v primerjavi z istim obdobjem preteklega leta za 73 % pri 18 % povečanju zaposlenih. Družbeni plan za 10 mesecev so presegli za 800 ton ali 21 %, celotno lanskoletno proizvodnjo pa v 10 mesecih za 37 %. Desetmesečni družbeni plan po vrednosti so dosegli do 28. oktobra 121,8 %.

Delovni kolektiv si, kljub velikim oviram zaradi pomanjkanja nekaterih dimenzij materiala in orodja, ki ga ne dobavljajo pravčasno po pogodbenih obvezah dobavitelji, prizadeva, da bi bili proizvodni uspehi čim večji. Z veliko manjšim trudom bi lahko dosegli še lepše proizvodne uspehe, če bi lahko uvozili nekatera orodja iz trdih kovin, ki omogočajo sodobno — nemoteno serijsko proizvodnjo.

V primeru, da bodo uspeli dobiti v naslednjih mesecih zadostne količine reprodukcijskega materiala, bodo proizvodni uspehi še boljši. Kljub najbolj volji celotnega kolektiva in izboljšani organizaciji dela pa kolektiv zaskrbljeno pričakuje novo leto, ker imajo za naslednje leto, kljub vsem prizadevanjem komercialne službe, pri železarnah obljubljenega le komaj 40 % potrebnega reprodukcijskega materiala.

C. R.

Za brezhiben cestni promet je potrebno tudi redno oskrbovanje električnega omrežja. — (Foto: M. Sparovec)

• ZAGORJE OB SAVI:

Razgovor s prosvetnimi delavci

Družbeno-politične organizacije zagorske občine so pred kratkim pripravile razgovor s prosvetnimi delavci. Na sestanku so obravnavali predvsem informacijo o aktualnih gospodarskih problemih občine Zagorje, analizo samoupravljanja v solstvu ter angažiranost prosvetnih delavcev v izvenšolskem delu.

Ugotovljeno je bilo, da samoupravljanje v solstvu še ni v celoti zaživelo, ker pač še ni zadostnih izkušenj za delo, zadrževanja pa tudi še ni materialna osnova; statuti šol pa so bili izdelani bolj formalno, zaradi česar že zdaj razmišljajo o tem, da bi jih bilo treba na podlagi ugotovljenih pomanjkljivosti spremeniti, hkrati pa izdelati tudi vse tiste akte, ki jih statuti predvidevajo. Zraven tega je bilo poudarjeno, da se prosvetni delavci s področja zagorske občine sicer v sorazmerno precejšnjem številu angažirajo v izvenšolskem delu, da pa bi bilo potrebno zainteresirati za to tudi ostale prosvetne delavce.

-k-

Večino delovnega časa preživljajo kartografi na terenih. — (Foto: M. Sparovec)

DRAGOCENA KNJIŽICA

J. BALDWIN:
»DRUGIČ OGENJ«

Tiho, skoraj mimogrede je zašla na slovenski knjižni trg na videz čisto neznana brošura. Izdala jo je Cankarjeva založba, naslov je »Drugič ogenj«, pisatelj se imenuje James

Baldwin. Vse to nam seveda ne pove kaj prida, saj Baldwinov literarni sloves še ni prišel do nas. Konec koncev tudi njihove knjižnice niso prevedli zato, da bi ga spoznali, kot je prav. James Baldwin je črnski pisatelj ZDA in »Drugič ogenj« je njegov manifest zoper rasno zatiranje, ki se zdi belcem njegove domovine pravilno, ter zoper »črni rasizem« ameriških črncev — je (kot pravi v uvodu verjetno prevajalec knjižice Janez Gradišnik) »manifest čustev in razpoloženja ameriških črncev do belih

sodržavljancev«. Z ognjevitim jezikom, pesniško besedo, s čustveno prizadetostjo in iskrenim, humanim dostojanstvom velikega človeka izpoveduje pisatelj svoje prepričanje, »da slavi naša dežela sto let svobode sto let prezgodaj. Ne moremo biti svobodni mi, dokler niso svobodni oni.«

Knjigo sestavljajo trije samostojni deli. Dva sta Baldwinova: »Moja ječa se je stresla« (Pismo mojemu stričniku ob stoletnici osvoboditve sužnjem) in »Ob vznosu križa« (Pismo iz neke pokrajine mo-

jega duha — osrednji sestavek jezikom, pesniško besedo, s čustveno prizadetostjo in iskrenim, humanim dostojanstvom velikega človeka izpoveduje pisatelj svoje prepričanje, »da slavi naša dežela sto let svobode sto let prezgodaj. Ne moremo biti svobodni mi, dokler niso svobodni oni.«

I. S.

LJUDJE MED SEBOJ

RADIJSKA IGRA
J. ČIRILOVIČA
»SAMOMORILEC«

Jovan Čirilović, umetniški direktor Jugoslovanskega narodnega gledališča v Beogradu, je kot pisec radijskih iger, scenarist in gledaliških del v Sloveniji še manj poznan. Pač pa se morebiti marsikdo spominja njegovega soavtorstva

pri scenariju za film »Pravo stanje stvari«, vneti poslušalci radijskih iger pa na predčasom predvajano slušno igro »Viharna pota«. Ponovno smo srečali Čiriloviča pretekli tork v Radiu Ljubljana v igri »Samomorilec« (ponovitev, te radijske igre bo v nedeljo, 21. novembra).

Ne bi se čudili, če je Čirilovićev pisateljsko ustvarjalnost tokrat prebudilo naraščajoče število samomorov v svetu, vzroki in pobude tako samomorilskih misli kot samih dejanj. Toda avtor je v »Samomorilecu« pogledal na problem s širšega, družbenega vidika. Zanimalo ga je, kako ljudje reagirajo ob spoznanju,

ko uvidijo, da hoče nekdo storiti samomor. To Čirilovićev izhodišče gotovo nudi širše možnosti obdelave, je hkrati bolj zahtevno in za poslušalce na sploh zanimivejše. Drugo je, koliko je v svojem delu uspel.

Ljudi, s katerimi se sreča Samomorilec v noči, ko se sklone ubiti, je avtor porazdelil v tri tipe: brezbriznike, navivne in prizadete, ne da bi bil pri tem dosleden in ne da bi se ognil črno-belemu prikazovanju. Brezbrizniki in navivne so v igri neživi predstavniki temnih človeških naved, medtem ko je Dekle (prizadetež) lik iz pravega mešana in krvi. Prav zaradi tega je

tisti del zgodbe, ko se Samomorilec spozna z Dekletom, jo prične iskati in se odpove svoji nameri, pripravljen in pretresljiv, medtem ko nas prva polovica ne prizadene, čeprav tudi v tej polovici nastopa vsakozd dosledno grajeni in dobro podani glavni junak. Srečanje z Dekletom je hkrati vrh in razplet »Samomorilca«, ki ga Čirilović zaključuje z dokaj priznanim mislijo, da človek, katerega življenje ima smisel, to se pravi tudi nekaj oprijemilnega, prostovoljno noče s sveta.

Delo je zrežiral Hinko Kosak, glavne vloge pa so interpretirali Jurij Souček, Ivanka Mešanov, Slavka Glavinova in Stane Sever.

ocene kritike informacije ocene

Po poteh neorealizma

ITALIJANSKI FILM
»ZAPOSLITEV«

Delo Ermanno Olmija je izrazil naslednjič: lasičnega italijanskega filmskega neorealizma, kakršnega smo spoznali v delih Vittoria de Sica, Zavatinija in drugih. Olmi je z izredno preciznostjo in poznavanjem družbenih, socialno-moralnih kriterijev, orisal sodobno Italijo ter dal poudarka grotesknemu opisu malega človeka. Mladi Domeniko, komaj dorusli solarček, najstarejši sin delavske družine, mora na

delo. Starši mu najdejo solidno delovno mesto v velikem podjetju in Domeniko se zaposli. Povsem vsakdanja, preprosta in nepomembna zgodba, morda za nas in še za nekoga. Za Olmija pa je to odkritje novih družbenih protislovij, novih silnic, ki z neomejeno močjo razkrivajo resnico o življenju italijanskega malega človeka, drobnega delčka v velikem stroju družbenega birokratizma in hierarhičnega režima v državnem in privatnem svetu. Domeniko je brez moči, ko ga zagrabi tok birokratizma, ga drži in ga ne bo nikoli več izpuštil. V njem bo začel in doživel svoje borno življenje. Njegovi napori, da bi ob prvi zaposlitvi začutil svoj osebno dostojanstvo, samomorilec

stojnost in pomembnost ob delu, so jalovi. Vstopil je in zdaj je nezaten, bolj ali manj potreben delček v dosledno sestavljenem in urejenem mehanizmu, ki deluje z nezmotljivo pedantnostjo in strogo preciznostjo od tal do vrha.

V plastičnih detaljih in svojstvenem vduhu odkrivamo vso tragiko življenja teh majhnih, nepomembnih ljudi, ki so jim ubili sleherni človeško dostojanstvo, ubili njihova čustva, jih postavili v situacijo, ko si v svoji notranji nemoči ne znajo več pomagati. Družba pa to dopušča, ker so ji prav taki ljudje potrebni, koristni in v tem je vsa tragika dela. Njegov končni rezultat je jasen in odkrit: popolno razvrednotenje človeka, ki mu lahko za-

merimo njegovo prilagodljivost in pasivnost. Toda v nasprotjem, bi mu zamerila družba, okolje, v katerem živi. Če bi bil drugačen, bi bil preveč občutna disonanca v navidezni harmoniji te družbe. Ostati je treba prilagodljiv, sicer zanj ni prostora, ni zaposlitve. Človek pa mora živeti, četudi v kotičku, ki ga nikoli ne obisi dneva svetloba. Delo, to močno izpovedno noto, je ostra obsodba družbenega reda, v katerem vlada birokratizem. Olmi je na beneškem festivalu pred tremi leti za film prejel tri nagrade, predlanskim pa so ga na londonskem festivalu proglasili za najboljši film leta. Vsekakor dovolj zgovorne ocene njegovega dela.

IVA BOZOVIČAR

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene

P. I. Čajkovski:
»Trnuljčica«PREMIERA
V LJUBLJANSKI OPERI
14. NOVEMBRA 1964

Druga letošnja premiera nam je prinesla slovenski krst »Trnuljčice« P. I. Čajkovskega, baleta, ki mu služi znana pravljica za tisto nujno zlo, brez katerega ni mogoče postaviti na oder mavrice najrazličnejših plesov. Takšen je pač klasičen balet — in če prav razumemo uvodni članek dr. Neubauerja v Gledališkem listu, je zašla »Trnuljčica« k nam zato, da bi z njeno pomočjo prazno znanje našega ansambla. Potemtakem pedagoški vzroki, ne repertoarni. Povedati pa velja, da so nas baletni povojniki

let in gostovanja tujih ansamblor repertoarno razvili: navajeni smo namreč del, ki jim muzika ni samo nujna, brez katere ni mogoče plesati — se pravi sodobnejših baletov, kjer sta vsebina in glasba prav tako važni kot ples. »Trnuljčica« teh problemov ne pozna: po glasbeni plati je sicer mojstrska, vendar v ozkih okvirih predpisane scenarija, od pravilnosti pa so ostali le drobci. Kar lahko in mora obdržati gledalca v napetosti, sta koreografija in plesna virtuoznost.

V koreografiji (sodim seveda samo kot glasbenik in ljubitelj) se je dr. Henrik Neubauer naslonil na tradicijo, brez bistvenih krajev in brez posebnega razkošja v izbiri plesnih korakov, druženju scen (zaprte prizorov, grajenih na aplavz, je bilo večkrat že kar mučno) ter velikih gradacijah. Kar pa zadeva plesno virtuoznost, je naš balet v zadnjih le-

tih nedvomno zelo napredoval, nikakor pa ne toliko, da bi gledalce obdržal z njo tri ure v napetosti. Govorim kot laik: ne motijo me začetni spodrsilaji, ki jih prinese trma, vendar je težko gledati predstavo, v kateri zbor ali posamezni ansambl nikoli niso enotni in v kateri si ples in glasba nista vselej dovolj blizu.

Gre torej za bistveno vprašanje: je prav uporabiti reden gledališki repertoar zgolj za pedagoški razvoj ansambla (ki je seveda nujen, a je osnova — ne bistvo repertoarja)? Se ne bi dalo istih ciljev doseči tudi kako drugače? — »Trnuljčica«, kakršno smo videli, je namreč premalo pravilniška, da bi jo lahko s pridom kazali otrokom pa premalo intenzivna in plesno virtuozna, da bi navduševala standardno občinstvo.

O solistih bodo spregovorili strokovnjaki. Med ostalimi ustvarjalci predstave moramo omeniti predvsem dirigenta De-

metrija Zebreta, ki je vodil orkester suvereno in s pravo mero muzikalnega zanosa (vse, predvsem intonacne spodrsilaje štejem na račun glasbenikov, saj ni osnovna dirigentova naloga ukvarjati se s tehnično dospelostjo posameznikov). — Nič manjšega uspeha niso doživeli kostumi akademske slikarke Alenke Bartlove; bili so prava paša za oči, skladni in lepo oblikovani. Ing. arch. Viktor Molka je kot scenograf začuda razširil meje našega opernega odrčka. Scena je bila prijetna, historično stilizirana, vendar po vsej priliki tehnično precej nepokretna, kar je nedopustno zavlačevalo odmore.

BORUT LOPARNIK

Dramatiziran roman F. M. Dostojevskega »Ponižani in razžaljeni« na odru MGL. V glavnih vlogah (od leve proti desni) Franček Drolenik, Vera Perova, Judita Hahnova in Maks Bajc

Dramatizacija romana

»PONIŽANI
IN RAZŽALJENI«
F. M. DOSTOJEVSKEGA
V MGL

Naj so dramatizacije miselnobogatih proznih del še tako odrsko učinkovite in idejno zveste osnovi, so le odmev originala. Vsaka literarna zvrst ima svoje zakonitosti in možnosti, ne da bi jo bilo moč brez gotove škode in spremembe prilagoditi drugačnim zakonom. Kljub temu se danes dramatizacijam in podobnim priredbam (pomislimo le na številne filmske scenarije) ne moremo upirati in jih preprosto zavreči. Postale so že zvrst zase in priljubljeno, bolj ali manj uspešno, sredstvo spoznavanja, občejanja, popularizacije, kar vse terja naš čas s poostreno silo.

Toliko na rob »Ponižanih in razžaljenih« romana F. M. Dostojevskega, ki ga je uprizorilo Mestno gledališče ljubljansko v skrbni dramatizaciji L. Rahmanova in Z. Judkeviča. »Ponižani in razžaljeni« so biografska izpoved Ivana Petroviča, njegove neuslišane ljubezni, ob kateri spoznava življenje vlemesta v vsej njegovi celovitosti: obubožano in bogato plemstvo, meščanske uradnike, žganjarne s prostitutkami, berače in zavržene otroke. Njegova pripoved ne hote kriči po socializmu in osvoboditvi človeka iz revščine in ponižanja, ter hkrati tar na nad razdvojenostjo ljudi, njihovo neodločnostjo, srdom, ki je naperjen proti njim samim. Tako najdemo tudi v tem delu Dostojevskega, Dostojevskega, ki je eden izmed utemeljiteljev psihološkega in družbenega romana, vse osnovne značilnosti njegovega velikega opusa.

Da se te značilnosti odražajo v uprizoritvi »Ponižanih in razžaljenih« v Mestnem gledališču ljubljanskem, je predvsem zasloga režiserja Bojana Stupice. V številnih in raznolikih prizorih z umirjenim, vendar tekočim tempom, je poustvaril podobo in utrip mesta ter njegovih konkretnih junakov, z globoko občutljivostjo in realistično vernostjo je prenesel svet Dostojevskega v odrsko življenje. Mnogo manj uspešna se mi je zdela njegova scena, sicer povsem prilagojena potrebam režiserja, vendar v večini scen neizrazna in pusta (dom. Ihmanjevič, Nataše, Ivana Petroviča).

Ob tej uprizoritvi gotovo zasluži priznanje kolektivna igra igralskega ansambla MGL, ki je hkrati dala slutiti, v kako raznolikih smereh bi se mogli razvijati posamezni igralci, če bi gledališče večkrat angažiralo goste režiserje. To bi ob njegovem zdajšnjem skromnem številu stalnih režiserjev prav gotovo morala postati praksa.

ALA PEČE

Šola kot enakopravna delovna organizacija

Ustavno načelo, po katerem so delovne organizacije na področju družbenih služb izenačene z delovnimi organizacijami v gospodarstvu, ima predvsem namen izenačiti družbeni položaj delovnih ljudi. Čeprav namreč vsi delovni ljudje na svoj način prispevajo k ustvarjanju družbenega proizvoda, pa je doslej veljalo, da so delovne organizacije družbenih služb in delavci v teh organizacijah udeleženi samo pri potrošnji in to le v taki meri, kot jim jo določa »produktivna« sfera družbene dejavnosti, v praksi pa je bil njihov položaj (in je še danes) večinoma odvisen od višine proračunskih sredstev družbeno-političnih skupnosti. Praksa, po kateri smo iz leta v leto le za nekaj odstotkov večali proračunska sredstva, namenjena za financiranje šolstva in drugih družbenih služb, je v direktnem nasprotju tudi z jasno proklamiranim načelom, da naj ima vsak delovni človek v družbo tisto mesto, ki mu ga omogoča to njegovo delo in njegov neposredni prispevek k družbenemu proizvodu.

Drugačno vrednotenje delovnih organizacij in dela na tem področju zahteva predvsem drugačno metodo financiranja: program dela mora postati osnova in zodišče, pogodba, v kateri sta oba partnerja popolnoma enakopravna, pa edina metoda za urejanje materialnega položaja družbenih služb. Če naj ima delovna organizacija — vzemimo za primer šolo — tak družbeni položaj, ji je treba zagotoviti razen povečanja sredstev in drugačne metode delitve tudi drugačno strukturo njenih sredstev; delitev na osebne in materialne izdatke (ki je bila navadno določena od zunaj in ki je največkrat brez vsakih resnih kriterijev in izračunov predstavljala le 5, 10 ali 15-odstotni »do-

rajo biti odvisna od kvalitete in obsega dela šole kot celote.

Drugo vprašanje pa se odpira v zvezi z investicijami v nove šolske prostore, zlasti pred jasno postavljeno družbeno orientacijo za prehod na enozmenny pouk in celodnevno bivanje otrok v osnovni šoli, ki je bila poudarjena zlasti na nedavnem plenumu GO SZDL in RSS Slovenije. Popolnoma jasno je, da se brez teh investicij vedno zahtevnejša vzgojnoizobraževalna vloga šole ne more v celoti realizirati. V predlogih za novo zakonsko ureditev financiranja šolstva in izobraževanja je sicer nakazana tudi potreba, da postavimo bančno-kreditni sistem tako, da bo omogočeno krediti-

Sredstva za enostavno in razširjeno reprodukcijo

datek« osebnim dohodkom) ne more več biti ustrezen tip strukture sredstev šole kot samostojne delovne organizacije. Šole morajo dobiti tudi sredstva za izobraževanje kadrov (redno stipendiranje in razne oblike stimuliranja zaposlenih za organizirano izobraževanje in izpopolnjevanje); amortizacija mora temeljiti na ekonomskih izračunih. Nove razširjene naloge šole pa zahtevajo še dodatna sredstva: za prevoz učencev, nabavo učbenikov za učence, organizacijo in financiranje prehrane v šoli, posebno vprašanje pa predstavljajo sredstva za sodobno opremo pri pouku, ki bo prilagojen načelom šolske reforme.

Te zahteve pa že izhajajo iz okvira dosedanjih, »klasičnih« potreb šole in pomenijo vsaj delno uvajanje razširjene reprodukcije na tem področju, so pa nujne, če hoče šola danes zadovoljivo opravljati svoje vzgojnoizobraževalne naloge. Sodobni pouk zahteva nove vrste in bistveno več učnih pripomočkov, kot jih imajo šole danes, drugačno opremo in nove prostore za kabinetni pouk, delavnice ipd. Za vse to pa ne more zadostovati več skromna amortizacija na opremo in učila, ki se zbira na šolah, niti amortizacija zastarelih šolskih zgradb. Razširjena reprodukcija mora postati sestavni element cene delovnega programa šole, da šola kot vsaka druga delovna organizacija začne dejansko gospodariti in planirati svoj razvoj ter da prevzame vso odgovornost za svoje delo in za kvaliteto svojih »proizvodov«. Metodologija programiranja, ki jo Republiški sindikat delavcev družbenih dejavnosti objavlja v 18. številki Prosvednega delavca, obravnava tudi ta element delovnega programa šole; v tej zvezi zlasti omenja odvisnost sredstev za opremo od splošne rasti narodnega dohodka in seveda tudi od dosedanje opremljenosti, gotovo pa bi morala biti višina teh dopolnilnih sredstev odvisna tudi od boljše ali slabše realizacije delovnega programa šole. Tudi na ta način bi se položaj šol čimbolj približeval položaju delovnih organizacij na drugih področjih, kjer sta višina skladov in sredstva za investicije odvisna od poslovnega uspeha kolektiva, tu pa mo-

ranje investicij tudi v izgradnjo šolskega prostora, kar je doslej predstavljalo praktično nerešljivo vprašanje. Vendar se — kot kažejo razprave o novem bančnem sistemu — ne bo dalo tudi v bodoče samo s tako formulirano zahtevo reševati stvari. Sredstva, ki jih bo banka uporabljala za investicije v družbeno-ekonomski razvoj, naj bi bila v vedno večji meri sredstva delovnih organizacij (praktično gospodarskih). Banka bi le ob večji lastni odgovornosti delila ta sredstva, vendar v vsakem primeru ob upoštevanju neposrednih interesov delovnih organizacij, ki imajo svoja sredstva v banki; namesto »političnih« kriterijev družbenopolitičnih skupnosti naj bi prevladali ekonomski kriteriji, rentabilnost naložb. Popolnoma jasno je, da so tudi investicije v družbeni standard in izobraževanje rentabilne in v mnogih primerih (zlasti če gre za smotno vlaganje v moderen, razvit sistem izobraževanja, ki daje najustreznejše profile in kvaliteto kadrov), vendar ni lahko v vseh primerih te rentabilnosti dokazovati s številkami, ki bi bile za gospodarstvenike dovolj prepričljive, zlasti, ker so investicije v ljudi izredno dolgoročne. Posebej velja tu omeniti izrazito neenakopravnost delovnih organizacij s področja šolstva in drugih družbenih služb, ki ne bodo imele v banki svojih sredstev, ampak bodo prisiljene prositi za tuja sredstva (gospodarskih organizacij). Podoben položaj bodo imele tudi družbenopolitične skupnosti, če bodo združevale in zagotavljale sredstva za investicije na tem področju.

Dokler torej ne bodo imele vzgojnoizobraževalne institucije svojih sredstev za popolno enostavno in razširjeno reprodukcijo (del teh sredstev se lahko na podlagi proučenih perspektivnih potreb namensko združuje v posebnem skladu ali na druge načine), ne moremo govoriti o njih kot popolnih in enakopravnih delovnih organizacijah in vse do takrat tudi ne bodo mogle zadovoljivo opravljati svoje vedno širše in zahtevnejše funkcije v družbi

SAVIN JOGAN

Zapoznalo, a prepotrebno posvetovanje o industrijskem oblikovanju

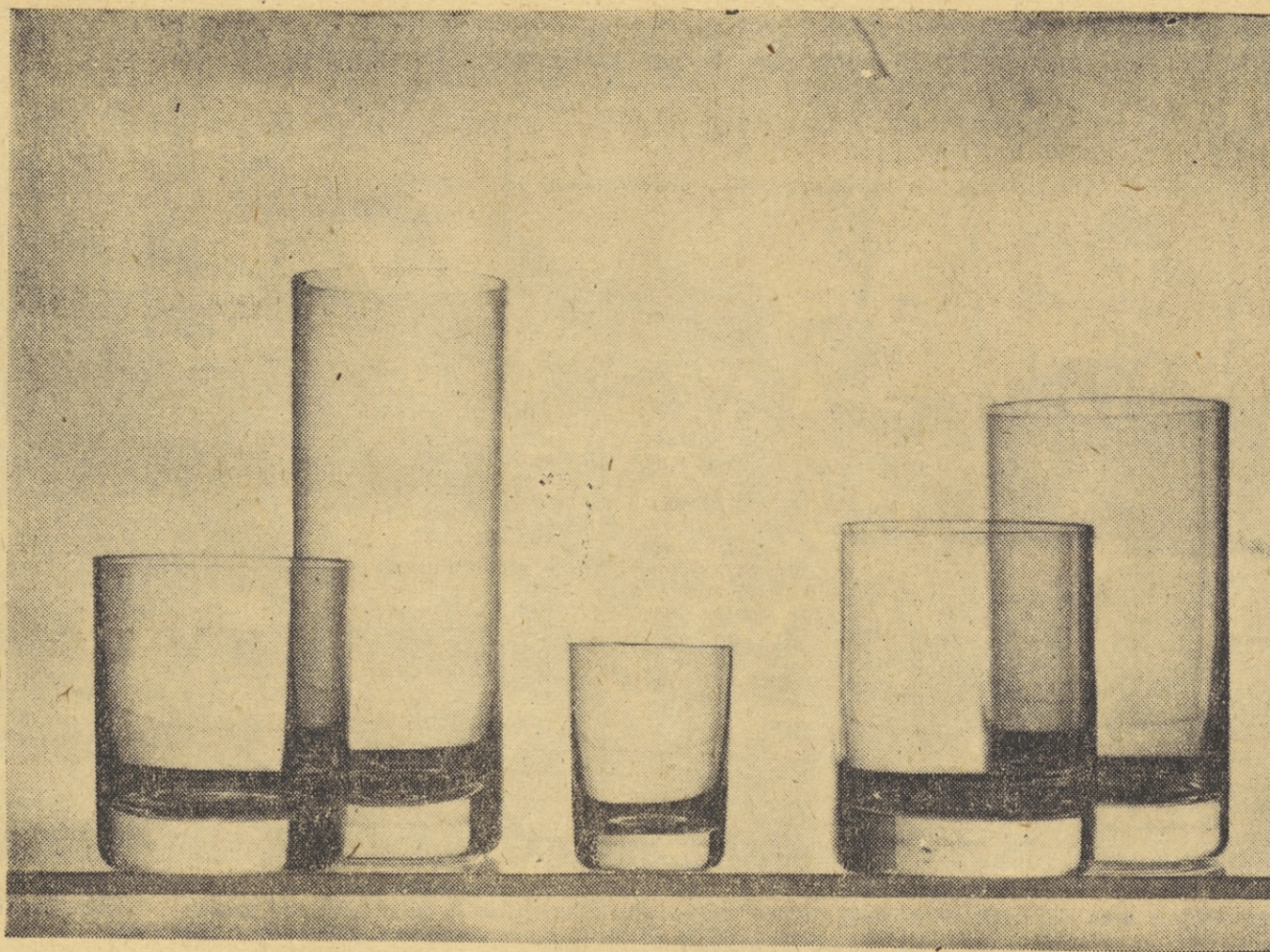
Domači kupci pokupijo vse — le zakaj? s tujimi pa so težave

Industrijsko oblikovanje je od 220 anketiranih podjetij le v 50 našlo svoj dom

Industrija embalaže pri nas se s svojimi tremi procenti celotne industrijske proizvodnje lahko malce zamisli nad 30 % ali vsaj 20 % v drugih državah

Oddelek industrijskega oblikovanja v ISKRI ima svoje mesto tudi v statutu

Učni predmet »industrijsko oblikovanje« še vedno z vprašanjem: KAJ JE TO?

Kozarci oblikovalca Franca Papeža v proizvodnji Steklarne Hrastnik

»Kako kapricasti so onstran meja!«

Prvo posvetovanje o industrijskem oblikovanju v jugoslovanskem merilu, ki ga je sklicala Zveza društev likovnih umetnikov uporabne umetnosti Jugoslavije v okviru bienala industrijskega oblikovanja v Ljubljani, je privabilo veliko število predstavnikov iz vrst oblikovalcev, gospodarstva, trgovine in gospodarskih zbornic. Podobna posvetovanja naj bi postala stalna praksa za izmenjavo medsebojnih izkušenj, znanja, izsledkov, predvsem pa, da bi utrjevala povezavo pri delu med oblikovalci, industrijo in trgovino v skupnem prizadevanju za čimbolj estetski, funkcionalni in na tržišču dobrodošli industrijski proizvod. Zveza likovnih umetnikov uporabne umetnosti Jugoslavije se je tudi odločila, da bo odslej podeljevala posebne diplome kot priznanje tistim delovnim kolektivom, ki bodo pri proizvodnji upoštevali tudi lepo obliko proizvoda. Prve diplome bodo prejeli »Iskra« iz Kranja, »Stol« v Kamniku, zaprešička »Jugokeramika« in skopska steklarna.

kovanjem le maloštevilni posamezniki — ljubitelji in prisluhnili so jim le razgledani proizvajalci v gospodarstvu. Zahtevnosti industrijskega oblikovanja pa ne more biti kos en sam človek, temveč le team strokovnjakov — specialistov različnih področij in njihovo tesno sodelovanje. Zakaj vsak proizvod je odvisen na poti svojega nastajanja, prodaje in uporabe od množice neločljivih faktorjev: namen, uporabnost, prilagojenost industrijski proizvodnji, estetika, tehnična kvaliteta, racionalnost, mož-

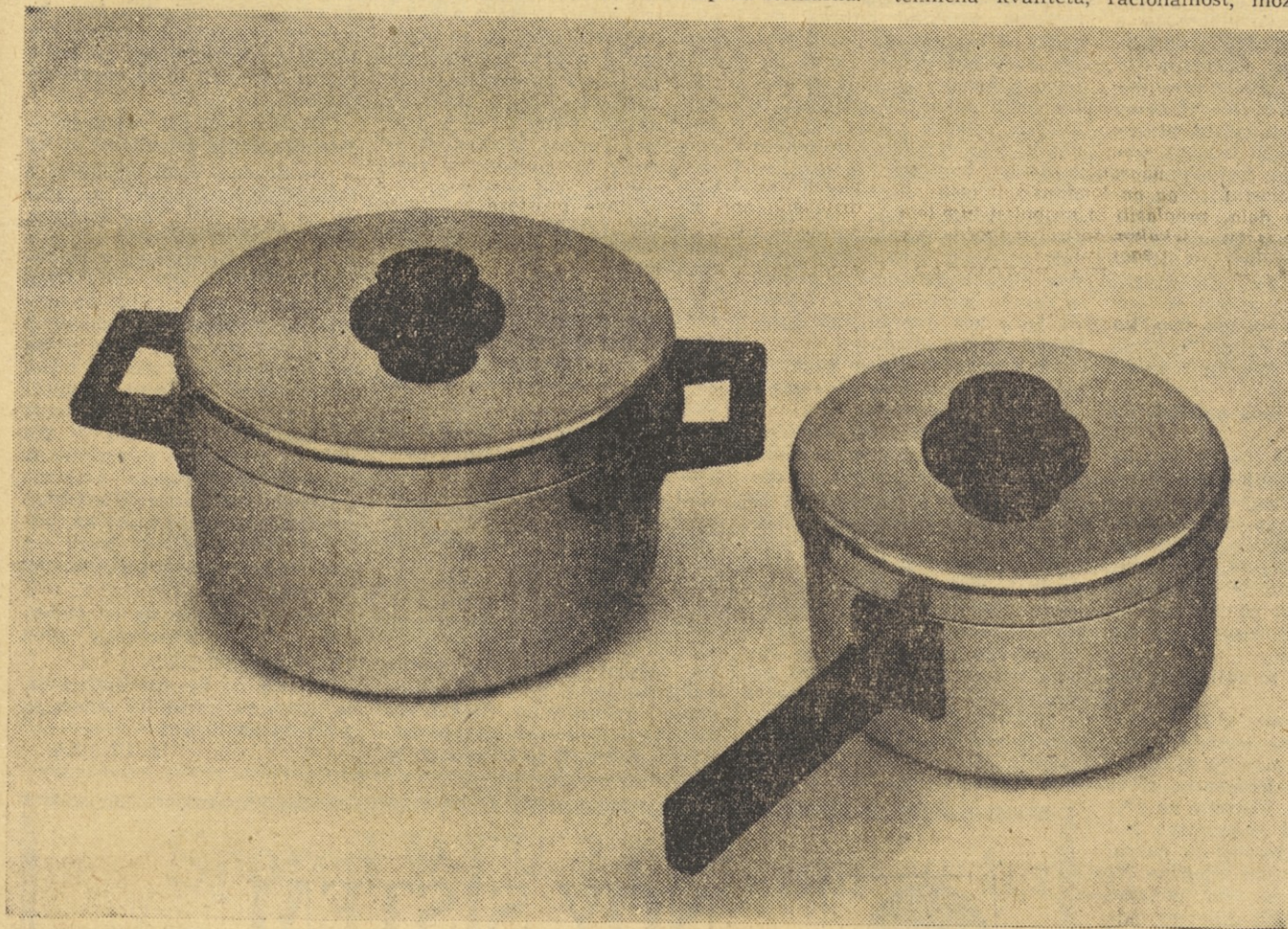
tudi v statutu podjetja, ki nam lahko nazorno pokaže, kaj vse tak oddelek dela:

Na samem začetku so v oddelku ugotovili, da je nesmiselno oblikovati nove izdelke posamično, ampak da jih je treba reševati kompleksno po panogah proizvodov. Z upoštevanjem poenostavljenja, racionalizacije, estetike in uvajanja sodobne tehnologije (vidimo, da samo oblikovalci vsemu temu niso kos), so na primer v vseh Iskrinih obratih prešli na pobudo službe industrijskega oblikovanja, od nekdajnih sto izdelkov elektronskih instrumentov s preko 30 ohišji različnih dimenzij in konstrukcij na unifikacijo formatov, grajenih po modularnem sistemu, na vsega štiri. Kaj pomeni to za racionalizacijo proizvodnje? Odgovor je menda nepotreben. Poleg tega se ti instrumenti danes odlikujejo po svoji estetski obliki.

Ce nadaljujemo z naštevanjem činiteljev, ki morejo uveljaviti in utrditi tako prepotrebno industrijsko oblikovanje, pridemo do — kadrov. Na prvi pogled se seveda zdi, tako zaradi srednjih šol uporabne umetnosti, likovnih akademij in fakultet za arhitekturo, kot zaradi posameznikov, ki se ubadajo uspešno ali manj uspešno z industrijskim oblikovanjem (njihov uspeh ali neuspeh je vezan vendar tudi na poslušnost industrije), da je pač kadrov dovolj. Pa še zdaleč ni tako. Učnega predmeta »industrijsko oblikovanje« vse te naše šole še sploh ne ali malokje poznajo. Razlogov za to je več in nekatere je moč izluščiti že iz celote tega zapisa. Eden izmed osnovnih najbolj bolečih in perečih pa je ta, da vidimo v dizajnu (vzorec za serijsko industrijsko proizvodnjo artikla) uporabno umetnost ali le unikalni proizvod.

Ob tolikšni množici problemov, s katerimi se dandanes srečuje industrijsko oblikovanje pri nas, bi pravzaprav lahko zaključili to pisanje z razmišljanjem, kaj naj storimo, kako in kdo naj prične graditi temelje. Vendar, naš namen ni bil takšen. Sicer pa, če poznamo analizo, bo možna tudi sinteza.

ALA PECE

Kuhinjska posoda — tokrat še uvožena iz Zahodne Nemčije

Iz vsakdanje prakse vemo, da na domačem tržišču zlahka prodamo vse industrijske proizvode. Če potrebujemo posteljo ali luč, ju pač moramo kupiti, ne glede na njuno ceno ali obliko. Povsem drugače je z jugoslovanskimi industrijskimi proizvodi na mednarodnem tržišču. Da se vključujemo vanj le postopoma z velikimi porazi, ki nas uče ali tudi ne izučijo, ni več tajnost. Celo vzroke poznamo: tehnična kvaliteta izdelkov in pogosto še njihova cena nista konkurenčni, (da zamolčimo roke nabave in podobne reči). So pa še drugi vzroki, o katerih zaenkrat skorajda še nismo pričeli niti govoriti in pri nas je že tako, da vodi navadno mnogo besed k prvim malim dejanjem. Tak vzrok je zunanja podoba industrijskih artiklov, industrijsko oblikovanje, ki nam doslej še ni prineslo mednarodnega priznanja. Kot oblikovalci smo neznani. Pač pa se dostikrat proslavimo kot vestni posnemovalci tujih oblik, ali še huje, kopiramo obliko zaradi oblike (na primer embalaža) ne da bi jo prilagodili kemično tehnični zahtevnosti pakiranega proizvoda.

V kako tesni soodvisnosti sta danes industrijski proizvod in njegov prodajni finančni uspeh od oblike, bi najbolj zgovorno povedali primeri iz naše prakse prodaje na mednarodnem tržišču. Kljub temu se le redko zgodi, da

bi kaka gospodarska organizacija finalne industrijske izdelave priznala svoj neuspeh na tujem trgu, ki ga je doživela zaradi oblike, kako drugače kot z vzklikom: kako kapricasti so onstran meja!

Obenem spremljamo iz leta v leto naraščajoči pojav, da v mnogih industrijskih panogah v svetu (predvsem tekstilna, obutvena in tudi že avtomobilska...) upada prežnost proizvodov, ker se okus in moda prehitro menjavata in ker omogoča vsesplošni porast življenjskega standarda nakup po vzklikih mode in želji očesa. Kolikšen psihološki moment ima pri kupcu oblika, kažejo na primer podatki o industriji embalaže (embalažo delimo v komercialno in transportno!). Vrednost proizvodnje industrije embalaže v ZDA obsega 30 % celokupne industrijske proizvodnje. Ta odstotek pada ali raste v razmerju s stopnjo gospodarske razvitenosti in življenjskega standarda v posameznih deželah (pri nas je le borih 3 %).

Ze prastara resnica je, da povpraševanje na tržišču sooblikuje trgovino in industrijo, nasičeno tržišče pa terja konkurenčnost v vseh pogledih. Ker se naši industriji, sredi domačih meja, do nedavna ni bilo treba bati konkurence, še do danes ni dozorel čas za oblikovno in tehnično izpopolnjevanje industrijskih izdelkov. Tako so se bavili z obli-

nosti nabave materiala, tržni in zakonski predpisi, psihologija kupca...

Tolikšnim činiteljem je moč ugotoviti v prvi vrsti tako, da preide prepricanje o neizogibni potrebnosti skupnega dela v meso in kri vsem, ki imajo opraviti s proizvodnjo in tržiščem.

Potem so tu nujni centri za industrijsko oblikovanje, nekaka znanstveno raziskovalna središča (pri nas samo v Zagrebu), ki zbirajo in proučujejo gradivo o industrijskem oblikovanju, proizvodnji, principe in metode dela, pomagajo pri organizaciji oblikovanja v industriji in pritegujejo v ta namen gospodarske organizacije, strokovnjake vseh vrst in likovne umetnike, propagirajo in popularizirajo idejno likovne koncepte, svetujejo pri ocenjevanju likovnih kvalitet pri nakupu artiklov v inozemstvu, usposablajo kadre za industrijsko oblikovanje...

Tretji pogoj so oblikovalci neposredno v gospodarskih organizacijah, vključeni v oddelke za industrijsko oblikovanje. Kako malo je takihle oddelkov v ogromnem in pisanem številu jugoslovanskih industrijskih hiš, je pokazala anketa Zvezne gospodarske zbornice. Vendar imamo tudi svetle, spodbudne primere. Oglejmo si drobce dejavnosti službe industrijskega oblikovanja v kranjski Iskri (dobila je svoje mesto

POL ODGOVORA

Kdo pri nas vodi finančno politiko?

V zvezi z novimi navodili Službe družbenega knjigovodstva o plačevanju prispevkov (108 %) od honorarjev za predavanja, ki je v zadnjih dneh vzbudilo pri nas nemalo ogorčenja, smo naprosili Zvezo delavskih univerz Slovenije, da pojasni bralcem, kaj je v zvezi s tem ukrenila. Dobili smo naslednji odgovor tov. TILKE BLAHA. To je seveda le pol odговora, kajti na vprašanje — kdo vodi pri nas finančno politiko in kolikšno veljavo lahko torej imajo navodila Službe družbenega knjigovodstva, nam bodo še drugi morali posredovati drugo polovico odgovora.

Navodilo, ki ga je objavila Služba družbenega knjigovodstva NB Jugoslavije o plačevanju prispevkov od honorarjev za predavanja je najprej in v največji meri prizadevalo delavske univerze. Doslej so namreč le te plačevale prispevke od honorarjev za predavanja na osnovi zakona o prispevkih na hododek iz avtorskih pravic. To je 15 % od izplačanih honorarjev. Na tej osnovi so delavske univerze za letošnje izobraževalno sezono, ki se je pričela že v septembru, pripravile kalkulacije za posamezne oblike izobraževanja, določile šolnine oziroma prispevke zanje ter sklenile pogodbe s posameznimi naročniki oziroma koristniki izobraževalne dejavnosti. Z novo stopnjo obdavčitve pa se vse dosedanje kalkulacije bistveno spremenijo (povišajo za najmanj 20–40 %) in vprašanje je, če bodo vsi naročniki lahko in hoteli sprejeti nove.

Novo navodilo je tako, da bi nam njegovo izvajanje bistveno zavrlo naša prizadevanja na področju izobraževanja odraslih. Zato je Zveza delavskih univerz Slovenije o tem obvestila pristojne organe v Sloveniji (Sekretariat za finance, SDK, GO SZDL Slovenije in RS sindikatov) ter pristojne zvezne organe (Sekretariat za finance, Sekretariat za proračun in občo upravo, Centralni svet sindikatov in Konferenco delavskih univerz Jugoslavije). Vsem tem je predlagala, da se izvajanje tega navodila preklicijo. S posebno interpelacijo smo zaprosili za posredovanje tudi Prosvetno kulturni zbor SRS, ki bo o tem razpravljaj 18. novembra.

Ne glede na rešitev tega vprašanja (ki ne more biti drugačna kot ugodna) pa se zastavlja načelno vprašanje. Kdo pri nas vodi finančno politiko: družbeno-samoupravni organi, uprava ali strokovne službe? V našem konkretnem primeru se zdi, da slednji — Služba družbenega knjigovodstva. Njeno navodilo je v direktnem nasprotju sekretariatov z vsemi dosedanjimi priporočili in akti tako skupščin kot sekretariatov za finance. Toda banke ga izvajajo, ker so ga baje obvezne izvajati — ker je interno navodilo zanje, kot pravijo, »zakon«. Delavske univerze pa lahko poslujejo le prek njih in končno jim le banke režejo kruh.

TILKA BLAHA

ČISTA VEST

— Nas nič ne briga, kdo je notri in zakaj je notri — mi samo akumuliramo in distributiramo...

NOGOMETNI
POST FESTUMMIR NE-
DOLŽNIM!

— Poslušaj, so že prejeli svoje tisti vročerkvni žogobrci? me zadnjič vpraša žena.

Svoje... kaj to pomeni? In katere sploh misliš?

— No, saj veš. Se skupaj sva jih videla na televiziji. Samo če pomislim, kako grdo so pretepli svoje goste iz Milana.

— Prosim, pred menoj ne govori tako debelih! Res je prišlo do rahlega nereda. Toda, tega niso krivi naši nogometaši. Ti so sami dobri fantje...

— Ampak, Vasović in Miladinović sta se vendar pošteno tepla. In to kar sredi igrišča!

— Daj no mir. Cisto jasno je, da je bil vsega kriv sodnik. To vedo vsi. Bil je premalo energičen. Seveda, pa imajo pri vsem tem levji delež tudi srboriti nogometaši iz Milana in pa gledalci. Ampak Vasović in Miladinović, da ti povem, sta nedolžna kot ovci!

— Zakaj sta pa potem sedela na disciplinskem sodišču Nogometne zveze Jugoslavije...?

— Vidiš, v tem pa tiči največji nesporazum. Zato tako ju je pošteno kaznoval

njun klub, ki jima je dal za tisto tekmo vsakemu samo po 20 tisočakov, namesto obljubljenih 80. No, in po vsem tem so jima hoteli še soditi. In to povsem resno!

— Ali jima potem niso...?

— Pravzaprav so, ti nesramneži... Reci in piši: Miladinović je prejel ukor, Vasović pa ne bo smel nastopati do decembra. Cel mesec!

— Ampak za take stvari je najmilejša kazen pol leta prepovedi igranja, mar ne?

— Povej mi, si sploh še pri pravi? Mar ti nisem povedal, da sta reveža že tako ali tako obsojena po krivem! Vsa sreča, da sploh še hočeta igrati. Samo pomisli, kam bi nas lahko privedli ti naši nadvse nepremišljeni in krivični ukrepi.

— Kako pa se je končalo tisto s kamero...?

— S kamero...? Ze vem! S tisto, ki jo je Vasović razbil novinarju redakcije »Politika-ekspres«...

— Točno. Casopisi so pisali, da je bila vredna 700 tisočakov.

— To je za sedaj čisto vseeno. Kamere ni več. Se-

veda po zaslugi novinarja, ki si je drznil fotografirati Vasovića.

— Ampak škoda bo pa moral Vasović le poravnati!

— Joj, kako malo veš! Ali nisi slišala, da je Vasović tožil novinarja »Politika-ekspres«, ker ga je fotografiral. Prav mu je! Mir bi dal nedolžnim dobrim fantom, pa danes ne bi bil v kaši!

ŠILO

Nedeljsko srečanje dveh slovenskih nogometnih rivalov, Maribora in Olimpije, se je po pričakovanju končalo v korist domačinov. Rezultat 3:1 pa je vseeno malec nerealen, saj je bil Maribor pogosto povsem enakovreden nasprotnik

VELIKOPOTEZNA AKCIJA OBČINSKEGA SINDIKALNEGA SVETA JESENICE

Še nedavno »zakaj« — danes »kako«

• Vprašanja aktivnega oddiha pred občinsko skupščino • Standard še vedno problem številka ena • Jeseniški športniki imajo v povprečju polovico manj bolezenskih dni kot »neaktivni« • Za tobak in pijačo dvakrat toliko kot za šport

Kljub odličnim naravnim pogojem v jeseniški občini smo tu govorili še nedavno o zaskrbljujočih pomanjkljivostih na tem področju dejavnosti. Gre pravzaprav za to, da si človek v nizkim in celo povprečnimi mesečnimi osebnimi dohodki še danes ne more privoščiti tistega, kar bi si moral, kar bi koristilo njemu samemu, kar bi ugodno vplivalo na njegovo delovno sposobnost.

Ni pogojev, še vse premalo je možnosti...

To so sicer razmeroma že stare ugotovitve, vendar konec leta 64 močno zaskrbljuje. Če smo pred leti ob vsem tem zmigovali z rameni, nam razmere danes tega ne dopuščajo več! Prav je, da je že leta in leta dobro preskrbljeno za kvaliteto vrsto hokejistov in njihove gledalce ter morda še za nekatere druge tekmovalce na najvišji ravni, ki živijo in delajo v lepi gornjesavski dolini. Nihče nima ničesar proti temu. Vendar, če se skrb za šport v komunih pri tem začne pa ob enem tudi konča, pošlej tukaj ni vse v najlepšem redu.

V tem pogledu se je v občini obrnilo na bolje, ko so v največjem podjetju, jeseniški Železarni, nastavili poklicnega referenta za rekreacijo in oddih. Spodbuden korak je bil storjen v komunih tudi letošnjo pomlad, ko je Občinski sindikalni svet ustanovil poseben odbor za rekreacijo, ki je s svojim sestavom že ob samem rojstvu napovedoval težko pričakovane premike.

»Danes ni več nejasnosti v miselnosti glede na množičen in vrhunski šport,« zagotavljajo Jeseničani. »Celo občinski skupščina je na letošnji slavnostni seji ob občinskem prazniku sprejela resolucijo, ki govori o telesni kulturi. Precej nam je do tega, da na kar najširši osnovi razvijemo množični rekreacijski šport, športno delo v vseholah, razen tega pa tudi tekmovalni šport.«

Predsednik novega odbora za rekreacijo pri Občinskem sindikalnem svetu Jesenice, Viki Krevsel, pa nam je v razgovoru povedal naslednje.

— Na pobudo najbolj vplivnih forumov v komunih, predvsem Občinskega sindikalnega sveta, smo ustanovili na pomlad posebno telo, ki bo skušalo sproti reševati vsa vprašanja v zvezi z oddihom in rekreacijo prebivalstva gornjesavske doline. Odbor za rekreacijo že dela v okviru Občinskega sindikalnega sveta in ima že šest komisij: komisijo za raziskave, komisijo za kadre, tehnično komisijo, komisijo za objekte, ekonomsko komisijo ter komisijo za propagando

Naloga komisij je...

— Predvsem ta, da zberejo potreben material, ki ga potrebujemo za sestavo elaborata, s katerim bomo nastopili na občinski skupščini. Komisija za raziskave zbira splošne demografske podatke občine, podatke v zvezi s prostim časom, nesrečah, zdravstvenem stanju, podatke o vzrokih fluktuacije, o zaprašenosti doline itd. Tehnična komisija pa na primer išče številke v zvezi z organizacijami, ki imajo v svojem programu tudi rekreativne dejavnosti, zbira številke o željah in potrebah ljudi po oddihu, številke o prireditvah in druge. Podobno so si zastavile delo tudi ostale komisije.

Je tovrstno delo naletelo na razumevanje?

Lahko rečem, da je, saj se cilji v naši komunih skoraj ne razhajajo več. Prepričan sem, da bo elaborat, ki ga bomo obravnavali na skupščini, naletel na razumevanje. Skratka, vse naše delo je odvisno od skupnega prizadevanja, ki pa je danes že tako močno, da uspehi gotovo ne bodo izostali.

Kateri oreh je najtrši za vašo komisijo?

— Brez dvoma tisti, ki povzroča probleme vsem telesno-kulturnim forumom in športnim organizacijam. Preprosto rečeno — standard. Poglejte na primer tole: naša ekonomska komisija je izračunala, da porabi pri nas 4-članska družina za razvedrilo (v širšem pomenu besede) samo 1395 dinarjev mesečno, oziroma 2,7 procenta od celotnega mesečnega proračuna. Ostale številke govorijo, da pri tem nikakor ne gre morda za majhen interes, ampak za resnične minimalne možnosti. Omenjena 4-članska družina s povprečnim mesečnim dohodkom izda namreč samo za hrano več kot 53 % svojih dohodkov. Ostalo gre za stanovanje, obleko in druge potrebne izdatke. Pri tem je interesantno, da so stroški za tobak in pijačo v povprečju natančno enkrat večji od izdatkov za razvedrilo.

Pa možnosti v danih pogojih...?

— Zaenkrat še niso razveseljive. Športni objekti, predvsem za zimse mesece so vse preveč od rok (Kranjska gora, Mežaklja, Črni vrh). Komisija za rekreacijo v Železarni bo delno rešila to vprašanje z ureditvijo rekreacijskega centra na Kresu in na Dobravi.

Kaj pa financiranje športne dejavnosti v jeseniški komunih?

— Tudi to vprašanje predstavlja za nas še vedno razmeroma trd oreh. Naša ekonomska komisija pri odboru za rekreacijo sedaj šele računa, koliko sredstev pravzaprav potrebujemo v ta namen. Vsekakor pa že danes zatrdno vemo, da do-

sedanja praksa ni zadovoljiva. V naši občini je namreč precej delovnih organizacij, ki z razmeroma visokimi letnimi dohodki ne odrinejo za oddih svojih ljudi niti beliča. Če bi delovni kolektivi odvajali od svojih čistih dohodkov približno le 1 % za potrebe razvedrila, po tleji bi bilo vprašanje potrebnih sredstev verjetno zadovoljivo rešeno. Torej, zaenkrat v tej smeri delamo šele izračune. Urejeno pa je, da imajo vsi statuti delovnih organizacij poseben člen, v katerem je govora o skladu za rekreacijo. Upam, da bo s tem odpravljena dosedanja praksa »štednje«.

S čim pravzaprav komisija prepričuje in dobiva nove zagovornike svojih idej?

— V glavnem s konkretnimi argumenti, ki jih imamo vedno dovolj. Tovrstni podatki so danes predvsem stvar komisije za raziskave ter ekonomske komisije. Številke o stroških za kurativno so pri nas znane. Prav tako je znana ogromna škoda, ki nastaja zaradi številnih bolezenskih dopustov. Na splošno pa je precej neznan sorazmerje številke bolezenskih dni v letu pri človeku, ki se nikoli ne ukvarja s športom, in pa pri onem, ki mu je aktiven oddih vsakdanja potreba. Pri nas smo izračunali

tudi to. Za vzorec smo vzeli Železarno. Anketirali smo 6769 zaposlenih, od katerih se 1200 bolj ali manj redno ukvarja s športom. Ugotovili smo, da so imeli nešportniki v prvi polovici letošnjega leta v povprečju po 12 dni dopusta zaradi bolezni, športniki pa samo 6, to je kar za polovico manj. Mislim, da je na primer ta podatek v vsakem pogledu zelo zgovoren.

Kljub vsemu ima komisija pri svojem delu gotovo določene težave?

— Vsekakor. Morda je največja ta, da je večina njenih članov preveč obremenjena z delom. To je precej razumljivo, saj izvirajo skoraj vsi iz vrst strokovnjakov, ki imajo dela čez glavo. Napaka je tudi v tem, da smo si za sam začetek zadali morda preobširno delo, kar zdaj krepko občutimo. Vendar — vsak začetek je težak. Problemov glede napačne miselnosti pa je vedno manj. Še vedno sicer podpiramo vrhunski tekmovalni šport, saj končno tudi ogled dobre tekme predstavlja določeno vrsto zabave in oddiha, vendar pa dajemo vedno večji poudarek na razvoj množične, rekreativne dejavnosti. Lansko leto so na primer odvojili železarji za rekreacijo 29

milijonov dinarjev, letos pa 134. Vsekakor se v tem zrcali razmeroma velik napredek. Sodim, da smo danes že prešli fazo, ko smo se pogovarjali »zakaj«, ter prešli v obdobje, ko je treba idejno razčistiti le še vprašanje »kako«.

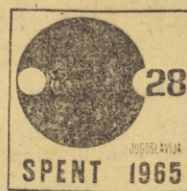
Gotovo tudi pri vas proučate vprašanje prioritete li-te?

— Seveda. Sam se zlaščam s številnimi funkcijami, ki trdijo, da je ta stvar zelo kočljiva. Gre za to, da bo želel na primer vsak proizvajalec v delovnem kolektivu, kjer od čistega dohodka odvajajo toliko in toliko za rekreacijo, zadovoljiti svoje potrebe, svoje želje. V takih primerih, in teh ni malo, bomo verjetno precej neuspešno svetovali, kaj ima prednost in kaj prednosti nima. V bistvu pa je ideja zelo pametna in v današnjih pogojih verjetno potrebna realizacije. Konkretno o lestvici bi danes težko kaj povedal, sodim pa, da bodo pri nas vsekakor močno dominirali zimski športi.

Kdaj računate, da bo elaborat zrel za obravnavo pred skupščino?

— Če ne bo posebnih ovir, in upam da jih ne bo, potem še pred novim letom.

A. ULAGA

NOV SISTEM
TEKMOVANJA

Znano je, da je izvršni komite mednarodne namiznoteniske zveze letos poleti sprejel nov sistem tekmovalstva za svetovno prvenstvo. Za nas je sklep zanimiv, saj SPENT že trka na vrata.

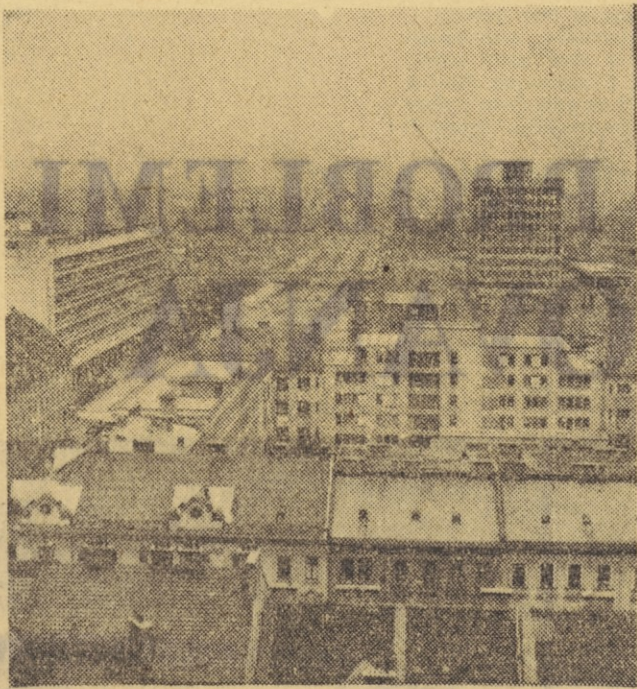
V ekipnem tekmovalstvu bo v veljavi tako imenovani trostopenski sistem, ki omogoča borbo za vsa mesta na svetovni jakostni lestvici. Bistvo novega sistema je v naslednjem: vse prijavljene ekipe bodo razdeljene v večje število manjših skupin s 3 do 5 ekipami ki bodo med seboj igrale vsaka z vsako. Na ta način se bo dobilo v vsaki skupini prvega, drugega itd. Ti bodo potem v novih skupinah igrali ponovno vsak z vsakim (vsi prvi v eni skupini, vsi drugi v drugi), zmagovalci teh polfinalnih skupin (verjetno bosta dve) bodo potem igrali za uvrstitev od prvega do drugega mesta, drugoplasirani za tretje in četrto mesto itn.

Za tekmovalstvo posameznikov je bilo osvojeno načelo, da bo 64 tekmovalcev izvoljenih in ne bodo igrali v prvih kolih. Teh 64 bo določeno takole: po 3 igralci vsake namiznoteniske zveze, katere ekipa je uvrščena v prvo kategorijo svetovne jakostne lestvice in po 1 igralec tistih držav, ki so s svojimi ekipami uvrščene v drugo kategorijo svetovne jakost-

ne lestvice posameznikov. Če pa nekatere ekipe s svetovne jakostne lestvice ne bodo prisle na prvenstvo, potem se to število z jakostne lestvice posameznikov ustrezno poveča.

Na SPENT bosta za obveščanje javnosti na voljo dva načina. Prvi, ki je že dolgo v praksi pri namiznoteniskih tekmovaljih, je z mehaničnim semaforjem poleg igralne mize, ki ga bodo upravljali sodniki ter vodje ringov in s tabelami za vse discipline prvenstva. Tabele bodo nameščene v vseh predprostorih betonske in jeklene tribune. Tehnično vodstvo bo sproti vpisovalo rezultate v te tabele s pomočjo vodje tabel, zapisnikarjev in kurirjev. Tu bo časovni razmak največ 15 minut.

Boljši bo drugi način obveščanja, to je s pomočjo električnega semaforja v tekmovalni dvorani, ki bo dajal v zaporedju 5 do 10 minut podatke o trenutni situaciji iger na vseh dvajsetih mizah. Tak način obveščanja javnosti bo na namiznoteniskih prireditvah, posebej na svetovnem prvenstvu, prvič preizkušen v Ljubljani. Vodje ringov bodo po telefonu sporočali v tehnično vodstvo rezultate vsakega niza, iz teh rezultatov pa bo vodja semafora sestavljaj vsakih pet minut trenutno stanje rezultatov za vse mize skupaj in jih tudi objavljal.

PODJETJE ZA ZASTOPANJE INOZEMSKIH TVRDK

»HERMES« LJUBLJANA

Titova c. 25, POB 215

Telefoni: 32-691—4, 32-954, 32-045

Telegram: HERMES, Ljubljana

Predstavništva: Beograd, Zagreb, Split, Skopje

Servisne delavnice: v vseh večjih republiških mestih po državi

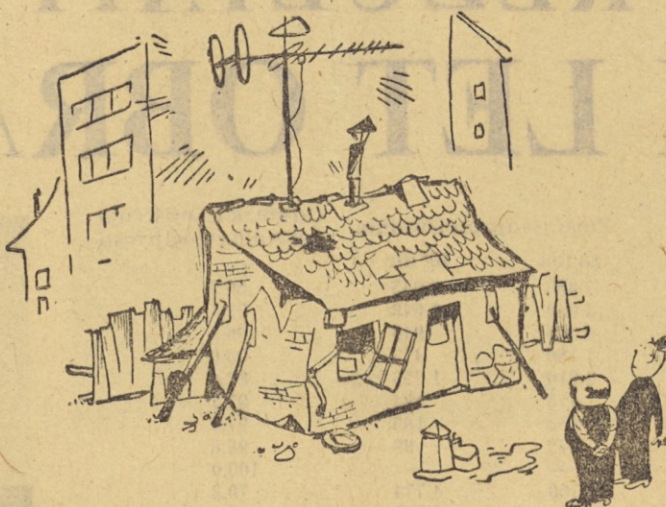
Konsignacijska skladišča v Ljubljani in Zagrebu

Nudimo:

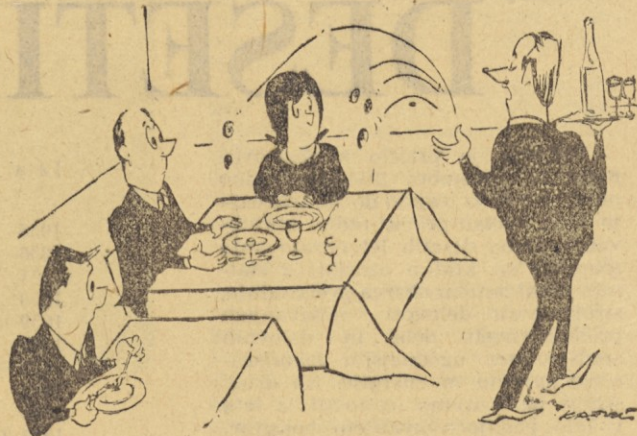
- pisarniške stroje vseh vrst
- stroje za obdelavo kovin
- stroje za obrtniško in industrijsko obdelavo lesa
- najrazličnejša strojna orodja, naprave in oprema za lesnoobdelovalne stroje in za obdelavo kovin
- brusilna sredstva za les in kovine
- finomerilna orodja in instrumente
- proizvode barvnih kovin
- različne kemikalije
- foto aparate in pribor, kino aparate in pribor
- plexisteklo in plexigum - umetno maso za brizganje

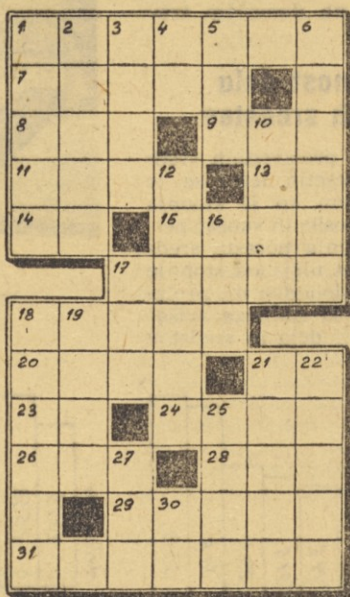
Za razvedrilo in kratek čas

— S tole anteno nekaj ne more biti v redu...!

— Če že zahtevate, tule je drobiž...!

Križanka

Vodoravno: 1. starorimsko mesto, ki je bilo ob izbruhu vulkana uničeno, 7. posteklina, lošč, 8. okrajšano nedoločni zaimek, 9. oddelek starorimske konjenice, 11. subtropska rastlina, 13. veznik, 14. kazalni zaimek, 15. okrajšano moško ime,

17. priimek slov. slikarja in grafika (Božidar), 18. hrib pri Beogradu, 20. drobno rešeto, 21. različna soglasnika, 23. začetnici imena in priimka slov. kiparja, (»Ilegalec« v Ljubljani in »Prešeren« v Kranju), 24. reka na Gorenjskem, 26. oče, 28. del telesa, 29. žensko ime, 31. vrsta umetnih vlaken.

Navpično: 1. starorimsko hišno zavetniško božanstvo, 2. rastlina zajedalka, 3. egiptovski bombaž, 4. začetnici priimka in imena slov. komponista popevk, 5. okrajšano žensko ime, 6. prebivalec Perzije, 10. majhno okence, 12. pergamski kralj, 16. letoviški kraj pri Lovranu, 17. kratica jugosl. letalskega podjetja, 18. zemeljska smola, 19. igra na karte (fon.), 21. švedska denarna enota, 22. krvoločna žival, podobna volku, ki najraje žre mrhovino, 25. obljuba, 27. gorski masiv v zahodni Afriki, 30. japonska dolžinska mera.

REŠITEV

PREJŠNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. keratin, 8. apanaža, 9. pika, n. 10. Aka, 11. les, 13. Ra, 14. kure, 15. satan, 16. krater, 18. velur, o. 20. Avon, 21. tm, 22. di, 23. Ira, 24. ejektor, 27. ravnina.

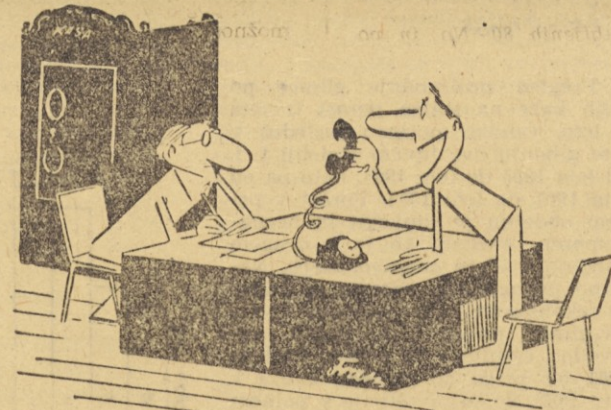
LEPO OBLEČEN — ZADOVOLJEN, KDOR OBISKUJE:

PRODAJNI SERVIS

Modna hiša

LJUBLJANA · MARIBOR

— Mislim, da je tole za vas, pravi: »Zdravo, stari lopov!«

Spored RTV Ljubljana za teden od 19. do 25. novembra 1964

CETRTEK

19. NOVEMBRA

5.00—8.00 Dobro jutro! — 6.00—6.10 Jutranji radijski dnevnik — 8.05 Jutranja glasbena srečanja — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo: Tolminski punt — 9.25 Mahnič-Vodopivec: Starec in živalca — 9.50 Domače viže in napevi — 10.00 Dopoldanski radijski dnevnik — 10.15 Glasbeni sejem — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Kmetijski nasveti: Ing. Milan Rovar: Priprave za zimsko škorpiljenje sadnega drevja — 12.15 Na kmečki peči — 12.30 Prebujenje polj... — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam... — 14.05 Naši solisti v priljubljenih operah — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.00 Popoldanski radijski dnevnik — 15.30 Igra pihalna godba Ljudske milice — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Turistična oddaja — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.15 »Odkoča deska« — 18.45 Jezikovni pogovori — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Večerni radijski dnevnik — 20.00 Cetrtek večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Večer umetniške besede — Nada Gabrijeličeva — 21.40 Glasbeni nokturmo — 22.10 Nočni akordi — 23.05 Češka in nemška sodobna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

PETEK

20. NOVEMBRA

5.00—8.00 Dobro jutro! — 6.00—6.10 Jutranji radijski dnevnik — 8.05 S Koroškega do dubrovniških obal — 8.35 Za vsakega nekaj — 8.55 Plonirski tehnik — 9.25 Mariborski pihalni ansambel — 9.35 Pet minut za novo pesmico — 10.00 Dopoldanski radijski dnevnik — 10.15 Komorni zbor RTV Ljubljana poje skladbe francoskih komponistov — 10.35 Novo na knjižni polici — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Neka domačih za prijetno popoldne — 12.30 Drobni operni prizori — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam... — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo. Kaj neki bo to? — 14.35 Komorni ansambel — 15.00 Popoldanski radijski dnevnik — 15.25 Napotki za turiste — 15.30 Pesmi z južnega morja izvaja ansambel Vlacava Kučere — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Petkov simfonični koncert — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Revija naših pevcev zabavne glasbe — 18.45 Kulturna kronika — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Večerni radijski dnevnik — 20.00 Arena za virtuozne zabavne orkestrov JNA (prenos iz GR) — 23.05 Literarni nokturmo — 23.05 Nočni obisk pri družini Bachov — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

SOBOTA

21. NOVEMBRA

5.00—8.00 Dobro jutro! — 6.00—6.10 Jutranji radijski dnevnik — 8.30—8.35 Napotki za turiste — 8.45 Poje nam Koroški akademski oktet — 8.55 Melodije za razvedrilo — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo. Kaj neki bo to? — 9.25 Mladi glasbeniki glasbene šole Vič-Ljubljana — 9.35 Igrajo mali ansambli — 10.00 Dopoldanski radijski dnevnik — 10.15 Glasbeni sejem — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Radijska kmečka univerza — 12.15 Domači pele mele — 12.30 »Ljubici« in druge pesmi naših starih mojstrov z instrumentalnimi intermezzi — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam... — 14.05 Iz baletov Coppelia in Sylvia Lea Delibesa — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.00 Popoldanski radijski dnevnik — 15.30 Nastopajo mešani, moški in ženski zbor ter oktet Tehniške srednje šole — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Pesmi in pesni iz Jugoslavije — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Arje in finale iz Gounodove opere Faust — 18.45 S knjižnega trga — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Večerni radijski dnevnik — 20.00 Mladinska oddaja: modrostni zob — 21.00 Zaplešite z nami — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Za prijeten konec tedna — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

NEDELJA

22. NOVEMBRA

6.00—8.00 Dobro jutro! — 6.30—6.35 Napotki za turiste — 7.40—7.45 Pogovor s poslušalci — 7.55 Mladinska radijska igra: Aleksander Marodić: Neuklonljivi — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I. — 10.00 Se pomnite, tovariši... Božidar Maslaric: Na široki fronti internacionalizma — 10.30 Pesmi borbe in dela — 10.40 Nedeljski koncert lahke glasbe — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za našo vas — 13.50 Pred domačo hišo — 14.00 Nedeljski operni koncert — 15.05 Danes popoldne — 17.30 Humoreska tega tedna — 18.30 Melodije za nedeljsko popoldne — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Večerni radijski dnevnik — 20.00 Naš nedeljski sestanek — 21.30 Iz slovenske simfonične glasbe — 22.10 Melodije za lahko noč — 23.05 Nočni komorni koncert del jugoslovanskih skladateljev — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

PONEDELJEK

23. NOVEMBRA

5.00—8.00 Dobro jutro! — 6.00—6.10 Jutranji radijski dnevnik — 8.05 Jutranje glasbeno srečanje — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.10 Zaplešimo in zapojmo — 9.25 Iz narodne zakladnice — 9.45 Igra ameriške simfonične godba na pihala — 10.00 Dopoldanski radijski dnevnik — 10.15 Pisan »orkestralni intermezzo« — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Pred domačo hišo — 12.30 Domače in tuje virtuozne skladbe — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam... — 14.15 S poti po Španiji... — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.00 Popoldanski radijski dnevnik — 15.30 Poslušajmo zborovske skladbe in priredbe Vasilija Mirka in Zorka Prelovca — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Iz opernega sveta — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.45 Zvočni razgledi — madžarska zabavna glasba — 18.45 Svet tehnike — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Večerni radijski dnevnik — 20.00 Slovenski izvajalci slovenskih melodijami — 20.20 »Glasba in poezija« slovenske moderne — 22.10 Nočni akordi — 23.05 Literarni nokturmo — 23.15 Jazz orkestri vam igrajo — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

TOREK

24. NOVEMBRA

5.00—8.00 Dobro jutro! — 6.00—6.10 Jutranji radijski dnevnik — 8.05 Kvintet bratov Avsenik s pevčema Emo Prodrik in Francem Korenom — 8.25 Lahka glasba — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo. To je naša domovina — 9.25 Dueti iz Mozartovih oper — 9.45 Zvočne miniature — 10.00 Dopoldanski radijski dnevnik — 10.15 Glasbeni sejem — 11.00 Nimaš prednosti! — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Neka slovenske vokalno-instrumentalne glasbe — 12.30 Iz koncertov in simfonij — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam... — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo. V rojstno mesto naše republike — 14.35 Pet minut za novo pesmico — 15.00 Popoldanski radijski dnevnik — 15.30 V torek nasvidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Predstavljamo vam jugoslovanske ansamble zabavne glasbe — 18.45 Na mednarodnih križpotih — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Večerni radijski dnevnik — 20.00 Majhen recital pianista Andreja Jarca — 20.20 Radijska igra — 21.20 Serenadni večer — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Nočni koncert z deli jugoslovanskih skladateljev — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

SREDA

25. NOVEMBRA

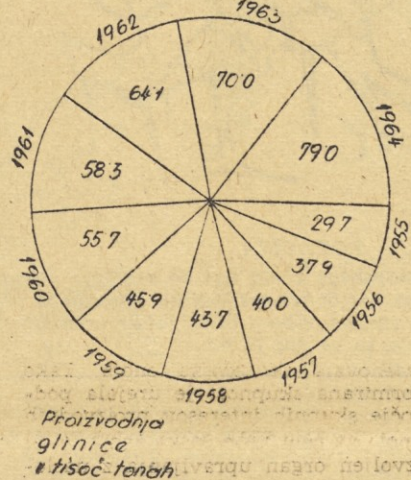
5.00—8.00 Dobro jutro — 6.00—6.10 Jutranji radijski dnevnik — 8.05 Glasbena matineja — 8.55 Pisan »svet« pravljic in zgodb — 9.10 Ansambel in solisti — 9.25 Dopoldanski domači pele mele — 9.45 Pri domačih in tujih solistih — 10.00 Dopoldanski radijski dnevnik — 10.15 Zabavni zvoki — 10.45 Človek in zdravje — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Nimaš prednosti! — 12.05 Radijska kmečka univerza — 12.15 Trig Avgusta Stanka — 12.20 Arje iz oper — 12.30 Poročila — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam... — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo. To je naša domovina — 14.35 Kaj in kako pojo mladi pevci pri nas in po svetu — 15.00 Popoldanski radijski dnevnik — 15.30 Slovenske narodne in priredbi Danila Bugarja — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Ob 23 letnici rojstva Christopha Willibalda Glucka — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Iz fonoteke Radia Koper — 18.45 Naš razgovor — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Večerni radijski dnevnik — 20.00 Koncert Učiteljskega pevskega zbora Emil Adamič — 20.20 Melodije jugoslovanskih skladateljev zabavne glasbe — 20.40 Giacomo Puccini: Manon Lescaut, radijska priredba opere — 22.10 Igramo za ljubitelje zabavnih zvokov — 23.05 Literarni nokturmo — 23.05 Jazz s plošč — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

POSLOVNI REZULTATI IN PROBLEMI DESETIH LET OBRATOVANJA

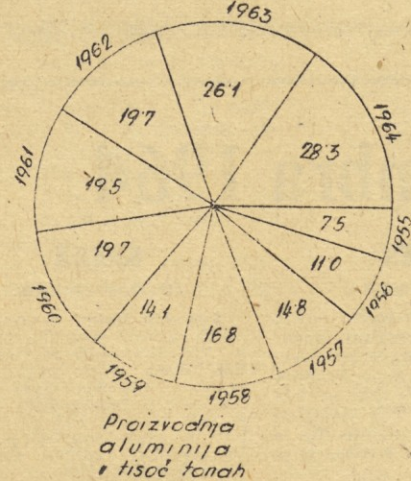
Podjetje je pričelo z obratovanjem 21. novembra 1954. Poizkusno obratovanje je trajalo do 28. februarja 1955, nakar prične redno obratovanje. Dobo desetih let obratovanja moremo na kratko označiti s stalnim porastom obsega proizvodnje, strokovnosti delavcev, zviševanjem produktivnosti dela in delovnih sredstev ter ugodnejšim izkoriščanjem surovin in energije. Na drugi strani pa moramo ugotoviti iz leta v leto padajočo kvaliteto boksitov, nenehno naraščanje nabavnih cen za surovine, električne energije in prevozne usluge in obremenjevanje lastne cene proizvodnje z naraščajočimi elementi družbene akumulacije. Pri vsem tem ostane prodajna cena proizvodnje na istem nivoju, ki je utrjen z zakonskim predpisom iz leta 1956. Rezultat teh nasprotujočih si gibanj je vsakoletno večje ali manjše omejevanje zboljšanja finančnega rezultata v korist podjetja na račun povečanja družbene akumulacije oz. podražitve surovin, prevoza in energije. Stanje še bolj zaostreje kvantitetno in kvaliteto nihanja oskrba z elektroenergijo.

Obseg proizvodnje

Letni obseg proizvodnje, tako fizični kot vrednostni, nam najzornije prikazuje dinamiko razvoja podjetja v desetih letih.

Pregled proizvodnje glinice po letih kaže na stalen porast iz leta v leto, vendar moramo zaslediti v tem gibanju dve tipični obdobji. T. j. od leta 1955 do leta 1961, nato pa od leta 1961 do leta 1964. Porast v prvem obdobju je sunkovit in neenakomeren, medtem ko je v drugem obdobju višji in enakomernejši. Načrtno prilagajanje opreme za bodočo rekonstrukcijo in razširitev tovarne glinice prične delno dajati proizvodne rezultate že v letu 1960 in 1961 ter pride do polnega izraza v letu 1962, ko so investicije v polnem teku, organizirane pa so tako, da v čim manjši meri motijo proizvodnjo.

Grafikon, ki prikazuje proizvodnjo aluminija v posameznih letih, pa kaže nekoliko drugačno sliko. Porast je od leta do leta sicer izredno močan — močnejši kot pri glinici — vendar lahko v določenih letih ugotovimo zastoje, katerih vzrok je nezadostna oskrba z elektroenergijo. Elektroenergetsko vprašanje je za vsako proizvodnjo aluminija najvažnejše. Zadostna količina elektroenergije, razpoložljiva vsak hip skozi leto in dan, je brezpogojna zahteva te panoge proizvodnje. Preteklo obdobje, trenutno stanje in perspektiva bližnjih let pa so daleč od tega osnovnega pogoja. Tako moramo ugotoviti, da smo v obdobju od leta 1955 do leta 1964 zaradi take elektroenergetske situacije sleherni leto razen leta 1963 izgubljali na tisoč ton aluminija, ko so bile elektrolitske peči večkrat tudi v celoti izklopljene.

Izgube proizvodnje aluminija in obseg izkoriščanja vgrajenih zmogljivosti od leta 1955 do leta 1964 nazorno vidimo v naslednjem pregledu.

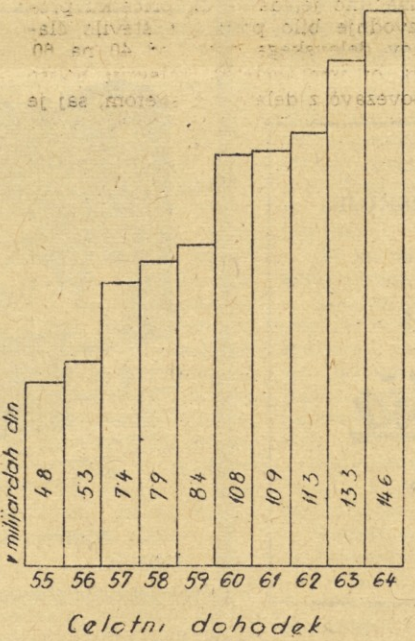
Leta	Zmanjšanje proizvodnje za ton	10 ⁶ din	Odstotek izkoriščenja delovnih zmogljivosti
1955	7.463	3.045	50,3
1956	4.040	1.648	73,1
1957	2.305	940	86,5
1958	1.160	473	93,6
1959	3.010	1.228	82,4
1960	475	194	97,7
1961	453	185	97,7
1962	242	99	98,8
1963	—	—	100,0
1964 (ocena)	11.700	4.774	70,8
1955—1964	30.848	12.586	85,2

Na ta način je bila vrednost bruto produkta v desetih letih znižana za čez 12 milijard dinarjev. Delež stalnih stroškov v lastni ceni proizvodnje se je občutno zvišal, da ne omenjamo še škode, nastale na elektrolitskih pečeh zaradi izklapljanja in slabši izkoristek elektroenergije ob zmanjšanem številu peči v obratovanju.

Obseg proizvodnje tovarne anodne mase je sorazmeren z obsegom proizvodnje tovarne aluminija, saj proizvajamo anodno maso le za lastne potrebe. Večja proizvodnja je izkazana le v letu 1963, ko smo potrebovali večje količine anodne mase za gradnjo elektrolitskih peči v novi elektrolitni hali.

Iz navedenega lahko povzamemo, da je bil razvoj proizvodnje tovarne glinice zaradi zadovoljive oskrbe s surovinami v večji ali manjši meri odvisen od notranjih faktorjev, na katere je lahko vplival delovni kolektiv, medtem ko na obseg proizvodnje tovarne aluminija odločilno vplivajo tudi zunanji faktorji.

Rast in razvoj podjetja v minulih desetih letih je razviden tudi iz gibanja celotnega dohodka. Celotni dohodek je za naše podjetje — kot eno izmed izredno redkih — popolnoma stalen pokazatelj, ki ga ni potrebno popravljati zaradi primerljivosti po posameznih letih, saj je prodajna cena od pričetka proizvodnje do danes nespremenjena.

Celotni dohodek poraste v desetih letih v enem letu povprečno za 23% in se v celotnem obdobju potroji. Na kakšen uspeh kaže tak porast, si lahko predstavljamo, če ponovno poudarimo, da so prodajne cene skozi vsa leta enake.

Na dohodek podjetja je poleg ostalih faktorjev vplivalo tudi premiranje za izvršen izvoz, ki ga je družba odobravalna podjetju.

Prejete izvozne premije v preteklih desetih letih:

Leta	V milijonih din
1955	476
1956	366
1957	455
1958	490
1959	938
1960	684
1961	317
1962	343
1963	270
1964	113
Skupaj	4.452

Izvozne premije smo prejeli v preteklih desetih letih predvsem za glinico, vključno do leta 1958 pa tudi za aluminij. Po tem času aluminija nismo več izvažali.

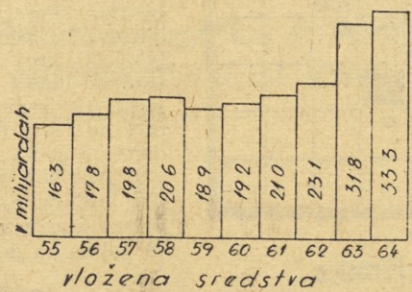
Izvozne premije je družba odobravalna na našo zahtevo zato, da smo se lahko pojavili na mednarodnem trgu. Brez te izvozne stimulacije se na zunanjem trgu ne bi mogli pojaviti zaradi neusklajenosti domačih in zunanjih cen.

Kljub sprejetim izvoznim premijam, je bila dosežena cena redno nižja od cene na domačem trgu. Zato

ne moremo trditi, da je podjetje z izvozom ustvarjalo izredne dohodka. Pri izvozu je podjetje dosegalo redno nižji dohodek, kot če bi isto blago bilo prodano na domačem tržišču.

Proizvodnost dela in delovnih sredstev

Vložek dela in proizvodnih sredstev v zadnjih desetih letih se je spreminjal. Medtem ko je stopnja porasta števila zaposlenih skoraj petkrat nižja, je stopnja porasta sredstev za delo enkrat nižja od stopnje porasta celotnega dohodka oz. proizvodnje. To je dokaz stalnega zviševanja proizvodnosti dela in sredstev za delo.

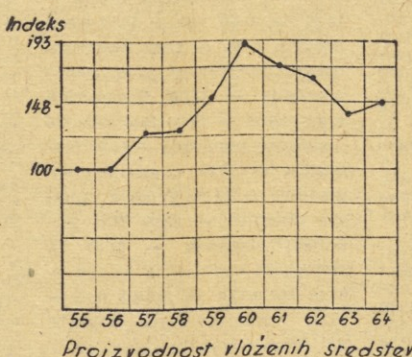

Od leta 1955 do leta 1958 sredstva naraščajo; v tem času je zaključena prva faza gradnje našega kombinata z dograditvijo tovarne anodne mase. V času od leta 1959 do leta 1962 so premiki v vrednosti skupno vložnih sredstev le zaradi sprememb obratnih sredstev in manjših investicij. V letu 1963 in 1964 pride do stopnega aktiviranja graditve druge faze Kidričevega. Skozi vse obdobje pa nastopajo večkratne revalorizacije osnovnih sredstev, ki zmanjšujejo dejanski dvig proizvodnosti.

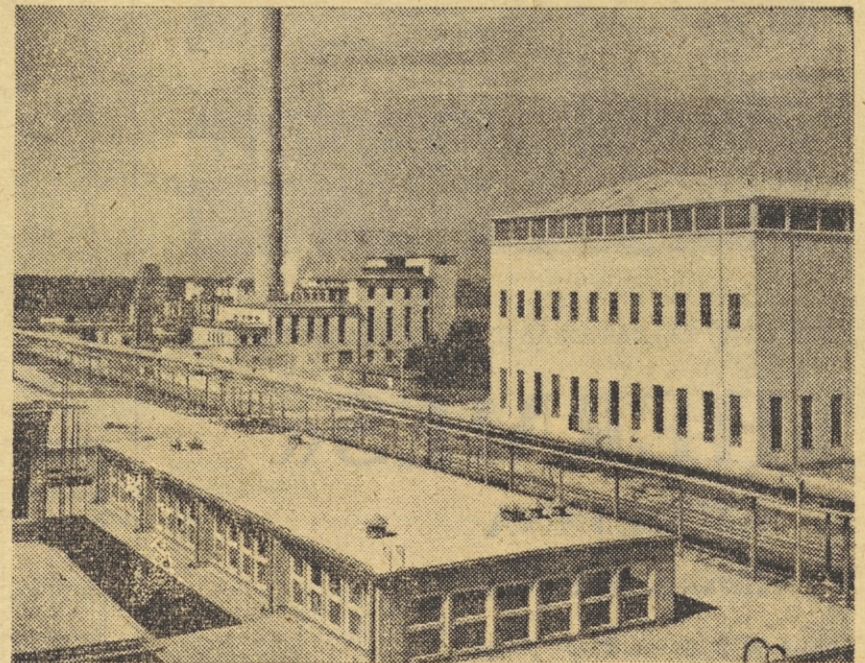
Gibanje proizvodnosti vložnih sredstev ugotovimo iz vrednosti vložnih sredstev na 100 din celotnega dohodka v posameznem letu.

Leta	Na 1000 din celotnega dohoda vložnih sred.	Indeks
1955	343	100
1956	282	82
1957	268	78
1958	262	76
1959	225	66
1960	178	52
1961	193	56
1962	205	60
1963	239	70
1964	228	66

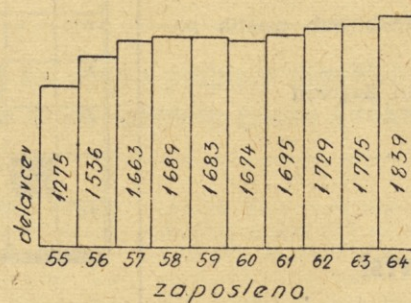
Razvidno je, da je praviloma iz leta v leto potrebno manj sredstev za doseganje enakega proizvodnega uspeha, da je torej proizvodnost sredstev v stalnem porastu. Porast proizvodnosti sredstev bi bil seveda še ugodnejši, če bi bilo možno izločiti vpliv revalorizacije sredstev v posameznih letih. Leta 1963 se proizvodnost v primerjavi s predhodnim letom nekoliko zniža, kar je posledica pričetka aktiviranja sredstev za drugo fazo gradnje Kidričevega. To je povsem razumljivo, saj nova visoka avtomatizirana in moderna oprema bistveno vpliva na zmanjšanje potrebnega dela, kot bomo to videli v naslednjih poglavjih. Ugotavljamo, da je proizvodnost vložnih sredstev od leta 1955 do leta 1964 narasla za 34 odstotkov, kar je razvidno iz grafikona.

Povprečno število delavcev v posameznih letih v obdobju od leta 1955 do leta 1964 je bilo naslednje:

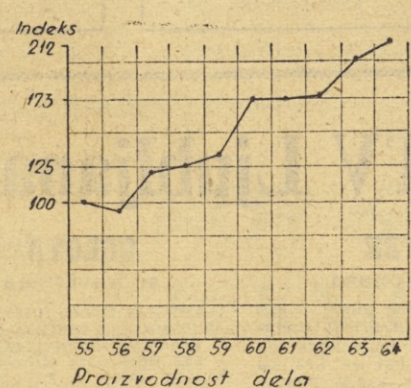
Pogled na del objektov tovarne

Proizvodnost dela v posameznem letu ocenjujemo s pomočjo dosežene celotnega dohodka na enega delavca:

Leta	Na 1 delavca 000 din celotnega dohodka	Indeks
1955	3.741	100
1956	3.460	92
1957	4.441	119
1958	4.658	125
1959	4.984	133
1960	6.459	173
1961	6.427	172
1962	6.534	175
1963	7.502	201
1964 (ocena)	7.939	212

V desetih letih poraste proizvodnost vložnega dela za 112%. Tako ugoden rezultat je vsekakor preverjeno posledica stalnega dvigovanja strokovnosti kadra. Ni pa zanemarljivo vpliva na gibanje proizvodnosti dela, ki ga ima zlasti v zadnjih letih uvažanje avtomatizirane in moderne opreme.

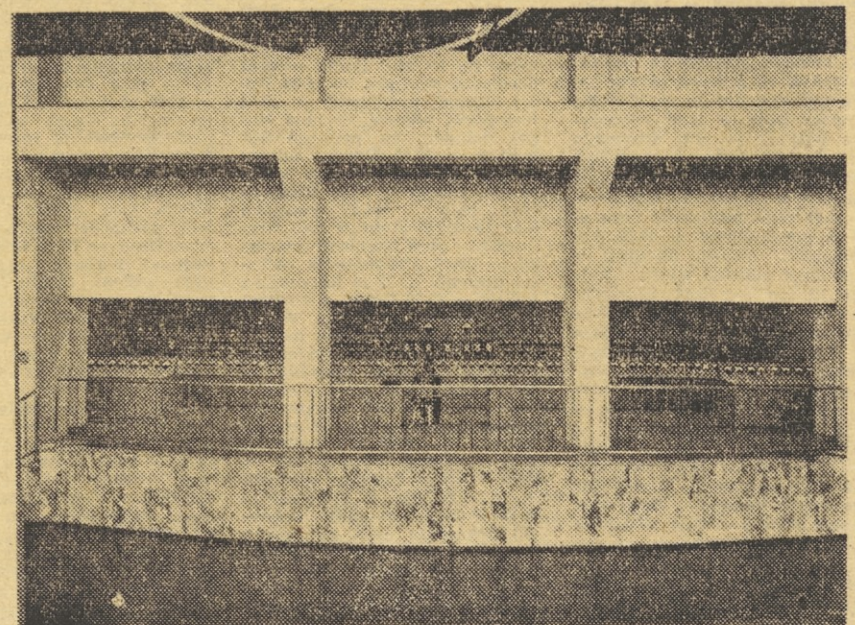

Rezultati storilnosti dela bi bili v posameznih letih še ugodnejši, če ne bi proizvodnjo ovirale stalne večje ali manjše redukcije elektroenergije. Nenačrtnost teh redukcij rezultate storilnosti še nadalje poslabšuje, ker onemogoča primerno politiko reguliranja obsega delovne sile. Kljub tem negativnim vplivom lahko smatramo doseženi porast storilnosti za zadovoljiv. Nedvomno pa še obstajajo notranje rezerve, katerih aktivizacija bo omogočala še nadaljnji porast storilnosti dela.

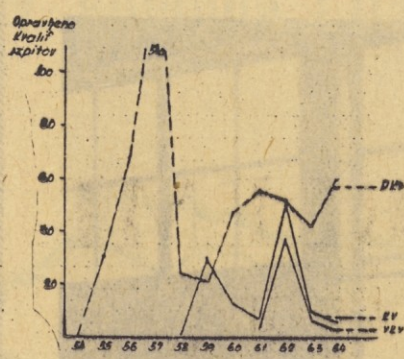
Razvoj kadra od dneva začetka proizvodnje do danes

Lokacija tovarne je bila izbrana v industrijsko popolnoma nerazvitem področju. Tu, sredi Dravskega polja do takrat ni bilo nobenega industrijskega objekta. Delovna sila — naš sedanji kolektiv — je v največji meri iz bližnje kmečke okolice. Mnogo sedanjih članov našega kolektiva je sicer že delalo pred začetkom proizvodnje na tem objektu. Delali so pri gradbenih delih, nadalje pri montaži strojnih naprav in se tako neposredno seznanili s tovarniškimi napravami. Ko je 21. novembra 1954 pričela tovarna obratovati, so bivši monterji, električarji, gradbeni delavci in drugi stopili ob elektrolitske in livarske peči in k raznim napravam v obratu glinice in se niso ustrašili spoprijeti se z novo, do tedaj jim neznano proizvodnjo. Ni bilo lahko, a z dobro voljo in vztrajnostjo so se uvažali in tudi osvojili proizvodni proces. Sprva je bilo bolj težko vsem, od inženirja do navadnega delavca, saj je do pričetka obratovanja v tej panogi proizvodnje imelo izkustva le nekaj ljudi, medtem ko so se vsi drugi učili in izučili v naši tovarni. Iz priučenih delavcev so postajali elektrolizerji, glinčarji, livarji aluminija, plinarji in podobno.

Uspesabljanje neposrednih proizvajalcev z lastnim strokovnim kadrom v potrebno kvalificirano delovno silo se prične v letu 1955, ko ni bilo v podjetju nobenega za to stroko usposobljenega delavca. Do danes je pridobilo ustrezno kvalifikacijo 1108 delavcev kot je razvidno iz grafikona.

Komandno mesto v stiskalnici za elektrolize

Visoka mehanizacija in daljinsko upravljana avtomatizacija zahteva vedno manj toda zato bolj specializiranih neposrednih proizvajalcev in vedno močnejše službe visoko kvalificiranih strokovnjakov.

Izkoriščanje surovin

Poleg proizvodnosti dela in delovnih sredstev je najvažnejši faktor uspešnega poslovanja podjetja dosežena stopnja izkoriščanja surovin, ki jo ugotavljamo iz primerjanja doseženih normativov porabe v posameznih letih na enoto proizvoda.

Surovina	Enota mere	Leto 1955	Leto 1964	Indeks
Za 1 tono glinice				
boksit	t	2.875	2.762	96
lignit	t	0.218	0.201	92
premogova mešanica		1.953	1.386	71
Za 1 tono aluminija				
glinica	t	2.149	1.970	92
anodna masa	t	0.643	0.557	87
kriolit	t	0.108	0.046	43
elekt. energija	KWh	21.263	19.462	92

Normativi porabe vseh osnovnih surovin v letu 1964 so ugodnejši kot v letu 1955. Največje odstopanje nastaja pri porabi premoga, lignita in anodne mase, medtem ko je stopnja izboljšanja v normativu porabe boksita, sode, glinice in elektroenergije nižja; razen v normativu porabe glinice pa je potrebno stremeti tudi pri teh rezultatih še za nadaljnjimi znižanji, saj so normativi modernih tovarn v inozemstvu še boljši. Seveda je odvisen normativ porabe boksita tudi od njegove kvalitete, za katero smo pa predhodno že omenili, da se z leti počasi znižuje, ker pada vsebnost Al_2O_3 in se dviga vsebnost SiO_2 . Na normativ porabe električne energije poleg načina posluževanja elektrolitskih peči v pre-

cejšnji meri vpliva tudi režim oskrbe z elektroenergijo, ki jo trošimo večjo količino na enoto proizvoda, če je v obratovanju manjše število peči.

Lastna cena proizvodnje

Vsi dosedanja tabelarni pregledi in ugotovitve bi nujno privedli do zaključka, da mora biti lastna cena na enoto proizvoda od leta 1955 dalje iz leta v leto nižja, saj je obseg proizvodnje vedno večji, storilnost dela in delovnih sredstev v stalnem porastu in izkoriščanje surovin vedno boljše. Vendar temu ni tako; dejansko je bila v zadnjih desetih letih po posameznih letih dosežena naslednja cena ene tone glinice in aluminija:

Glinica			Aluminij		
Leta	din	indeks	din	indeks	
1955	61.014	100	275.137	100	
1956	66.717	109	305.294	111	
1957	72.964	120	302.543	110	
1958	74.926	123	332.603	121	
1959	71.894	118	350.673	127	
1960	68.800	113	298.748	109	
1961	77.779	127	329.781	120	
1962	74.667	122	326.326	119	
1963	76.819	126	336.291	122	
1964 (ocena)	84.000	138	363.000	132	

Rezultat nasprotuje vsem predhodnim predpostavkam, saj je lastna cena skoraj sleherno leto višja od cene predhodnega leta. Ker predstavljajo osebni dohodki v lastni ceni sorazmerno majhen delež, moramo iskati vzroke takemu gibanju lastne cene le v zunanjih faktorjih, na katere podjetje nima odločilnega vpliva. Ti faktorji so v glavnem že omenjeni v prejšnjih navajanjih in jih tu le na kratko ponovimo. Revalorizacije osnovnih sredstev zvišujejo osnovo za stroške amortizacije in obresti na poslovni sklad, nesistematske redukcije električne energije močno skrajšujejo trajnostno dobo elektrolitskih peči, kar povzroča porast stopnje investicijskega vzdrževanja, neekonomično izrabo razpoložljive delovne sile in slabši izkoristek elektroenergije. V letu močnejše redukcije elektroenergije se zaradi relativnega zmanjšanja obsega proizvodnje delež stalnih stroškov občutneje odraža v lastni ceni. Ta dejstva smo že omenili, omeniti pa moramo za zadnji leti še vpliv z zakonskim predpisom povišanih obresti na dolgoročno posojila. Teh posameznih faktorjev pa ne bomo posebej analizirali, ker praviloma vplivajo na celotno jugoslovansko industrijo. Pač pa si bomo nekoliko podrobneje ogledali tisti faktor, po katerem je bazična aluminijaska industrija v enakopravnem položaju z ostalimi, to pa je odnos med nabavnimi cenami surovin in prodajno ceno aluminija in lahko rečemo tudi glinice.

Nabavne cene

Naše prodajne cene so skozi celotno obdobje desetih let stalne in s predpisom plafonirane, a nabavne cene vseh osnovnih surovin, energije, materiala in tujih uslug pa so iz leta v leto v večjem ali manjšem porastu. Jasno je, da se škarje cen pri tem zapirajo, kar povzroča dezinvestiranje v aluminijaski industriji. Sicer pa pogledimo:

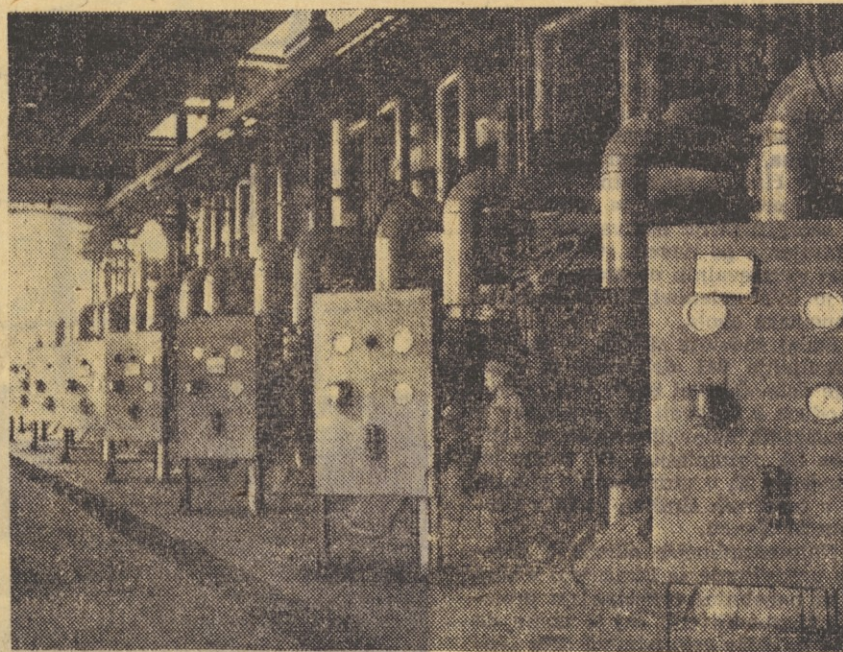
Cena za 1 tono — 1000 KWh										
boksit			soda			lignit			el. energ.	
Leta	din	ind.	din	ind.	din	din	ind.	din	ind.	
1955	4002	100	31.318	100	2620	100	3612	100	1970	100
1956	4292	107	32.816	105	2620	100	3884	108	2090	106
1957	4628	116	33.482	107	2228	85	3917	108	2640	134
1958	4517	113	34.410	110	2560	96	3978	110	2920	148
1959	4601	115	34.410	110	2631	100	4269	118	2648	134
1960	5439	136	35.544	113	3489	133	4939	137	2784	141
1961	6357	159	35.544	113	3513	134	5188	144	2874	145
1962	7655	191	35.913	115	3515	134	5576	154	2901	147
1963	7621	191	36.483	116	3341	127	5905	163	3125	159
1964	8203	205	39.980	128	3690	141	6411	177	3225	164

Nabavna cena za boksit poraste v desetih letih za 105%, za lignit za 41%, za rjavi premog pa za 77%, porast nabavne cene za sodo je izkazan 28%, vendar moramo tu pripomniti, da so do leta 1963 naraščali le prevozni stroški, v drugi polovici leta 1964 pa je poskočila tudi cena sode: povprečna letna nabavna cena za elektroenergijo pa poraste za 64%.

V prejšnji tabeli so navedene le glavne osnovne surovine in energije, vendar so se podražile v istem obdobju tudi druge surovine, ki pa jih uporabljamo v naši proizvodnji v manjšem obsegu.

Če bi v vseh teh letih ostale nabavne cene surovin in elektroenergije na nivoju leta 1955, bi bili stroški v posameznih letih manjši.

Leta	Za 10 ⁶ din
1956	96
1957	300
1958	659
1959	472
1960	778
1961	943
1962	1.333
1963	1.656
1964 (ocena)	2.463
1956—1964	8.700

Avtomatizirani obrat glinice

S tem bi bila tudi lastna cena na enoto proizvoda nižja in to v posameznih letih:

Glinica			Aluminij		
Leta	din	indeks	din	indeks	
1955	61.014	100	275.137	100	
1956	65.176	107	289.773	105	
1957	69.713	114	267.332	97	
1958	68.605	112	282.323	103	
1959	67.948	111	308.532	112	
1960	61.148	100	265.632	96	
1961	65.837	108	284.286	103	
1962	59.335	97	281.841	102	
1963	62.366	102	280.501	102	
1964	65.194	107	283.149	103	

Ob stalnih nabavnih cenah bi bila tudi lastna cena proizvodnje mnogo stabilnejša in blizu nivoja leta 1955. Ker korektura lastne cene v prejšnjem primeru upošteva le izenačenje nabavnih cen s cenami v baznem obdobju, ne upošteva pa zviševanja ekonomskih instrumentov in vpliva fiksnih stroškov zaradi manjšega obsega proizvodnje po redukcijah, moremo zaključiti, da porast proizvodnosti dela, delovnih sredstev in boljše izkoriščanje surovin sicer odprav-

lja posledice teh negativnih zunanjih vplivov pri zmanjšanem obsegu proizvodnje do gotovo meje, ne more pa odpraviti tudi vpliva porasta nabavnih cen surovin in materiala.

Da bi zvišanju nabavnih cen pri določenih surovinah in energiji ne gre za male zneske, ampak da je ob stalnem zviševanju njih nabavnih cen in stroškov za prevoze ta faktor izredno pomemben, vidimo iz naslednjih zneskov, ki smo jih v devetih letih plačali na račun podražitev:

Razvoj delavskega samoupravljanja ob desetletnici proizvodnje

Dne 8. junija 1950 je bil izvoljen prvi 40-članski delavski svet TGA in kmalu nato prvi upravni odbor. Značilno za obdobje, v katerem sta bila izvoljena prvi delavski svet in prvi upravni odbor tovarne, je to, da so tovarno takrat šele gradili. Pristojnosti organov upravljanja so bile takrat še ozke in bolj posvetovalnega značaja.

Dosežene izkušnje v delavskem samoupravljanju, ki so jih pridobili do leta 1954, ko so pričeli s poskus-

nično je, da je ob pričetku proizvodnje bilo povečano število članov delavskega sveta od 40 na 60, da bi imel celoten kolektiv boljše povezavo z delavskim svetom, saj je bila naloga članov delavskega sveta seznanjati člane kolektiva s svojim delom in sprejetimi sklepi ter zadevami, ki bodo obravnavane na seji. V prvem obdobju so bile formirane grupe članov delavskega sveta, ki so na svojih sestankih obravnavali dnevni red seje in zbirali mnenje kolektiva o posameznih zadevah, ki jih je obravnaval delavski svet. Predstavniki takšne grupe je potem na zasedanju delavskega sveta povedal mnenje oz. predlagal tisto, kar so menili člani grup za najprilnejše.

To je bil praktično povod za decentralizacijo delavskega samoupravljanja. Že v letu 1959 in 1960 je bilo v TGA precej razprav o decentraliziranem načinu delavskega samoupravljanja. Najprej je izvršni odbor sindikalne podružnice sprožil v kolektivno razpravo o decentralizaciji enotne sindikalne podružnice. Spomladi leta 1961 so do tedaj enotno sindikalno podružnico razdelili v 4 samostojne podružnice.

Delavski svet je v letu 1961 imenoval posebno komisijo za sestavo pravil podjetja, ki je imela istočasno nalogo proučiti in pripraviti predlog decentraliziranega sistema delavskega samoupravljanja. Nova pravila podjetja, ki jih je delavski svet sprejel ob koncu leta 1961, so določala naslednji sistem decentraliziranja samoupravnih organov:

Sveti proizvajalcev proizvodnih enot, sveti proizvajalcev ekonomskih enot, centralni delavski svet z upravnim odborom.

V okviru posameznih organizacijskih enot so bili formirani sveti proizvajalcev proizvodnih enot. Dejavnost tega organa je zajemala področje posameznih dejavnosti (osnovne, stranske ali pomožne in neindustrijske) podjetja v okviru, ki ga diktira tehnološki proces — odgovornost, kontrola, racionalnost, delovna sila in principi obračunsko-tehnične službe. Svet takšne organizacijske enote je bil s tem osnovni organ upravljanja v podjetju. Proizvodne enote so slinele na sprejeti organizacijski shemi podjetja in so predstavljale določeno dejavnost. Organ upravljanja proizvodne enote, t. j. svet proizvajalcev, je bil voljen ločeno za vsako proizvodno enoto in ga je sestavljala petina članov enote.

Zaradi tehnološkega procesa in tudi ostalih faktorjev, predvsem pa zaradi skupnih interesov proizvodnje in proizvodnih nalog, so bila posamezna področja (proizvodne enote) s skupnimi interesi združena v večjo organizacijsko enoto, ki se je

za boksit	3300 milijonov
za premog	1425 milijonov
za sodo	523 milijonov
za elekt. ener.	3030 milijonov

Morda nam bi bile te podražitve razumljive, če bi imel gornji preliv denarja za posledico kvalitetnejše surovine ali manjše težave pri dobavi oziroma da bi morda le enkrat dosegli ustalitev nabavnih cen. Tako pa moramo žal ugotavljati, da ni v nobenem primeru nastala kaka sprememba v ugodnem smislu, niti je ne moremo pričakovati na podlagi dosedanjih izkušenj.

Pri takem razvoju se samo po sebi vsiljuje vprašanje, koliko časa bo podjetje sploh še sposobno rentabilno poslovati in dosegati tako akumulacijo, ki bo omogočala odplačevanje najetih kreditov in še zagotavljala nadaljnji normalen razvoj podjetja.

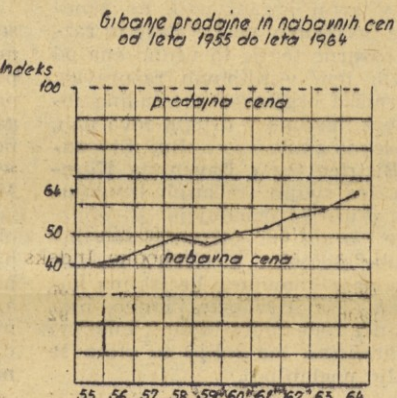
Smatramo, da je izhod iskati le v reviziji sedanje plafonirane prodajne cene aluminija in pri izvozu v omogočenju enakih pogojev z zunanjimi konkurenti. Prav tako je nujna vsakokratna uskladitev elementov družbene akumulacije z možnostmi izkoriščanja proizvodnih kapacitet, ki so pogojene zlasti po dodeljeni količini elektroenergije.

Zavedamo se, da je družba zaupala našemu kolektivu ogromna sredstva v upravljanje, saj znaša danes vrednost osnovnih sredstev po nabavnih cenah preko 38 milijard din.

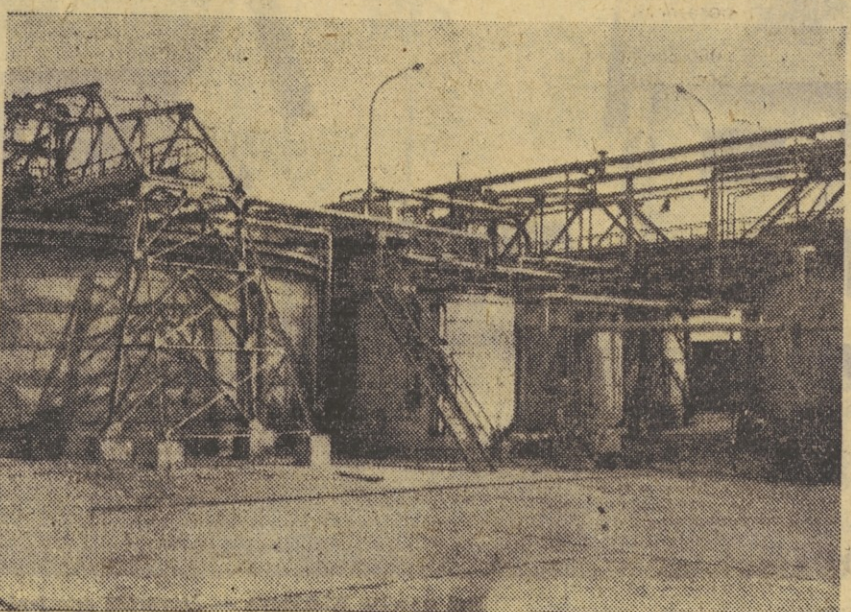
Izgradnjo prve faze Kidričevega je omogočila družba s tem, ko je iz zveznih fondov financirala ca. 18 milijard; tudi v drugi fazi izgradnje so zvezna sredstva odločilnega pomena, saj presegajo 9 milijard din. Kolektiv je upravičil to zaupanje, ko je s svojim delom omogočil celotno investicijo s tem, da je prispeval 6 milijard din. Hkrati je do danes odplačal družbi 5 milijard din dolga, medtem ko je skozi ves čas proizvajal aluminij po taki ceni, ki ni nikdar presegla cen na zunanjem trgu.

Smatramo, da na osnovi prikazanih dejstev zasluži kolektiv tudi v nadaljnjem delu in razvoju polno zaupanje in podporo družbe.

Pri sestavi so sodelovali: MARJAN BIZOVICAR, MILAN LONGHINO, BRANKO MLINARIĆ, ING. STANE TONEJC IN FRANC VRLIČ

Navajamo nabavne cene nekaterih osnovnih surovin skupaj s prevoznimi stroški in elektroenergijo po posameznih letih od leta 1955 dalje.

Novi del glinice

nim obratovanjem v tem podjetju, so koristno uporabili pri nadaljnjem razvijanju delavskega samoupravljanja. Delavci, ki so bili prej zaposleni pri gradnji in montaži tovarne, so pozneje prevzeli delo v proizvodnji in so postali proizvajalci in istočasno tudi upravljalci. Iz dneva v dan se je kazala večja zainteresiranost za pravilno delovanje delavskega sveta in upravnega odbora. Organi delavskega samoupravljanja so morali s svojim delom dokazati svoj položaj, tako da se je kolektiv prepričal, da je postal delavec proizvajalec in upravljalec sredstev, ki mu jih je družba zaupala.

Deseta obletnica obratovanja TGA ni samo časovno pomemben jubilej, ampak hkrati tudi važen mejnik med dosedanjim in bodočim načinom proizvodnje, saj sedaj proslavljajo tudi dokončanje rekonstrukcije obrata glinice in dograditev obrata aluminija.

V času redne proizvodnje, t. j. od leta 1955 se je delavsko samoupravljanje v našem podjetju razvijalo z zelo hitrim tempom. Sistem upravljanja lahko razdelimo v več faz.

imenovala ekonomska enota. Tako formirana skupnost je urejala področje skupnih interesov proizvodnih enot. Na čelu ekonomske enote je bil izvoljen organ upravljanja z naslovom svet proizvajalcev ekonomske enote, v katerega so volili vsi delavci proizvodnih enot neposredno, in sicer po enega člana na vsakih 15 zaposlenih. Naloga sveta proizvajalcev ekonomske enote je bila v upravljanju skupnih interesov proizvodnih enot, zaradi česar je lahko osnovni organ upravljanja prenašal na ta svet tudi del svojih kompetenc. S pravili podjetja so bile določene široke pristojnosti svetov proizvajalcev ekonomske enote.

Ustanovljene so bile 3 proizvodne ekonomske enote in ena servisna enota, ki so jo imenovali proračunska enota. — V okviru ekonomskih enot je bilo 14 proizvodnih enot, v okviru proračunske enote pa 3 sekcije.

Centralni delavski svet je načelno vodil politiko upravljanja podjetja in odločal po zakonitih predpisih in po določenih pravilih podjetja ter v zadevah, ki so jih nanj prenesli sveti proizvajalcev nižjih organizacijskih enot.

Razne komisije so imeli vsi izvoljeni organi upravljanja. Posamezne komisije so imele izvršne pristojnosti, kot npr.: komisije za sklepanje in odpuščanje delovnih razmerij ter disciplinske komisije.

Komisija za izdelavo statuta je proučevala pozitivne in negativne strani tako organiziranega delavskega samoupravljanja, predvsem pa svetov proizvajalcev ekonomskih in proizvodnih enot. Pri proučevanju analiz pa je komisija prišla do zaključka, da tak sistem upravljanja ni najboljši iz naslednjih razlogov: — sveti proizvajalcev proizvodnih enot kot najneposrednejši organi upravljanja niso imeli tiste materialne osnove, ki bi pogojevala večji interes za neposredno upravljanje;

— pobudo svetov proizvajalcev proizvodnih enot je dušila vmesna pristojnost svetov proizvajalcev ekonomskih enot;

— predlogov oz. sklepov svetov proizvajalcev proizvodnih enot zaradi različnih interesov, združenih v svetu proizvajalcev ekonomskih enot, v posameznih primerih niso upoštevali, čeprav so bili s statična proizvodne enote utemeljeni in upravičeni;

— sveti proizvajalcev ekonomskih enot so bili po svoji funkciji glede na produkcijo preveč oddaljeni od neposrednega upravljanja vmesnega organa sveta proizvajalcev proizvodnih enot. Po drugi strani pa so imeli materialne osnove določene s pravili (Nadaljevanje na naslednji strani)

(Nadaljevanje s prejšnje strani)

niki. Takšna razdelitev pristojnosti pa ni v skladu z načeli neposrednega upravljanja in se je izkazala kot ne-življenska.

Po teh ugotovitvah je komisija, ki je pripravljala novi statut in s tem tudi novo organizacijo delavskega samoupravljanja, predlagala sedanji sistem delavskega samoupravljanja, v katerem imajo v TGA svet proizvajalcev delovne enote kot osnovni organ upravljanja, delavski svet pa kot centralni organ upravljanja.

Delovne enote so tehnološko in ekonomsko zaokrožene proizvodne oz. storitvene organizacijske enote, v katerih je možen obračun celotnega dohodka, čistega dohodka in osebnih dohodkov in katerih, samoupravne pristojnosti imajo materialno osnovo.

Svet proizvajalcev delovne enote je kolektivni organ upravljanja, ki ga izvoli kolektiv delovne enote na način, ki ga določajo veljavni predpisi, statut podjetja, oz. drugi samoupravni akti ter sklepi delavskega sveta. Svet proizvajalcev delovne enote šteje glede na število zaposlenih v delovni enoti od 20 do 40 članov.

Delavski svet je najvišji organ samoupravljanja in je predstavnik kolektiva. Delavski svet šteje 60 članov, ki jih izvoli delovni kolektiv na neposrednih volitvah po zakonskih predpisih. V tako decentraliziranem delavskem samoupravljanju je njegova funkcija pomembna, saj ima kot osrednji organ upravljanja najširšo pristojnost. Pomembna je vloga tudi upravnega odbora, ki je izvršilni organ delavskega sveta in daje neposredno navodila, smernice in sprejema sklepe za gospodarjenje z družbenimi sredstvi, ki jih je družbena skupnost zaupala kolektivu. Lahko je pa tudi izvršilni organ svetov proizvajalcev delovnih enot in to v primerih, ko gre za izvršitev soglasnih sklepov svetov proizvajalcev delovnih enot.

Za pomembnejša delovna področja ustanavlja delavski svet za reševanje važnejših vprašanj svoje stalne in občasne komisije. Delokrog in pristojnosti komisij so določene s statutom in poslovniki. Komisije so postale v novem sistemu samoupravljanja samostojni upravni organi z odredenimi pristojnostmi in pravicami odločanja.

Do sedaj je bilo izvoljenih 580 članov kolektiva v delavski svet;

v upravni odbor, ki je bil ves čas 9-članski, pa 112 članov kolektiva.

Ob prvi izvolitvi svetov proizvajalcev proizvodnih enot in ekonomskih enot sta bila izvoljena v svete proizvajalcev vseh proizvodnih enot 302 člana, v svete ekonomskih enot pa 105 članov. Mandatna doba teh svetov proizvajalcev je trajala vse do reorganizacije delavskega samoupravljanja po novem statutu, z izjemo vzdrževalnih obratov, za katere je bila ustanovljena samostojna ekonomska enota.

Sedaj sodeluje skupaj v organih upravljanja 241 delavec, in sicer šteje delavski svet 60 članov, upravni odbor 9 in sveti proizvajalcev v posameznih delovnih enotah, v »glinici« 36, »aluminiju« 40, v strojni energetiki 20, v vzdrževalnih obratih 40, v osrednjih službah 30 in v prometu 26 članov.

Najpomembnejše odločitve organov upravljanja se izkazujejo v skrbni za nenehnim razširjanjem proizvodnih zmogljivosti, saj je znano, da se je kolektiv celo odrekel delu svojih osebnih dohodkov samo zaradi tega, da je bilo možno pričeti z rekonstrukcijo podjetja, ki je sedaj pri kraju. — Organi upravljanja so posvečali veliko skrb tudi družbenemu standardu. Razen stanovanjskega naselja v Kidričevem, ki je bilo zgrajeno vzporedno z gradnjo tovarne, so organi upravljanja odobrili sredstva za gradnjo novih stanovanjskih blokov v Ptuj, kjer je dograjen prvi 45-stanovanjski blok, nato 32 stanovanjski blok, drugi 45-stanovanjski blok je v gradnji; podjetje ima v Crikvenici počitniški dom, ki sestoji iz dveh masivnih stavb in več weekend hišic. Pri vsem tem je pomeniti tudi skrb za varnost pri delu v samem podjetju.

Organi upravljanja se zavedajo, da sedanje proizvodne zmogljivosti niso zaključena celota, ampak jih je potrebno še naprej razširjati in izpopolnjevati. Zaradi tega je že prejšnji delavski svet naročil izdelavo inženiringa III. faze rekonstrukcije.

V teh dnevih, ko TGA »Boris Kidrič« praznuje 10-letnico proizvodne dejavnosti podjetja, potrjujejo bilanco vseh velikih uspehov, ki so jih dosegli v desetih letih v proizvodnji in na področju delavskega samoupravljanja. Dosedanji proizvodni in finančni rezultati, ki jih tukaj niso našli, najbolj dokazujejo, da je bila prehojena pot pravilna in obenem spodbudna za bodočnost.

Delo družbeno-političnih organizacij

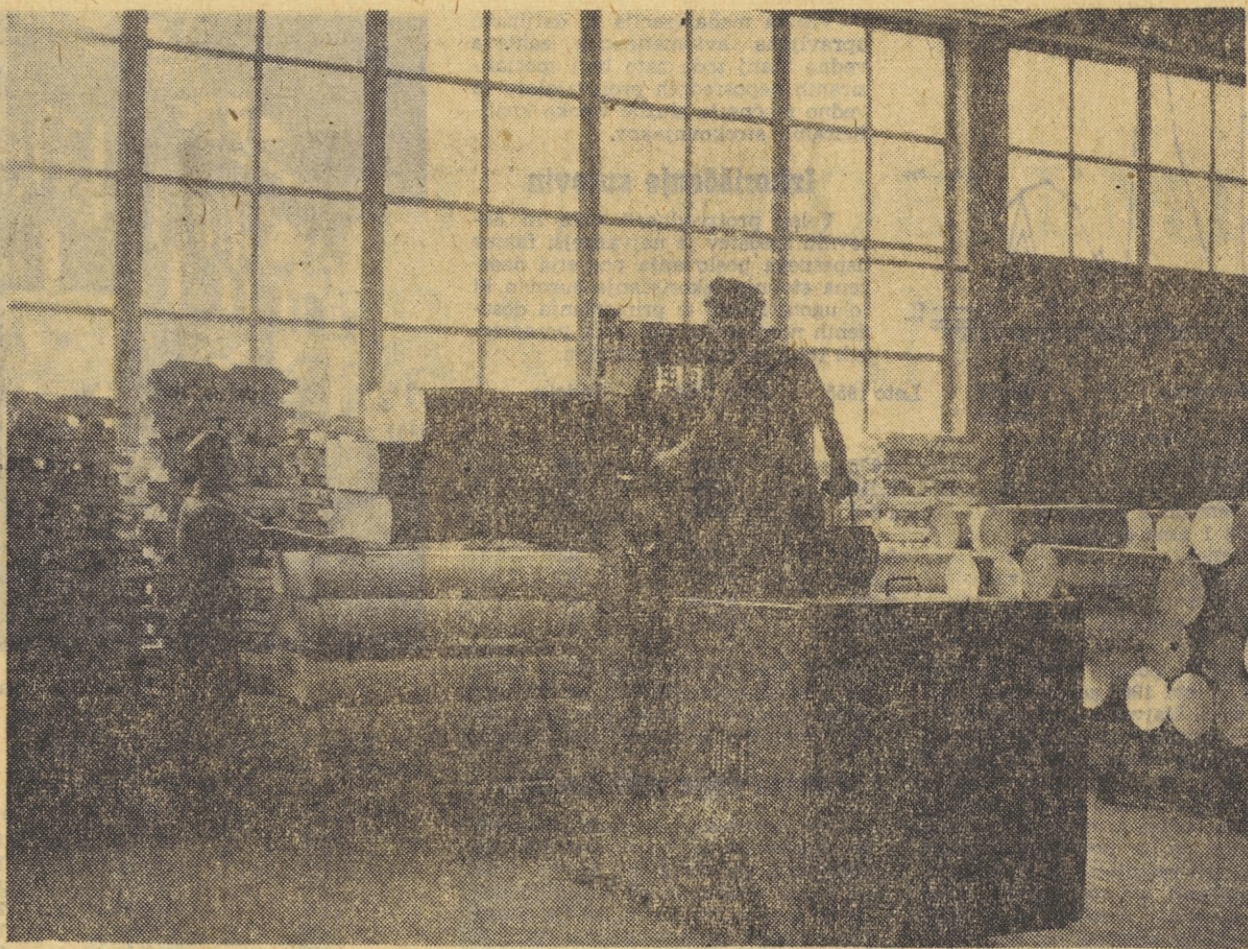
Ko se je po osvoboditvi na gradbišču naše tovarne zbrala majhna skupina komunistov, jim je družba zaupala veliko in težko nalogo, da zgradijo tovarno ter z organizacijo družbeno političnega življenja ustvarijo dobre pogoje za čim boljši in čim hitrejši začetek proizvodnje. Iz njihove majhne celice so zrastle štiri močne osnovne organizacije komunistov s 160 člani. Medtem pa je zrastle tovarna, katero lahko enakopravno postavljamo ob stran ostalih modernih tovarn za proizvodnjo gline in aluminija po svetu. Graditelji so se takrat morali boriti z drugačnimi težavami in njihove naloge so se močno razlikovale od nalog današnjih proizvajalcev v TGA.

Začetek redne proizvodnje je enako kot strokovne tudi družbeno politične delave postavil pred nove težave in nove velike naloge. Delavci — iz področij brez industrijske tradicije — niso imeli nobenih izkušenj v proizvodnji gline ali aluminija. Teh proizvodov pa smo v državi vse bolj potrebovali; proizvajati je bilo treba več kot so zmogle vgrajene naprave. Hkrati pa so proizvajalci postali upravljalci. Izvoljen je bil prvi delavski svet; tudi za to ni bilo izkušenj. Komunisti so morali zaorati ledino; bili so mobilizatorji

proizvajalcev za delo v organih upravljanja.

Člani ZK, ki so pred družbo odgovarjali za zgraditev tovarne, so kasneje prevzeli velik del odgovornosti za uveljavitev sistema DS ter aktivizacijo drugih družbeno političnih organizacij. Dajali so pobude za ustvarjanje takšnih političnih in družbenih razmer, v katerih bi se vloga človeka v tovarni čedalje bolj uveljavljala, v katerih bi nenehno napredovali in se krepili socialistični odnosi. Komunisti so predvsem delovali tam, kjer se ustvarja in uresničuje politika, to je v organih delavskega samoupravljanja, v sindikatih, Socialistični zvezi, Zvezi mladine ter v drugih družbeno-političnih organizacijah. Prav tu mora vsak komunist izpolnjevati svojo vlogo samostojnega in odgovornega družbeno političnega delavca in prav tu se mora s svojimi naprednimi stališči, doslednostjo in aktivnostjo boriti za čim boljše delo teh organov.

Zveza sindikatov je najmočnejša družbeno politična organizacija v podjetju, katera združuje vse naše proizvajalce, jih usmerja in spodbuja k izvajanju delovnih in političnih nalog, pomaga pri nadaljnjem utrjevanju vloge organov delavskega upravljanja ter nudi vse-

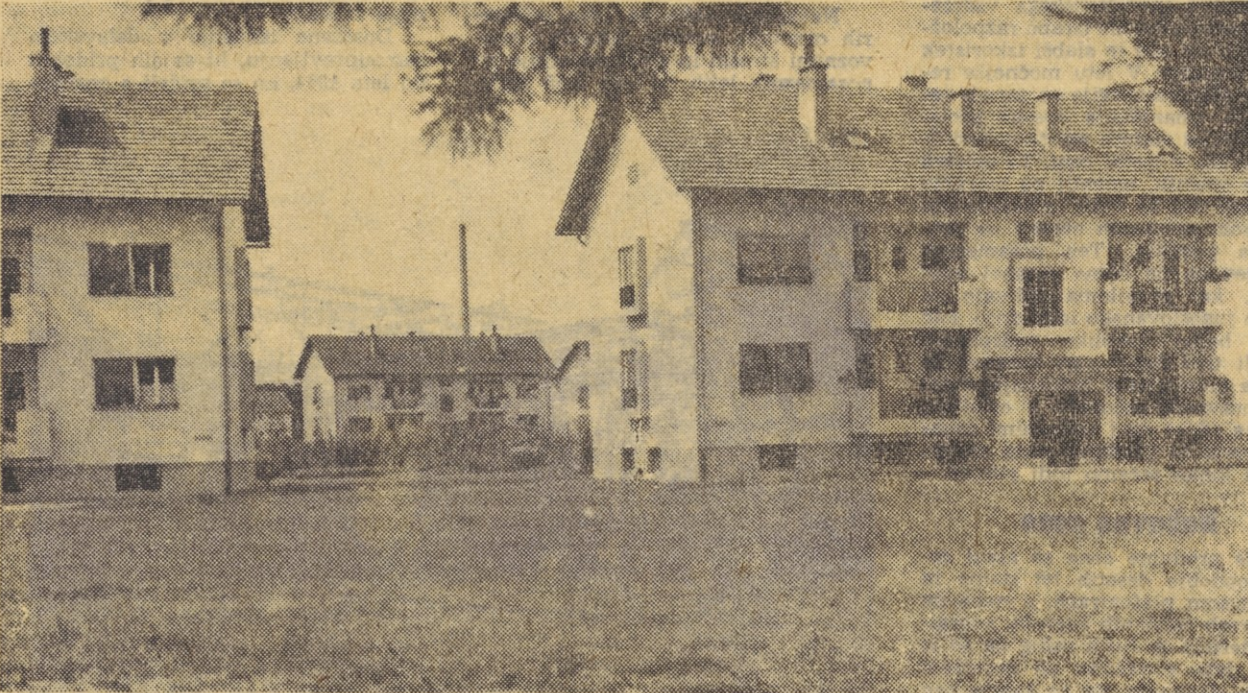
Skladišče aluminija

stransko pomoč organov upravljanja pri razvijanju njihovega sistema dela. Da bi vse to obširno delo lahko čim boljše opravila, je sindikalna organizacija decentralizirana. V vsaki delovni enoti so formirane samostojne sindikalne podružnice, ki lahko uspešno vplivajo na čim boljše delo in življenje v svojih delovnih enotah. Sindikalna organizacija se trudi, da bi postala pobudnik in usmerjevalec razprav pri sprejemanju raznih pravilnikov. Močno se uveljavlja tudi kot pobudnik za uvedbo koristne rekreacije članov kolektiva, za večjo skrb za družbeni standard: gradnjo stanovanj, komunalnih objektov v naselju, nakup počitniškega doma itd. Sindikat je bil tudi eden od pobudnikov za izdajanje tovarniškega časopisa ter uvajanje toplega obroka. V svojem bodočem delu se bo sindikalna organizacija še dalje močno zavzemala za nadaljnje utrjevanje decentraliziranih organov delavskega samoupravljanja in sindikata, pomagala bo pri iskanju novih poti za čim bolj pravično delitev osebnega dohodka po vloženem delu, posvečala bo vso pozornost razvoju družbenega standarda ter še močnejše mobilizirala kolektiv za izvrševanje vseh političnih in proizvodnih nalog.

Mladinska organizacija v podjetju se je pokazala za vredno naslednico svetlih tradicij SKOJ. Z udarniškim delom je sodelovala pri gradnji tovarne ter delavskega naselja. S požrtvovalnim delom je dosegla uspehe, ki so jo povzdignili v vrsto najboljših mladinskih aktivov, saj so jo postavljali za zgled drugim organizacijam ter je postala nosilka mnogih nagrad, priznanj ter pohval. Z družbenim razvojem se je spreminjalo tudi delo mladine. Nosilci udarniških značk so postali nosilci uveljavljanja delavskega upravljanja. Kljub temu, da ima mladina svoje specifične probleme, katere rešuje v svoji organizaciji, ne zanemarija problemov proizvodnje in razvoja tovarne ter je to vedno ena od glavnih tem v njihovih razpravah. Tovarniška organizacija mladine sodeluje z mladino v drugih tovarnah, še posebno z mladino iz Ruš, Slovenske Bistrice ter z Raven na Koroškem. Na svojih srečanjih izmenjujejo izkušnje, ogledujejo si proizvodne obrate ter prirejajo številna športna srečanja. V okviru sodelovanja naše komune z bratskima komunama iz Hrvatske, imajo naši mladinci zelo dobre stike z mladino iz Varaždina ter želijo te stike še nadalje poglobljati.

Organizacija Zveze borcev v tovarni uspešno skrbi za strokovno izobraževanje svojih članov in hkrati s tem za izboljšanje njihovega gnotnega položaja. Organizacija skrbi za to, da so njeni člani zaposleni na delovnih mestih, ki ustrezajo njihove- mu strokovnemu znanju ter zdravstvenemu stanju, in da imajo primerna stanovanja. Člani Zveze borcev aktivno sodelujejo v organih delavskega upravljanja ter v drugih družbeno političnih organizacijah in s svojim delom mnogo prispevajo k uresničitvi ciljev, zaradi katerih so v času osvobodilne vojne prišli za orožje.

Vzporedno z razvojem sistema samoupravljanja ter z razvijanjem neposredne delitve dohodka so se pojavile potrebe po spremembah v načinu dela družbeno političnih organizacij. V vsebini pojma o aktivnosti družbeno političnega delavca je življenje vključilo nove kvalitete. Merila vrednosti teh delavcev ne iščemo več v posameznih statutarnih obveznostih, na pr. v rednem prihajanju na sestanke, plačevanju članarine, diskusiji na sestankih itd., ampak v tem, ali so člani teh organizacij resnični javni delavci, ali vodijo idejni boj, ali se bojujejo za najboljše rešitve v organih samo-

Del naselja Kidričevo — četvorčki zgrajeni leta 1952

Samski dom v Kidričevem

upravljanja ter drugih organih. Seveda, takšen način dela zahteva veliko več truda, razumevanja bistvenih vprašanj, drugačen čut odgovornosti, skratka, terja več kakor prejšnja stvarnost ter prejšnja vloga in metoda dela. Čimprej bo potrebno prenehati z zapiranjem v meje organizacij samih ter središče idejno politične dejavnosti družbeno političnih delavcev prenesti v organe upravljanja — tja, kjer se odvija najpomembnejše politično življenje, kjer se sprejemajo sklepi in rešitve. Glede na to, da se naša družbena stvarnost naglo spreminja, morajo imeti stalno pred očmi težnje razvoja, torej tisto, kar je že danes deloma tu in kar bo jutri že nova stvarnost. V decentraliziranem sistemu samoupravljanja neposredni proizvajalec čedalje bolj direktno odloča, postaja čedalje bolj nosilec in glavni ekonomskega ter političnega življenja. Vzporedno takšnemu razvoju se bo moralo spremeniti tudi delo družbeno političnih organizacij, tako v načinu mišljenja družbeno političnih delavcev, kakor tudi v sami praksi njihovega delovanja.

JANEZ SUKIC